T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RESİM ANASANAT DALI
RESİM SANAT DALI

GÜNÜMÜZ SANATINDA SANAT VE KİMLİK POLİTİKALARI BAĞLAMINDA GLENN LIGON VE LORNA SIMPSON ÖZELİNDE BİR İNCELEME

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Ali Emrah KÖKKAYA

KOCAELİ 2019

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RESİM ANASANAT DALI
RESİM SANAT DALI

GÜNÜMÜZ SANATINDA SANAT VE KİMLİK POLİTİKALARI BAĞLAMINDA GLENN LIGON VE LORNA SIMPSON ÖZELİNDE BİR İNCELEME

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Ali Emrah KÖKKAYA

Doç.Dr. M.Ertuğrul TUNA

KOCAELİ 2019

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RESİM ANASANAT DALI

GÜNÜMÜZ SANATINDA SANAT VE KİMLİK POLİTİKALARI BAĞLAMINDA GLENN LIGON VE LORNA SIMPSON ÖZELİNDE BİR İNCELEME

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Tezi Hazırlayan: Ali Emrah Kökkaya
Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: .10.07.2019/19

Jüri Başkanı: Doç. Dr. İsmail Tetikçi (İmza)

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Ertuğrul Tuna (İmza)

Jüri Üyesi: Dr.Öğr.Üy. H.Yarkın Biçer(İmza)

KOCAELİ 2019

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER……...i

ÖZET…….iii

ABSTRACT……..iii

RESİMLER…….……..iv

GİRİŞ…….……1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.AMERİKA'DA 1960 SONRASI SANAT VE ONU ŞEKİLLENDİREN TOPLUMSAL OLAYLARA GENEL BİR BAKIŞ

1.1 AMERİKAN SANATININ ŞEKİLLENMESİ……3

1.2 AMERİKAN RÜYASI VE FARKLI TABİRLERİ……9

1.2.1 Toplumun Zencilere Bakışı……...12

1.2.2 Yurttaşlık Hakları Hareketi…….……22

1.2.3 Black Power……31

1.2.4 Black Arts Movement……35

1.2.5 Diğer Hareketler....……39

1.2.6 Mahkemelerin Oynadığı Roller……40

1.2.7 Feminist Hareket……40

1.3 AMERİKAN RÜYASININ SONU..……43

İKİNCİ BÖLÜM

2. KİMLİK POLİTİKALARI BAĞLAMINDA GLENN LIGON VE LORNA SIMPSON'IN ÇALIŞMALARININ İNCELENMESİ

2.1 TOPLUMSALDAN KİŞİSELE DEĞİŞEN ANLATI VE SANATTA POSTMODERN YAKLAŞIMLAR……52

2.2 GLENN LIGON VE LORNA SIMPSON'IN ÇALIŞMALARININ İNCELENMESİ……58

2.2.1 Glenn Ligon…….…….58

2.2.2 Lorna Simpson …….……....71

SONUÇ…….…....78

KAYNAKÇA……..……..80

ÖZET

Çalışmamız iki bölümden oluşuyor. Sanatçılar Glenn Ligon ve Lorna Simpson'ın çalışmalarını anlamak için çağdaş Amerikan sanatının nerede ve nasıl doğduğu Andy Warhol ve dönemin avangard ortamları üzerinden bir toplum sanat ilişkisi kurarak 1970'ler New York'unda kabaca incelenmiştir. Bölümün ikinci kısmındaysa daha yoğun olarak zenciler ve kadınların toplumsal hak arayış mücadelelerinde artık birbiri ardına kazanımlar elde edilmeye başlanan 1950'ler ve 60'larda tarihe damga vuran olaylar ana hatlarıyla anlatılmıştır. Amerika'da, özellikle de o dönemlerde zenci olmanın ne demek olduğunu anlamak imkansızdır. Yine de "Birth of a Nation" adlı film ve "Black Like Me" adlı kitap üzerinden bu konuda az çok fikir vermesi adına küçük bir parantez açılmıştır.

İkinci bölümde toplumsal hareketlerin artık dünya üzerindeki etkisini tamamen kaybetmeye başladığı 1980'lerden itibaren gelişen post-modern düşünce, buna bağlı olarak yaygınlaşan kişisel kimlik mücadeleleri ve sonrasında da bu düşüncenin zenciler için bir yansıması olan Post-Blackness akımı Glenn Ligon ve Lorna Simpson özelinde, sanatçıların eserleri ve sanat üretim süreçleri incelenerek anlatılmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Post-Blackness, Yurttaşlık Hakları Hareketleri, Amerikan Sanatı

ABSTRACT

Our dissertation consists of two main chapters. In order to have an understanding of the works of artists Glenn Ligon and Lorna Simpson, how and where the contemporary American art raised is examined roughly in the entrance with a connection between arts and society over Andy Warhol and the vanguard settings of 70s New York. In the second part of the chapter, events that left their mark in the history during the 1950s and 60s when the blacks' and women's civil rights movements started to gain achievements, were outlined. It is impossible to understand what it means to be a black person in the United States, especially at that period. Nevertheless, a brief discussion was included on the basis of the movie "Birth of a Nation" and the book "Black Like Me" in order to give an idea about the subject.

In the second chapter, post-modern comprehension that started to broaden along with the 1980s as societal movements fade away and replaced with personal identity fights and the mirroring of this concept among black people with the name "Post-Blackness" is tried to be explained over Glenn Ligon and Lorna Simpson's works and their processes in their artistic activities.

Keywords: Post-Blackness, Civil Rights Movements, American Art

RESİMLER:

Resim:1 Liza Minelli, Bianca Jagger ve Halston, ikisinin ortasında da elinde fotoğraf makinesiyle Andy Warhol……..……..5
Resim 2: Ohio'daki bir kampüste talimlerini tamamlayan aktivistler Mississippi'ye doğru yola çıkmadan önce şarkı söylüyorlar. Haziran 1964, Ted Polumbaum Koleksiyonu / Newseum…….23
Resim 3: James Meredith'in tek kişilik yürüyüşünde karşılaştığı silahlı saldırı…..24
Resim 4: Birmingham olaylarının ertesi günü New York Times'ın manşetten verdiği fotoğraf - Bill Hudson 1963……...……26
Resim 5: *"March on Washington for Jobs and Freedom" İş ve Özgürlük İçin Washington'a Yürüyüş* adlı mitingde halkı selamlayan Martin Luther King Jr...27
Resim 6: Selma Alabama'daki "Kanlı Pazar" olayları……..….30
Resim 7: Emory Douglas'ın Black Panther Gazetesindeki çalışmalarından örnekler……33
Resim 8: "The New Negro" Aaron Douglas'ın ilüstrasyonları……..……37
Resim 9: İlk zenci başkan Barack Obama, Rosa Parks olayının gerçekleştiği, şimdi Henry Ford Müzesi'nde bulunan otobüsün camından dışarı bakarken. Michigan 2012 - Pete Souza……47
Resim 10: Glenn Ligon……..….57
Resim 11: Untitled: I Am A Man - Glenn Ligon…….……63
Resim 12: Robert Mappletorphe'un "Black Book" sergisi…..……64
Resim 13: Ligon'un sergi yerleştirmesi…….……..…..65
Resim 14: America – Glenn Ligon……67
Resim 15: Richard Pryor'un "Live on Sunset Strip" gösterisini kullandığı video enstelasyonları……68
Resim 16: Ligon'a ününü kazandıran Black Like Me eseri…...……69
Resim 17: Lorna Simpson……70
Resim 18: Necklines – Lorna Simpson 1989……..……71
Resim 19: Guarded Conditions – Lorna Simpson 1989...……72
Resim 20: Photo Booth – Lorna Simpson 1991…….……...73
Resim 21: Wigs – Lorna Simpson 1994……..……74

GİRİŞ

Zencilerin tarihi Amerika'ya getirilmeleriyle başlamaz ancak Amerikan tarihi bunu uzun yıllar bu şekilde anlatır. Bu tarih anlatımına göre köle tüccarlarının Amerika'ya getirdikleri, tıpkı ilk kaşiflerin Amerika'ya ayak bastıklarında karşılaştıkları kızılderililer gibi, bu sefer de "kara derili" bir takım "cahil" ve hatta "vahşi" yaratıklardır. Bu kanıyla yazılan tarihe bakacak olursak zencilerin uğradıkları haksızlık daha başından görülebilir; zira Amerika'ya ayaklarında zincirlerle getirilip, pazarda hayvan gibi satılan bu zenciler, yeni dünyaya getirilmeleri sayesinde konuşmayı ve giyinmeyi öğrenebilmiş yabaniler değil, orada köklü bir tarihten, zengin bir kültürden, modern dünyadakinden çok daha sosyal bir yaşam tarzından ve ailelerinden koparılmış bireylerdir.

Amerika'nın psikolojik bir tarihi vardır. Bu psikoloji Amerika'yı kuran İç Savaş ve tarihte onun kadar önemli yeri olan ve yıllar süren yurttaşlık hakları mücadeleleriyle aşılmaya çalışılmıştır. 2009 yılında Barack Obama'nın ilk zenci başkan seçilmesiyle artık bu ayrımın tamamen ortadan kalkacağına dair iyimser bir düşünce yeşerse de hemen ardından Cumhuriyetçi Donald Trump'ın ırkçı söylemlerle başa geçmesiyle, aslında Amerikan halkı arasında bu ayrımın halen ne kadar da kökleşmiş olduğu gözler önüne serilmiştir.

Bu tez çalışmasının amacı, Amerika'da yüzyıllardır süren ırkçı ve ayrımcı politikaların, bugünün Amerikan sanatındaki yansımalarını, iki Amerikalı zenci sanatçının zenci kimliklerine temellenen çalışmaları üzerinden değerlendirmektir.

Çalışma kapsamında kölelik yıllarından bugüne zencilerin sosyal, ekonomik, kültürel alanda uğradıkları ayrımcılıklar, bu tarih içinde verdikleri mücadeleler ve kazanımları tarihsel bir dizin içinde verilmeye çalışılarak sanatçıların çalışmalarının oturduğu zemin aydınlatılmaya çalışılmıştır. Arka planda ise '50'lerin sonlarından itibaren Amerikan sanatında yaşanan büyük sıçrama bugünkü koşulları anlayabilmek adına incelenmiştir. 50'lerin 60'ların, 70 ve 80'lerin toplumsal hareketlilikleri, 90'larla başlayan yeni yaklaşımlar ise sanatçıların kimlik temelli sanatlarının anlaşılması için irdelenmeye çalışılmıştır.

Bu tez çalışmasının önemi bugün hâlâ devam etmekte olan bir sürecin, bugünden geçmişe ve günümüze bakarak bir resmini çekmenin yanı sıra, bu güncel sanatçılar ve dünyada daha da yaygınlaşacağına inandığımız "Post-Blackness" akımı hakkında Türkçe litaratüre bir katkı sağlaması olarak düşünülmüştür.

Bugün kullanıldığında 'nigger' kelimesi aşırı ırkçı bir ifadedir. Öyle ki bu kelimeyi ağıza bile almamak için onun yerine "the N-word" (N'yle başlayan o sözcük) deniyor. Türkçe'de ise 'negro', 'men of color', 'colored' gibi kullanımların hepsini 'zenci' kelimesi karşılamaktadır. Ancak bu kelimelerin taşıdığı bugünkü aşağılayıcı algı 'zenci' kelimesine yansımaz çünkü bizim gündelik hayatımız tarih boyunca Amerika'da Afrikalıların uğradığı baskılara uzaktır. Bunları ancak basın yayın mecraları ve filmler aracılığıyla uzaktan izleriz. Afrika kökenliler bugün hak arayışları söylemleriyle bu

tanımlamaların hepsini geride bırakarak kendilerine ‘beyaz’ın zıddı olarak doğrudan ‘black’ yani ‘siyah’ derler. Ancak söz konusu ırk olduğunda ‘beyaz’ın zıddı dilimizde ‘siyah’ değil kadim ‘zenci’ sözcüğüdür ve aslında günümüzde bu edinilmiş duyarlıklarla dilimize sonradan yerleşmiş olan ‘siyahi’ sözcüğünün de tam karşılığıdır. Bu köklü kelimeyi film ve dizilerdeki baştan savma bir tercüme hatasına kurban vermemek için çalışma boyunca Afrika kökenliler için ‘zenci’ kelimesi kullanılacaktır. ‘Nigger’ kelimesinin pejoratif anlamıyla tam ve doğru çevirisi de “pis zenci” ve benzeri tamlamalarla yapılabilir.

I.BÖLÜM

1. Amerika'da 1960 Sonrası Sanat ve Onu Şekillendiren Toplumsal Olaylara Genel Bir Bakış

Zaman herşeyi değiştirir derler hep, ama aslında sizin değiştirmeniz gerekir.
Andy Warhol

1.1 Amerikan Sanatının Şekillenmesi

Ülkenin öbür yakasından hatta Avrupa'dan zengin ve zarif insanlar sadece bir gece burada geçirmek için Manhattan'ın mezbeleliğine gelmiştir. Mick Jagger'ın eşi Bianca doğum gününü burada kutlamıştır. Vücutları uşak kostümü gibi boyanmış garsonların eşlik ettiği bir atın üstünde piste girmiştir. Meşhur Country sanatçısı Dolly Parton'ın doğum günündeyse saman balyalarının arasında çiftlik hayvanları gezerken insanlar aynı pistte dans ediyorlardır. Genç milyoner Donald Trump da ordadır fakat dans etmiyordur.[1] Öte yanda General Moshe Dayan, Gina Lollabrigida'yla sohbet ediyordur.[2] "Rubber room" denen zemini şiltelerle kaplı odadaysa neler olup bittiğine dair tevatürler her yerde dolaşıyordur. Bob Colacello, "Diana!" diye bağırır Diana Vreeland'in kulağına, "Burası her gece biraz daha pagan Roma'sına dönüyor!"[3]

Burası New York'taki Studio 54'tür. Bir buçuk sene gibi kısa bir süre açık kalabilmiş olmasına rağmen 1970'lerin dans müziği ve yeni yakalanmış kişisel özgürlüklerin dalgasıyla kazandığı ününü bugün bile koruyan bir gece kulübü.

---

[1] Smith, Dave (2018). Ian, Schrager "How We Made Studio 54" The Guardian, https://www.theguardian.com/music/2018/jan/16/how-we-made-studio-54-ian-schrager. 02.02. 2019.
[2] Colacello, Bob (Eylül, 2013). Anything Went. https://www.vanityfair.com/news/1996/03/studio-54-nightclub-new-york-city?verso=true 02.02. 2019
[3] Bockris, Victor (1989), The Life and Death of Andy Warhol. New York: Bantam Books, s:114

Gazeteci ve sanat eleştirmeni Anthony Haden-Guest "Her şey aynı anda gerçekleşiyordu:" diyor "kadın hareketi vardı, eşcinsel hareketi vardı, her türlü etnik grup hareketi vardı. Bütün mekân patlayıcı bir enerjiyle doluydu."[4]

"Konuklar kadife bariyerlerden sonra benim *Neşe Koridoru* dediğim yerden geçiyordu. Koridor avizelerle süslenmişti ve içeriden gelen müziğin yüksek ritminin arasında insanların içeri girebildikleri için neşeyle deli gibi bağırıp çağırdığını duyuyordunuz." Tabii eğer konuklar kapıdaki tuhaf giriş politikasından geçebilirlerse.[5] Kulübün iki ortağından gayrimenkul avukatı olan Ian Schrager içeride mali işlere bakarken, Studio 54'ün arkasındaki efsane olarak görülen diğer ortak, karizmatik, vizyon sahibi Steve Rubell de kimi zaman kapının önünde yüksekçe bir yere çıkıp içeri girebilecekleri kendisi seçiyor, kimi zaman da kapıdaki elemanlarına talimatlar veriyordu.

"Eğer birisi sırf kapıdan girebilmek için bir kostümle geldiyse bu onun doğru kişi olmadığını gösteriyordu. Aradığımız şey yüksek enerjisi olan insanlardı." Kusursuz görünmek girişi garantilemiyordu. "Asıl istediğimiz karışımdı" diye anlatıyor kapı görevlisi Mark Benecke.[6] Limuzinleriyle gelenler kapının dışında öylece kalakalırlarken, limuzinin şoförü içeri alınabiliyordu. McDonald's çalışanları süper modellerin ya da film yıldızlarının yanında dans ederken görülebiliyordu. Liz Taylor, Michael Jackson, Calvin Klein, Truman Capote… o dönemde şöhreti yaşayan herkes burada buluşuyordu. Kulübün müdavimlerinin en başında Liza Minelli, Bianca Jagger ve Halston geliyordu. Ancak Studio 54 dendiğinde ilk akla gelen isim Andy Warhol'du.

Sonradan Steve Rubell'in asistanlığını üstlenen Myra Scheer, Andy Warhol'un kulüp hakkında kapıda diktatörlük ama içeride demokratik olduğunu söylediğini hatırlıyor. "A-Listesi, B-Listesi, C-Listesi yoktu. Kadınlar cinsellikleri açısından çok

[4] Dowd, Vincent (Nisan 2012). Studio 54: The Best Party Of Your Life. https://www.bbc.com/news/magazine-17829308 02.02.2019
[5] a.g.e
[6] a.g.e

rahattı ve aynı zamanda eşcinsel olmak için de harika zamanlardı. Studio 54'ün içindeyken kimse kimseyi bir yaftayla değerlendirmezdi."[7]

Frank Sinatra açılış gecesine gelmiş ancak kapının önünde biriken o inanılmaz kalabalıktan dolayı içeri girmeyi başaramamıştı. "Taksiden inip de içeri giremeyen

Resim 1: Liza Minelli, Bianca Jagger ve Halston, ikisinin ortasında da elinde fotoğraf makinesiyle Andy Warhol

insanlardan oluşan o uzun kuyrukları görmeye bayılırdım ve içeri girdiğimde çok iyi hissederdim. İnsanlar bakar, el sallar, içeri girenlerin fotoğraflarını çekerdi, sanki içeri girebiliyorsanız mutlaka önemli birisinizdir diye. Mekânda aile arasında gibiydik. Sanki başka bir fabrikaya gelmişiz gibi, çünkü eski fabrikadan herkes oradaydı -Fred Hughes, Catherine Guinness, Chris Makos- her gece, sabaha kadar. Andy yanında genelde Bianca ve Halston'la bir kanepeye kurulmuş olurdu. Bir gece gitmesem Andy 'En müthiş geceyi kaçırdın!' derdi ve eğer o gidememişse, sabah ilk iş arayıp sorardı kimler vardı diye."[8]

[7] a.g.e
[8] Colacello, Bob (Eylül, 2013). Anything Went. https://www.vanityfair.com/news/1996/03/studio-54-nightclub-new-york-city?verso=true 08.03. 2019

Andy Warhol'un çalışma arkadaşlarından Brigid Berlin'in fabrika derken kastettiği Andy Warhol'un eski atölyesidir.

Andy Warhol'a ilk şöhretini kazandıran "Campbell Çorbaları" olmuştur. Eleştirmen Gene Swenson bu eser için Art News'a "İyi bir soyut resimdeki kadar insaniyet ve gizem barındırıyor." diye yazmıştır.[9] Warhol'un "Campbell Çorbaları*"* ve hemen sonra yaptığı "Brillo Kolileri" ile gerçekleştirdiği çıkış o dönem için çok cürretkâr ve saygısızdır ve tıpkı etrafındaki modern dünya gibi seri imalata dayalıdır. Bu da sanatın özgün olması gerekliliğini sorgularken, asıl önemli olanın tam olarak onu üretenin yeteneği değil de sanat eserinin arkasındaki düşünce olduğu görüşünü ön plana çıkarmaktadır. Sanatında yaratıcılığa ve el işçiliğine dair başkaldırısını vurgulamak için Andy Warhol, Rönesans'tan beri ressamların kullandığı prestijli *atölye* teriminin yerine çalışma mekânına *fabrika* demeye başlamıştır. Gerçekten de burada bir imalathane gibi seri üretim yapılıyordur. Sanatçı giderek elini üretim sürecinden neredeyse tamamen çekmiştir. 1960'ların başında daha çok duvar kağıdı imalatı için sanayi üretiminde yararlanılmaya başlanmış ipek baskı tekniğini sanatsal üretimlerinde kullanmaya yönelmiştir. Bir ipek baskıya baktığınızda gördüğünüz, tuvale *boyanmış* bir fotoğraftır. Eser tekrar tekrar mekanik bir şekilde çoğaltılabilir. İpek baskı, sanatını seri üretim halinde yapmak için çok uygun bir yöntemdir ve anında Andy Warhol'un alametifarikası olmuştur. Bu teknik ona dünya çapında en çok tanınan imgelerinden bazılarını üretme fırsatı tanımıştır: Mao, Mick Jagger ve Marilyn.

Studio 54 pek çok açıdan gerçekten de Andy Warhol'un bu üretimlerini gerçekleştirdiği fabrikanın devamı gibidir. Alüminyum folyo kaplı duvarlarıyla bu gümüş fabrika, sanatçının resimlerini yaptığı bir atölyeden çok daha fazlası olmuş ve New York'un çılgın yeraltı sahnesinin yüksek tapınağı haline gelmiştir.

Fabrikayı da tüm o etkinlikleri göz önüne aldığımızda yeni bir çağın başında, kaçınılmaz olanı baştan gören yeni bir Cabaret Voltaire olarak değerlendirebiliriz. Tarih boyunca Picasso, Sartre ve Hemingway'in teşrif ettikleri Paris kafeleri ya da Zürih'teki

[9] Bockris, Victor (1989), The Life and Death of Andy Warhol. New York: Bantam Books

dada suarelerinden sonra disko çağı sanatçı ve düşünürleri için de Studio 54 bir çekim merkeziydi.

Warhol 1965 yılında resmi geride bıraktığını ve farklı başka projelere yöneleceğini duyurmuştur. Fabrika günlerinde Warhol, New York'ta o dönemde şöhret olan Salvador Dali, Bob Dylan ve Jane Fonda gibi ziyaretçilerinin yanı sıra kendi şöhretinin etrafında toplanmış uçuk insanları da eline aldığı bir kamerayla filme çekip, canlı portrelerini yapmaya başlamıştır. Yeterince teşhir edilirse herkesin meşhur olabileceğini sezmiştir. Andy Warhol herkesten önce hiç olmadığı kadar büyük, dünya çapında bir şöhret fenomeninin yaklaştığını görmüş ve *Süperstar* tabirini ilk o kullanmıştır. Şöhreti üretilebilir bir şey olarak görmüştür. "*Underground Movies" Alternatif Filmler* adını verdiği bu deneyler artık kendisini resimle sınırlaması gerekmediğini ortaya çıkarmıştır. 1964 yılında Lou Reed ve John Cale'in grubu Velvet Underground için menajerlik yapmaya başlamıştır. Fabrikada müzik, film ve performansı birleştireceği dünyanın en büyük diskoteğini kurmak istemektedir. Mekânda, Andy Warhol'un tuhaf filmleri duvarlara yansıtılıyor, grup müziğini icra ediyor, Warhol'un "Chelsea Girls" filminde de oynayan Mary Woronov, yakın çalışma arkadaşı Gerard Malanga gibi fabrikanın müdavimleri de müzikle kendilerinden geçiyor ve Andy Warhol'a bir seyirlik sunuyordur. Andy Warhol herkesin içinden geldiği gibi davranmasını, herkesin içlerinden ne yapmak geliyorsa onu yapmasını istiyor ve ortalarına geçip izliyordur. İşlerin sarpa sardığı da oluyordur. Bir keresinde bir arkadaşları psikoaftif bir ilaç etkisiyle bir yerden kendini atmış ve bu olayı duyan Andy Warhol üzüntüden perişan olmuştur: "Neden bize bir şey söylemedi? Gidip filme çekerdik!"[10]

Velvet Underground grubu, döneminde herhangi bir satış başarısı yakalamamıştır. Ancak fabrikadaki bu sahneler başta Warhol'un hayranı David Bowie olmak üzere müzisyenleri derinden etkilemiştir. Müzisyenlerin saçları, makyajları, kostümleri, sahne gösterileri ve video sanatından faydalanan müzik videolarıyla müziğin temsili bambaşka bir yola sapmıştır. Sonrasında gelen çılgın ve acayip müzik şovlarıyla

[10] a.g.e

yeni bir tarz olan Punk Rock ve New Wave'in öncüsü yine bu sahneler olmuştur. 2003 yılında Rolling Stone dergisi Velvet Underground'u müzik tarihinin en etkili grubu olarak değerlendirmiştir.

Amerikan modernizminin inşaası sürecinde önce ulusal bir sanat anlayışı olarak yerel sanat reddedilerek yerine Soyut eksprezyonizmle evrensel bir sanat koyulmaya çalışılmıştır. Amerika sanat çevresi bu sanatsal yaklaşımı II. Dünya Savaşı döneminde çoğu baskılardan kaçıp Amerika'ya yerleşen Avrupalı sanatçıların pratiklerinin devamından öğrenmişlerdir. Rothko ve Pollock gibi sanatçılar denemelerini bu deneyimler üzerine inşaa etmişlerdir. Ancak tarihe baktığımızda bu yalnızca bir geçiş evresi olabilmiştir zira avangardın koltuğu hâlâ boştur. O dönemde avangard namına Avrupa'daki çalışmalara baktığımızda Yves Klein gibi isimleri görüyoruz. Yves Klein sanatın kapsamını, kavgasını, nesnesini ve sanat piyasasını değerlendirdiği denemeleri için bir manzarayı -manzara resmini değil, manzaranın kendisini- sanat alıcısına külçe altın karşılığında satıyor sonra bu altını toz haline getirip rüzgarla nehre savuruyordur. Avangardlığına zeval gelmesin diye parayla olan mesafesini çok dikkatli kuran bu faaliyetler, dünya sahnesinde kendini göstermeye çalışan, hatta dünya çapında kültürel bir hüküm sürme gibi bir ihtiras içinde olan Amerika için fazla çekingendir. Avangardın meta değeri üretmekten kaçınmaya dair tavrı Andy Warhol'da tam tersi bir yankı bulur. Warhol mekanik bir şekilde üretilen yapıtlarının yüksek fiyatlara satılması sayesinde sanat kurumunu sorunsallaştırır. Sanat piyasasına ilk adımını atarken Andy Warhol bu bağlamda kendini Amerikan soyut ekspresyonizmini sert bir şekilde eleştiren Pop Art sanatçılarına daha yakın bulur. İngiltere'de Eduardo Palozzi ve Richard Hamilton, Birleşik Devletler'de ise Larry Rivers, Robert Rauschenberg ve Jasper Johns gibi sanatçıların başı çektiği bu akım, reklam panoları, çizgi romanlar ve günlük alelade popüler kültür nesnelerini kullanarak geleneksel sanatın seçkinciliğini hicvediyordur. Andy Warhol da ilüstratör olarak uzun yıllar süren çalışmalarını sanat eserlerine ilk önce bir Coca-Cola şişesini resmederek başlamıştır. Amerikan başkanı da, Liz Taylor da, sıradan bir insan da dünyanın her yerinde aynı Coca-Cola'yı aynı fiyata içebiliyordur.[11] Coca-Cola yani kitlesel tüketim kültürü, eski tarz yüksek kültürle anılan toplumsal

[11] Warhol, Andy (2011). Andy Warhol Felsefesi (A'dan B'ye ve Gerisin Geriye). İstanbul: Sel Yayıncılık.

statüyü ortadan kaldırır. Warhol, insanların etraflarındaki dünyaya farklı bir gözle bakmalarını sağlamak için yüksek sanatın medyası olan tuvale, herkesin ulaşabileceği günlük bir nesneyi, herkesin her yerde gördüğü reklam panolarındaki temiz, grafik ve mekanik tarzda boyamış ve Pop Art sanatçıların en tepesine oturmuştur. Amerikan yüksek sanatının standartlarını Amerikalı bir dille markalamıştır. Avrupalılar ister hor görsünler, ister Amerikalıları sanattan anlamamakla eleştirmeye devam etsinler, sanatın merkezi artık Paris değil New York'tur. Andy Warhol'la yüksek sanat artık bir marka olmuştur. Artık çekinecek hiç birşey yoktur. Her şey uyar. Andy Warhol Dadanın sanatta yarattığı çatlağa dönerek onu çağın -süpermarketler ve televizyon gibi- gerçekleriyle genişletmiş ve Amerikan Sanatını her şeyin mümkün olduğu bu boşluğa bırakmıştır.

Sanat tarihinde Pop Art'ın çok karşılık gören bir tanımlama olmamasına rağmen Neo Dada diye değerlendirilmesinde belki bu ilişkiyi bulabiliriz ancak kuşkusuz ki Dada'nın ya da daha geniş çerçevede tarihsel avangardın daha 1915 civarında sanatın tam olarak ne olduğuna dair yıkıcı sorgulamalarının izleri Pop Art'ta da okunabilir.

Dadanın ortaya çıktığı yıllardan 1950'lere geldiğimizde artık Dünya Savaşları bitmiş ve Amerika zenginliği ve refah düzeyiyle bir hayaller ülkesi haline gelmiştir. Güzel giyimli, saçları film yıldızlarına benzeyen beyaz kadınlar ve takım elbiseli beyaz erkekler ideal hayatı yaşıyor ve parlak arabalarına biniyorlardır. Ancak arabaların radyolarında Rock N' Roll çalmaya başlamıştır. Toplumun sıkı sıkıya bağlı olduğu normlara birazcık aykırı olanların dışlandığı günlerden, eğer normal bir tipseniz içeri alınmadığınız kulüplerin olduğu günlere kargaşasız gelinmeyeceği bellidir.

1.2 Amerikan Rüyası ve Farklı Tabirleri

1950'li yıllar Amerika'da birlik ve beraberlik yılları olarak değerlendirilir. İkinci Dünya Savaşı sonrası Amerika ve Rusya birbirlerine sürekli kuşkuyla bakan iki büyük dünya gücü olarak muhtemel bir nükleer savaş için hazırlıklara koyulmuşlardır. Sovyet Rusya etkisi altındaki komünist ülkeler içe kapalı bir yapıdayken Amerika da elinden geldiğince Avrupa ve mümkünse Asya'da ürünlerinden müteşekkil hayat tarzını satabileceği serbest pazarlar oluşturmak isteğindedir. Bu yüzden ideolojik ve stratejik

olarak aslında 1945'ten 1990'a kadar Afganistan'dan Kore'ye ve Vietnam'a çeşitli ülkelerde sıcak savaşlara girişilmiştir ancak yine de bu döneme Soğuk Savaş denir. Yönetimde cumhuriyetçiler ve demokratlar fevkalade bir konsensüs oluşturmuşlardır. Amerika bundan sonra 1945'te başkan seçilen Truman'ın komünizm karşıtı doktrinleri doğrultusunda, özellikle de askeri olarak güç kazanma yolunda, hep beraber ilerleyecektir. Amerika bunu sağlarken komünizmin başka ülkelere de sirayet etmesini engelleme çabasındadır. 1970'lere kadar bu konuda bir bulgu olmamasına rağmen Sovyetler uygun konjonktürleri kullanmıştır. Kruşçev'in umutları sosyalizmin ekonomik üstünlüğüyle kapitalizmi gömeceği şeklindedir.[12] Amerikan halkına salınan asıl korku ise Rusların Amerika'ya nükleer bomba atacağı tehdidi idir. Amerika devleti ve milletiyle bir bütün olursa, dünya savaşları boyunca yaşanan korkunç olaylar Amerika'ya sıçramayacak, Amerika düşmana karşı halkını koruyacak ve Amerikan halkı da özgürlüğün ülkesinde barış ve demokrasi içinde yaşayıp gidecektir.[13]

Truman doktrinleri Amerikalıların Dünya'yı algılama biçimlerini şekillendiren bir dil oluşturmuştur: Özgürlüğün ülkesi olan Amerika, despot bir rejim olan komünizme karşı. Özgürlüğün de olmazsa olmazı demokrasidir ancak bu dönemde kurulan Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA), Ulusal Güvenlik Konseyi (NSC) ve Atom Enerjisi Komisyonu gibi halkın denetiminden muaf kurumlar istisnadır. Bunların faaliyetleri devlet sırrıdır. Bu kurumlar komünizme karşı "The Red Menace" gibi filmler yapması için Hollywood'u teşvik etmiş, dergileri, haber bültenlerini, konser ve sergileri Amerikan özgürlüğünü tanıtmak için finanse etmiş ve hatta Jackson Pollock gibi sanatçıları ve New York'taki *"Museum of Modern Art" Çağdaş Sanatlar Müzesi*'nin kuruluşunu desteklemiştir çünkü Amerikan ekspresyonizmi sanatsal özgürlüğün temsilcisi ve Sovyet Toplumsal Gerçekçiliğinin de tam zıddıdır.[14]

Ulusal güvenlik için harcanan paralar eğitim, bilgisayar teknolojisi gibi bilimsel araştırmalar ve ulaşım altyapısına da aktarılmıştır. Nükleer bir savaşta hızla olay

[12] Hobsbawm, Eric (2015). Kısa 20. Yüzyıl 1914-1991 Aşırılıklar Çağı. İstanbul: Everest Yayıncılık.
[13] Foner, Eric, (2017), Give Me Liberty!: An American History (Seagull Fifth Edition) (Vol. 2).New York: W. W. Norton & Company.
[14] Guilbaut, Serge (2009). New York Modern Sanat Düşüncesini Nasıl Çaldı Soyut Dışavurumculuk, Özgürlük ve Soğuk Savaş. İstanbul: Sel Yayıncılık.

mahallini boşaltmak için eyaletler arası geniş otobanlar inşa edilmiştir. Büyük şehirlerin dışına devletin orta sınıf diye adlandırdığı halk kesiminin yaşaması için bahçeli, elektriği çekilmiş, sıhhi tesisatı döşenmiş geniş evler inşaa edilmiştir. Amerika'daki evlerin sayısı iki katına çıkmıştır.[15] Tüm bunlar inşaat sektöründe iş imkânları sunarken bir yandan da otomotiv endüstrisi gelişmiştir. Şehirden uzak yaşayan Amerikalılar arabalara bağımlı bir hayat tarzına geçiş yapmıştır. Amerikan tarzı tüketim toplumu o zamanlar bu şekilde kurulmuştur. Amerikan halkı için bir "Altın Çağ" yaşanıyordur. Daha önceleri de Amerikan ekonomisinin büyüdüğü dönemler olmuştur ancak 1946 ile 1960 yılları arasında yaşanan bu seferki büyüme sıradan halkın da cebine yansımış ve yaşam standartları yükselmiştir. "Daha önce sadece azınlıkların yararlanabildikleri mal ve hizmetler, tıpkı güneşli kumsallara kitlesel seyahat alanında olduğu gibi, artık kitlesel bir pazar için üretiliyordu. Savaştan önce bir yıl içinde Orta Amerika ve Karayipler'e seyahat eden Kuzey Amerikalıların sayısı 150.000'den fazla olmamıştı, ancak 1950 ile 1970 arasında bu seyahati yapanların sayısı 300.000'den 7 milyona ulaştı."[16] Amerika'nın gayri safi milli hasılası iki katından fazla yükselirken asgari ücretler de artmış sıradan çalışan insanlar arabalara ve evlere kolayca sahip olmuşlar ve her eve bir televizyon girmiştir. "Bir zamanlar lüks olan buzdolabı, özel çamaşır makinesi, telefon vb. bütün zengin ülkelerde rahat bir hayatın alışılmış standardı haline geldi"[17] Halkın yüzde altmışı bu Amerikan Rüyası'nı yaşıyordur.[18]

Birleşik Devletler'de ve yabancı ülkelerde pazarlanan bu Amerikan Rüyasında kadının konumunun sadece bir erkeğin karısı veya evinin hanımı olması televizyon dizileri ve reklam filmleriyle pekiştiriliyordur. Elektrikli süpürge gibi yeni ürünlerin kadınların hayatını kolaylaştıracağı iddiasıyla yapılan reklam filmlerini izleyen kadınlar sorgulamaya başlamışlardır: "Hayatım bu mu?"[19] Aydın kadınlara bu sözde modern yeni kültürde süslenip evini çekip çevirip eşini bekleyen kadın imajı hiç de modern gelmez ve ikinci dalga Amerikan Feminist Hareketi de bu yıllarda serpilmeye başlar.

[15] Foner, a.g.e.
[16] Hobsbawm: A.g.e.
[17] A.g.e.
[18] Foner: A.g.e. s:942
[19] Friedan, Betty, (1984), The Feminine Mystique. 20th Anniversary Edition, New York: Dell Publishing. s:11

Bu çoğalan fırsatlardan zenciler beyazların %1'i kadar bile yararlanamıyordur. *"Redlining" Kırmızı Çizgiler* denen sistematik inkâr uygulamaları zencileri bu alanlardan tamamen dışlar. Zenciler yüzyıllardır baskılardan ve eşitsizlikten yılmışlardır. Buna karşı mücadeleleri yeni olmasa da bu davalarında kazanımlar elde etmeye bu dönemde başlarlar.

1.2.1 Toplumun Zencilere Bakışı

Amerika'da 1970'lere kadar 33.000 sinema filmi çekilmiştir. Filmler çoğunlukla beyaz izleyiciler için, beyaz senaryo yazarları tarafından yazılıyor, beyaz yönetmenler tarafından filme çekiliyordur. Bu filmlerden 6000 kadarında zenci rolleri vardır. Bu zenci portreleri de çoğu zaman beyaz Amerikalıların görmek isteyeceği gibi çiziliyordur. Zenci erkekler bu filmlerde ısrarla herhangi biri, hele ki kadınlar için takdir edilebilecek herhangi bir özelliği ya da vasfı olmayan değersiz kişiler olarak tasvir ediliyorlardır.

"Birth of a Nation" Bir Ulusun Doğuşu adlı film 1915 yılında çekilmiş, sinema tarihini teknik açıdan değiştiren bir film olmuştur. Sinema açısından teknik ve sanatsal pek çok yeni metot geliştirmiştir. "Sonrasında gelen filmlerin çekimlerine şekil vermiştir ve sinema tarihine ve sinemanın bir sanat olarak gelişmesine gözle görülür katkıları olmuştur."[20]

Ne var ki filmin senaryosu Kuzey Carolina Baptist papazı Thomas Frederick Dixon Jr.'ın romanlarından uyarlanmıştır. Dixon, Güney'in savaş öncesi ideallerinden vazgeçmemesi gerektiği görüşüne sahip aşırı ırkçı söylemleriyle meşhur bir papazdır. Filmin yapımcısı D.W. Griffith naif bir şekilde o dönemde ırkçı olmadığını iddia etse de filmin afişinde bir Klan atlısı Jacques-Louis David'in "Alp'leri Aşan Napoleon" tablosundaki gibi şanlı bir asker edasıyla görülür.

Birth of a Nation filmi, Amerikan İç Savaşı'nı ve sonrasında köleler azat edildiğinde neler olacağını anlattığını iddia eder. Beyaz kadınlar kendi evlerinin kaldırımında bile yürüyemez olmuşlardır. Zenciler kendilerine verilen haklarla gündelik

[20] AMC Filmsite. 01.04.2019, https://www.filmsite.org/birt.html

hayatta iyice küstahlaşmışlardır. Zenciler oy kullanma hakkını kazandıklarında da zenci sandık görevlileri beyazları itip kakarak oy kullanmalarına mani oluyorlar, zencilerin ise fazladan oy kullanmalarına göz yumuyorlardır. Zenci vekiller Güney meclisini bu şekilde ele geçirmişlerdir. Mecliste içki içiyorlar, pabuçlarını çıkarıp ayaklarını masaların üzerine uzatıyorlar, çatal bıçak kullanmadan yemek yiyorlardır. Meclisten ziyade içinde maymunların yaşadığı bir hayvanat bahçesine benzetilmiş bu ortamda zencilerin beyazlarla evlenmesine izin veren o dönemde insanlara korkunç gelecek çılgın kanunlara imza atılıyordur. Filmde zenciler kendilerini idare etmeyi bile beceremez bir şekilde tasvir edilmiştir çünkü insan bile değillerdir.

Filmin baş kahramanı, Güney ordusunda eski bir subay olan Albay Cameron canına tak ettiği bir gün kırlara çıkıp Kuzeylilerin ve azat edilmiş kölelerin memleketini ne hale getirdiğine kendi kendine isyan ederken çalılıklarda oynayan beyaz çocukları görür. Çocuklar zenci çocuklardan saklanmak için beyaz bir çarşafın altına girerler. Hareket eden çarşafı gören zenci çocuklar hayalet görmüş gibi kaçarlar. Albay bunu görünce aklında bir şimşek çakar. Aptal zenciler hayaletlerden korkuyordur. Böylece beyaz çarşaflara sarınmış atlılar yardıma gelir ve Güney'i kurtarır.

Şimdi şaka gibi gelen bu hikâyeyi zamanında milyonlarca Amerikalı izlemiş ve zencilere karşı ılımlı davranırlarsa neler olacağı konusunda endişeye kapılmışlardır. 1870'lerde faaliyetleri durdurulan Ku Klux Klan yeniden doğmuştur. Filmin hemen ardından örgüte katılım zirveye ulaşmıştır. Örgüt, katılanlara ücret karşılığı üniforma olarak dağıtılan beyaz çarşaflardan yapılma kukuletalı kostümden elde edilen parayla finanse edilmiştir.

Güney, Klan'ın faaliyetleri için çok uygun bir ortamdır. Klan üyeleri burada zencilere karşı cinayet, kundaklama ve toplu kıyımlar gerçekleştirirler. Sözde gizli bir örgüttür ancak herkes aslında kimin ne olduğunu ve hangi faaliyeti kimin ya da kimlerin gerçekleştirdiğini bilir. Binlerce kişinin toplanıp zencileri linç ettikleri olaylar artık bir eğlenceye dönüşmüştür. Bunlar kiliselerinin ve yerel yönetimlerin koruması altında gerçekleşir. Bu suçlara federal düzeyde bir soruşturma yapılması çok güçtür zira kimse bunları dışarıdan gelen birine, çevresinden çekindiğinden dolayı bildiremez. Orada

yaşayan insanları bu anlamda suçun içine çeken kapalı bir yapısı vardır. Belki de bu yüzden buraya *"Deep South" Güneyin Dibi* denir.

Birth of a Nation filminin "1998 yılında Amerikan Film Enstitüsü tarafından en iyi 100 Amerikan Filmi arasında (44. sırada) aday gösterilmesi tartışmalara yol açmıştır." Film o dönemlerde zencilere Güneyliler ve beyaz ırkın üstün olduğuna inanan ırkçılar tarafından ne gözle bakıldığını apaçık ortaya koyar.[21]

Zencilere karşı bu bakış açısı Amerika'nın keşfinden beri bu şekildedir. Afrikalılar 15. yüzyılda o çağın vahşi savaş gücünün karşısında geri kalmış gibi görünse de çok yüksek bir kültüre sahiptirler. Bazı zenciler tenlerinin renginden dolayı beyaz adamın gelip onu anavatanı Afrika'dan koparıp, pis koşullarda gemilere doldurup, Yeni Dünya'da köle olarak satmasının kaderleri olduğu düşüncesine boyun eğerken, bazıları da çoğunlukla bu aşağılayıcı koşulları hiçbir şekilde gururlarına yedirememiş ve her fırsatta bir yolunu bulup başkaldırmışlardır. Daha köle ticareti zamanlarından başlayan bu küçük çaplı silahlı isyanlardan yalnızca birkaçı başarılı sonuçlanmış olsa da beyazların içlerine korku salmıştır. Zenciler silahlı ayaklanmalar dışında genellikle kaçarak, malzemelere zarar verip veya en azından söyleneni anlamazdan gelip iş yavaşlatarak bu zulümlere karşı direnmişlerdir. Zenciler bunları başta kendilerine sonra diğer kader yoldaşlarına ve sonraki nesillere hala insan olarak onurlarını koruyabileceklerini göstermek için yapmışlardır. Beyazlarsa bunu hainlik olarak değerlendirir. Zenciler beyaz adamın gözünde her zaman ayaklanmaya hazır, her fırsatta işini savsaklayan, uyuşuk, pis, elindekiyle yetinmeyi bilmeyen nankörlerdir, çünkü aptaldırlar; daha söyleneni anlayamıyorlardır. Ancak iyisini bulursan gayet saygılı ve efendisine sadık olurlar.

Köle sahipleri, her defasında bu başkaldırılara daha sıkı önlemler ve daha ağır cezalar uygulamışlardır. Şunu unutmamak gerekir ki zenciler en ufak bir başkaldırı için her seferinde hayatlarını riske atmışlardır. Kendisine itaat etmeyen köleyi efendi hizzaya sokmak için cezalandırırken olur da döverek öldürüverirse sadece bir kölesi eksilmiş oluyordur, başka bir cezai yaptırım yoktur. Kaldı ki dövmek için de her zaman belli bir nedeninin olması gerekmez. Zencilerin örgütlenmelerinin önüne geçmek için aileleri

[21] a.g.k.

birbirinden ayırmakta da hiçbir beis görmezler. Bu insanların eğitim almaları, okuma yazma öğrenmelerine hiç gerek yoktur. Örgütlenmeler çoğu zaman vaizler tarafından yapıldığı ve vaizler de okuma yazma bilenlerden çıktığı için bazı Güney eyaletlerinde zaten okuma yazma öğrenmeleri kanunen yasaklanmıştır.

Güneyli kalantorlar yüksek kâr elde ettikleri tarım sisteminin dayanağı olan kölelik sisteminin sarsılması korkusuyla bu sisteme sıkı sıkıya tutunurlarken Kuzey'de kölelik karşıtı Abraham Lincoln başkan seçilmiştir. Ülkeyi büyük iç savaşa götüren bu fikir ayrılığıdır. Bu savaştan Kuzeylilerin galip çıkması Birleşik Devletler'in Kuzeyin belirlediği yoldan gideceği anlamına geliyordur. Amerika artık tarım değil çağın tabiatına uygun bir sanayi ülkesi olacaktır. Diğer eyaletlerin kendi yönetimlerinin üstünde bir merkezi yönetime bağlı olduğu federal bir devlet yapısı olacaktır. Amerikan Devrimi'nden bu yana kölelik karşıtı ve kölelik yanlısı eyaletler ayrıyken, anayasadaki 13. Madde değişikliğinden sonra kölelik kanunları tüm eyaletlerde yürürlükten tamamen kalkar. Artık eyaletler tek bir devlet çatısı altında birleşmişler ve meclisi, para birimi ve ortak sanayileşme hedefiyle tek bir ulus devlet kurulmuştur. Amerika artık birleşik birkaç eyalet olarak değil, eyaletlerden oluşan tek bir devlet olarak anılacaktır. Köleliği kaldıran Başkan Lincoln zencilere oy kullanma hakkı getirmekten bahsettiği bir konuşma sonrasında bir tiyatro oyunu izlerken öldürülür.

1950'lere gelindiğinde kölelik kanunlarının tüm eyaletlerde yürürlükten tamamen kaldırmasının üzerinden neredeyse yüz yıl geçmiştir ancak zenci ailelerin yarısı halen fakirlik içinde yaşamaktadır. Sendikalı bir işe girebilseler bile beyaz işçiler kadar kıdem alamıyorlardır. Zenci çocukların eğitimleri de standartların ciddi biçimde altındaki, zenciler için ayrılmış okullarda çok sınırlı kalıyordur. Daha önce alt sınıf işlerinde çalışmaya mahkum oldukları için toplumda da zencilere alt sınıf gözüyle bakılmaya devam edilmektedir. Keskin bir ayrımcılık tüm ülkede, özellikle de güneyde bazen "Jim Crow" denen korkunç kanunlarla bazen de geleneksel olarak devam ediyordur. Bu yıllarda Amerika'nın güneyinde zenci olmanın ne demek olduğunu bir beyazın anlaması çok zordur.

Bu dönemde Texas'lı bir gazeteci olan John Howard Griffin bir gün New Orleans'ta doktora gidip ten rengini zenciye çevirmek istediğini söyler. Dönemin zenci dergilerinden Sepia için bir yazı dizisi kaleme almak üzere anlaşmıştır. Bu yüzden hızlı bir şekilde haplar ve mor ötesi ışınlarla ten rengini kararttırır. Saçları zencilerinki gibi kıvırcık olmadığından tamamını kazıtır.[22] Hemen her okurun aklında uyanan soru, bu şekilde nasıl zenci olduğuna insanları inandırdığı olabilir çünkü Texas aksanı, renkli gözleri ve mevcut yüz hatlarıyla güneşten feci şekilde kararmış bir beyaza daha çok benzeyecektir; ancak anlaşılan o ki ten rengi o kadar koyu herhangi biri daha fazla üzerinde düşünmeye değmeyecek kadar zencidir.

Griffin alelade bir adam değildir. 1920 yılında Dallas'ta doğmuş, müzik eğitimi için 15 yaşında Fransa'ya gitmiştir. Hitler'in işgalinden sonra Fransız direnişçilere katılmış ve Avusturyalı Yahudi çocukların İngiltere'ye kaçırılmasına yardım etmiştir. Amerika'ya döndüğünde de orduya yazılmış ve Güney Pasifik'te görev almıştır. Burada kör olmuş ancak bunun üzerinde durmamış, oradan bir kadınla evlenmiş ve iki çocuk sahibi olmuştur. 4-5 yıl içinde gözleri tekrar açılmış ve bir mucizeyle gelen hayatının bu ikinci şansını sonuna kadar değerlendirmeye karar vermiştir. Körlüğü sırasında katolikliğe geçmiş itikatlı ve vicdan sahibi bir insan olarak zencilerin durumundan çok rahatsızdır.[23]

Böylelikle Griffin'in New Orleans'tan Mississippi, Alabama ve Georgia'ya uzanan altı hafta sürecek spiritüel yolculuğu başlar. Sonucunda da en çok satan kitaplar arasına giren "Black Like Me" ortaya çıkar ve halen bir Amerikan klasiği olarak anılır.

1959 yılında beyazların sahip olduğu hak ve olanaklar siyahlara çok uzaktır. Griffin en başta gününün büyük bir kısmının yemek yemek, su içmek, tuvalete gidip elini yıkamak gibi temel ihtiyaçlarını karşılayacak yerler aramakla geçtiğini fark eder.[24]

---

[22] Stanley, Tim (2015). "The White Man Who Pretended To Be Black ". The Telegraph, https://www.telegraph.co.uk/books/authors/john-howard-griffin-black-like-me/ 25.02. 2019.
[23] Yardley, Jonathan (2007). "John Howard Griffin Took Race All The Way To Finish". The Washington Post, http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/03/16/AR2007031602173.html?noredirect=on 04.03.2019.
[24] Stanley, a.g.k.

Yolculuğunu genelde otobüsle veya otostop çekerek gerçekleştirir. Otobüslerde hep bir gerilim oluyordur. Bir keresinde otobüsün sarsıntılarından dolayı ayakta kalmakta güçlük çeken hafif kır saçlı beyaz bir kadına yer vermeye kalkar. Hâlâ beyaz bir adam olsa centilmence karşılanacak bu harekete kadın çok kızar ve yüksek sesle zencilerin her gün biraz daha küstahlaştıklarından şikayet eder. Otobüsteki diğer zencilerse bu jesti mücadelelerine ihanet olarak görür. Hakikaten zencileri aşağılık gören ve beyazların baskılarını hak ettiklerini düşünen zenciler de vardır. Ayrımcılığın başarılarından biri de zenci Amerikalılara kendilerini böyle aşağılık hissettirip, tek haklarının otobüsün arkasında oturmaktan ibaret olduğunu düşündürmesidir. "Bugün suç oranlarının genelde Afrikalı-Amerikalılar arasında yüksek olmasının tek bir nedeni varsa bu da ırkçılığın, önyargılarını eninde sonunda gerçeğe dönüştürecek kadar yaygın ve ağır olmasıdır."[25]

Zenciler beyazlar tarafından çoğu zaman aptal veya işe yaramaz görülür. Griffin'e de "nefret bakışı" ile bakılıyordur. Beyazlarla karşı karşıya geldiği anlardan bazıları yürek parçalayıcıdır. Bir keresinde bir parkta otururken beyaz bir adam kibarca kalkması gerektiğini söyler. Griffin bu parkın beyazlara ayrılmış bir park olduğunu, adamın da kendisini uyararak nazikçe yardım ettiğini düşünür ve teşekkür edip kalkar. Oysa sonradan fark eder ki parkta hiç de öyle bir ayrım yoktur. Adam yalnızca kibar bir yobazdır.[26]

Otostop çektiğinde de şoförlerin gündüz yanından öylece geçip giderken geceleri daha rahat durup onu arabalarına aldıklarını fark eder. Zencilere karşı aşırı bir erotikleştirme olduğunu görür. Bir ayakkabıcıda zar zor iş bulduğunda müşteriler genelde çok kaba davranırlar. Ancak bir müşteri eğer dostça ve şefkatli davranıyorsa muhakkak ardından nerede hayat kadını bulabilecekleri gibi sorular gelir. Bütün zenciler her türlü gizli kapaklı işi iyi bilir diye düşünülmektedir. Hastalıklı bir biçimde zencilerin cinsel hayatını merak ediyorlardır. Otostoplarda kendisini araçlarına alan adamların, cinsel hayatıyla veya karısıyla ilgili sordukları sorulardan veya zencilere yaptıklarını anlattıkları hikayelerden dolayı Griffin artık bir gün aklını oynatma raddesine gelir ve evli olup

[25] a.g.k.
[26] Griffin, John Howard (1961) Black Like Me. New York: New American Library.

olmadığını soran bir adama sert çıkar. Adamın ise hiçbir kötü niyeti yoktur. İyi niyetli bir aile babasıdır. İnsanların onu muhatap alırken baktıkları tek şeyin ten rengi olması Griffin'in ruh sağlığını kısa sürede bozmuştur. Oysa yüzyıllardır süregelen bu sorunu bitirmenin tek yolu bu eğitimsiz adamın kendiliğinden yaptığı gibi karşısındakinin ten rengini yok saymaktır.

Hattiesburg Mississippi gibi ırkçılığın iyice yüksek olduğu yerlerde ise kendini "cehennemde gibi" hisseder. Buradaki zenciler sık sık şiddete maruz kalıyorlardır. Daha 1955 yılında 14 yaşındaki Emmett Till akrabalarını ziyarete geldiği Mississippi'nin Money kasabasında uydurma bir suç yüzünden linç edilmiş, katiller mahkemede beraat etmiştir. Bu yüzden zencilerin kendi aralarında hayatta kalmak için geliştirdikleri önlemler vardır ancak bir kaç günlük zenci olan Griffin'in kimi kimsesi de yoktur. Peşine takılan iki serseriden canını zor kurtarır. "Hiçbir yer daha yalnız, daha umutsuz, uyumun ve nizamın dünyasından bu denli kahredici bir şekilde uzak olamaz."[27]

Sonraki yılın Mart ayında hikaye Sepia dergisinde yayımlanmış ve 1961 yılında da kitap olarak genişletilmiştir. Kitaba ilgi büyük olmuştur. Griffin dergilerde ve televizyonda söyleşilere katılmıştır. Ancak yaşadığı Texas'tan ailecek taşınmak zorunda kalmışlardır. Yine de yurttaşlık hakları mücadelelerinin lafını esirgemeyen savunucusu olmuştur. "Black Like Me ayrımcılık canavarına dair farkındalığın artmasına ... yardımcı olur ve bir süreliğine Amerika bu canavarla yüzleşmeye hazırmış gibi görünür."[28]

Bu yıllara gelinirken yine de zencilere dair algı değişmektedir. Amerikan tarihi o zamana kadarki zenci kâşifleri, bilim adamlarını görmezden gelse de yeni zenci kahramanlar kitle iletişim araçlarının yayılmasıyla artık spor, müzik ve şimdi de siyasette boy gösterebilir olmuş ve beyazların da gönüllerini fethetmeye başlamıştır.

Yurttaşlık hakları döneminde bu konuda çok etkin bir rolü olan televizyon yerine, Amerikalıların sosyal tavırlarının, inançlarının ve pratiklerinin büyük ölçüde değiştiği "Roaring Twenties" denen 1920'li yıllarda gerçekleşen ancak Büyük Buhran'la

[27] a.g.e.
[28] Stanley, a.g.k

sona eren zenginleşme ve canlanma zamanlarından başlayarak beyazların zencilere karşı genel yaklaşımı jazz müzik ve spordaki başarılarıyla, özellikle radyo sayesinde yavaş yavaş kırılmaya başlamış gibidir. Zencilerin katılımına ilk izin verilen spor dalı boks olmuştur. Çok daha eskilerde zenciler sadece kendi aralarında boks yapabiliyorlardır; o da beyazların eğlencesine yönelik olarak. İlk zenci boks şampiyonu 1908 yılında Jack Johnson olmuştur. Belki de gelmiş geçmiş en büyük ağır siklet şampiyonu ise Joe Louis'dir. 1938 olimpiyatlarında çoğu Amerikalı bu zenci sporcuyu kendi temsilcileri olarak Nazi Almanyası'ndan gelen rakibi Max Schmeling'e karşı gururla desteklemiştir. Beyaz Amerikalılar ırk meselesini görmezden gelip kendi ülkelerinin sporcusu için tezahürat etmişler ve Joe Louis de ilk zenci ulusal kahraman olmuştur.[29]

1950'li yıllarda Ulusal Basketbol Ligi NBA'de oyuncuların yarıdan fazlası, beyzbolda neredeyse üçte biri zencidir. Amerikan futbolunda da zenci sporcular vardır. Bedensel sportif üstünlükleri ortadadır ancak oyun kurucu gibi pozisyonlarda sahaya çıkarılmaya başlamamışlardır ve henüz zenci bir teknik direktör yoktur.[30]

Gençler bu dönemlerde zencilerin müziklerine yönelmişlerdir. Amerikan Rüyası'nın arka planında çalan, seslendirenlerin saçı, makyajı, kıyafetleri, dansları ve şarkıların sözleriyle olabildiğince masum ve zararsız şekilde tasarlanmış müzikler, bahsettiğimiz zenginliğin içine doğan gençlere sıkıcı gelmeye başlamıştır. Zencilerin müzikleri çok daha heyecan vericidir.[31]

Zenciler atalarından miras kalan müzikleri, Amerika'ya geldikten sonra olağanüstü müzik yetenekleriyle bazen Güney'de Amerikan halk müziği, bazen kilise korosu ilahileriyle karşılıklı etkileşime geçerek, New Orleans'ta Jazz müziğini veya büyük orkestra müziklerini doğurarak, Chicago'nun gece hayatında elektrikli blues olarak farklı farklı şekillerde karşımıza çıkarmıştır.[32] Bunların hepsinin kökeninde "zenci rythm and blues" vardır. Kölelik zamanlarıda zenciler kendilerine düşman bir dünyayla

[29] YouTube. (2016). "1968 CBS News Special Report: Black Amerika. Body and Soul (Starring..Ray Charles)". https://www.youtube.com/watch?v=GMms6ObGhQY&list=PLD_vYL_hxlEhamwxSGPSutwT5Dehg_uRm&index=3 28.01.2018.
[30] a.g.k.
[31] Strain, Christopher, (2016), The Long Sixties: America, 1955 - 1973, New Jersey: Wiley-Blackwell Publishing.
[32] Ward, Ed, (2016), The History of Rock & Roll, Volume 1: 1920-1963. New York: Flatiron Books.

çevrelendiklerinde, kendilerinden fiziksel olarak daha küçük, güçsüz, soluk benizli, en basit işini bile kendi göremeyen ama her nasılsa onun efendisi olmuş beyaz adamın baskısının altında, üstü kapalı şekilde "Küçük bebeğim bugün beni yine çok üzdü..." diye şarkılar söylemiş ve bir süreliğine de olsa kendini özgür hissetmiştir. Yani blues sadece acının değil aynı zamanda başkaldırının müziğidir ve içinde daima bir mizah barındırır.

Alan Freed öncülüğüyle bazı beyaz radyo programcılar zencilerin müziklerini çalmaya başlamıştır. Zenci kökeni gizlenmek için bu müziğin adına Rock N' Roll denmiştir. Söz konusu ilgiyi gören plakçılar bu müziğe yönelmişlerdir. Satışların artması için zencilerin müzikleri beyaz sanatçılar tarafından kaydedilmiştir. Zenci sanatçılar kabul görmeye başlasa da Bill Haley ve Elvis Presley gibi beyaz sanatçılar ülke çapında turnelere çıkarken, zenciler ancak tek tük birkaç stüdyoda kendi müziklerini kaydetme şansı yakalayabiliyorlardır. Yavaş yavaş zencilerin orijinal kayıtlarını satan plakçılar da açılmaya başlamıştır. Chicago'da bir plak şirketiyle anlaşan Chuck Berry televizyona çıktığı anda şöhret olmuştur. Bo Didley ve Little Richard gibi sanatçılar onu takip etmiştir. Böylelikle zenciler kendisine mikrofon uzatılan temsilciler, beyazlar da Rock N' Roll diye dinledikleri müziğin sahicisini bulmuşlardır.[33]

Bu kışkırtıcı müzik aileleri endişeye sokmuştur. Yeni akım çocuklarına kötü örnek oluyor, evlerindeki huzuru bozuyordur. Rock N' Roll canlı ritmiyle ve hayat dolu şarkı sözleriyle gençleri yeni deneyimler yaşamaya kışkırtıyor ve onlara ailelerinin bu baskılarına karşı isyan enerjisi veriyordur. Aşırı muhafazakârlar için müzik zaten günahtır. Muhafazakârlar da işlerin kontrolden çıktığını düşünüyorlardır. Şarkıların sözleri ahlaka mugayirdir. Bütün kötü yönlerinin yanında bu müzikle çocuklarının zencilerle aynı seviyeye indiğini düşünüyorlardır. Önce anne-babasına sonra yerleşik kurum ve geleneklerin hepsine karşı gelecek bu kuşak gençlerin sosyal hayatta değişiklikler için uğraşırken oluşturdukları karşı-kültür olgusu da Rock N' Roll ile şekillenmiştir.[34]

[33] a.g.e.
[34] Churney, Linda. " Student Protest in the 1960s".
http://teachersinstitute.yale.edu/curriculum/units/1979/2/79.02.03.x.html 03.02.2019.

Babaları veya dedeleri o yaşlardayken ekmeğini taştan çıkarıyordur. Ancak Amerikan Rüyasının içine doğan bu gençlere ihtiyaçları olan para zaten fazlasıyla anne-babaları tarafından harçlık olarak veriliyordur. "Babyboomers" denen bu kuşak, Amerika'nın dünyanın en büyük endüstriyel gücü olduğu bu dönemde şimdiye kadar gelen nesillerin hepsinden daha refah dolu bir ortamda yetişmişlerdir. Boş vakit faaliyetlerine ve popüler kültür tüketimine ayırabilecekleri bol bol paraları olduğu kadar kendilerini bulmak ve kimliklerini şekillendirmek için de yeterli zamanları ve fırsatları vardır. Bu nesil, eşi benzeri görülmemiş sayıda potansiyel birer muhalif olan, Birleşik Devletler'in ve diğer demokratik toplumların yönünü ileriye dönük olarak yeniden düşünecek gençleri doğurmuştur.[35]

Bu üst-orta sınıf gençler liseyi bitirince onlara en iyi koşulları sağlama hedefindeki anne-babaları onları üniversiteye yollamışlardır. Üniversitede bambaşka bir gerçeklikle karşılaşmışlar, zencilerin yaşam koşullarına bire bir tanık olmuşlar ve içinde yaşadıkları özgürlük ve eşitliğin bazı Amerikalılara teğet bile geçmediğini görmüşlerdir. Kendilerine miras kalan dünyada anne-babalarınınkinden başlayarak bütün velayetleri reddetmişler ve toplumda kanıksanan her şeyi sorgulamaya başladıkları bir karşı-kültür oluşturmuşlardır. 60'ların ortalarında daha önceki kuşaklarda görülmemiş, 6 milyon kadarlık bir öğrenci nüfusu oluşmuş ve bu gençlerin tamamı değilse de büyük bir kısmı farklı şekillerde bu karşı-kültüre dahil olmuşlardır. Üniversite ortamı bu kültürün gelişmesine çok elverişlidir; ailelerinden uzak ve bir arada yaşayan bu gençler Amerikan toplumunun hastalıklarına karşı bir eylem için okul kampüslerinde hazır kıta örgütlenebiliyorlardır.[36]

Karşı-kültür hareketlerine öğrenci hareketleri, kadın hareketleri, eşcinsel hakları için gerçekleştirilen hareketler dahildir. Genel olarak hakları genişletme konusunda mahkemeler de bu dönemde önemli bir rol oynar. 60'ların sonuna doğru gerçekleşen savaş karşıtı eylemlerse bunların hepsini gölgede bırakmış gibi görünür.

[35] a.g.e.
[36] a.g.e.

1.2.2 Yurttaşlık Hakları Hareketi

Irk meselesi 1960'ta öğrenci protestolarının ilk başlangıcının temelini oluşturmaktadır. 1960'lara gelindiğinde ırkçılık Amerikan toplumunda yeni bir konu olmasa da gençlerin buna ve bunu devam ettiren kurumlara tahammülü kalmamıştır. Karşı-kültür hareketleri, *"Civil Rights Movements" Yurttaşlık Hakları Hareketleri*nin büyümesiyle iyiden iyiye yayılmıştır. Yurttaşlık hakları için verilen mücadeleler her ne kadar 1950'lerde baş gösterse de tarihe asıl damga vuran olaylar 1960'larda yaşanmıştır. Bu olaylar da Kuzey Carolina'daki Greensbro'da gerçekleşen oturma eylemleriyle başlamıştır. Zenci üniversite öğrencileri Woolworth's süpermarketine girip kendilerine de servis yapılmasını bekleyerek büfelere oturmuşlardır. Bundan 5 ay sonra Woolworth's zenci müşterilere hizmet vermeye başlamıştır.[37]

Oturma eylemleri zencilerin "Yeter!" deme şekli olmuştur. Bir imalathanede terzi olarak çalışan Rosa Parks bu eylemlerin ilham kaynağı olmuştur. Parks iş çıkışı yorgun argın otobüsle evine dönerken beyaz bir kadına yer vermesi istendiğinde kalkmamış ve 1955 yılının Aralık ayında Montgomery'de gerçekleşen otobüs boykotunun fitilini ateşlemiştir.[38]

O zaman o bölgedeki kural gereği zenciler beyazlarla aynı otobüste seyahat edebiliyor ancak yalnızca kendilerine ayrılan yerlerde oturabiliyorlardır. Eğer otobüs dolar ve beyaz birisi ayakta kalırsa zenciler o yerlerden de feragat edip ayakta kalan beyaza yer vermek zorundalardır. Otobüslerde buna benzer başka pek çok aşağılamaya da maruz kalıyorlardır. Montgomery'de otobüsleri kullananların dörtte üçü zenci olmasına rağmen otobüslerin dörtte birlik kısmı onlara ayrılmıştır. Bu ve bunun gibi şeyler zencilere karşı uygulanan ayrımcılık karşıtı örgütlenmelerde aslında önceden beri aktif bir rol oynayan Parks'ın canına tak etmiş ve uyarılara rağmen yerinden kalkmayı reddetmiştir. Sonunda polis çağrılmış ve tutuklanıp hapse atılmıştır. İkinci sınıf vatandaş olarak muamele görmekten yılmış zencilere, ten renginden dolayı aşağılık

[37] International Civil Rights Center & Museum. 08.02.2018, https://www.sitinmovement.org/history/greensboro-chronology.asp
[38] Lepore, Jill, (2018) These Truths: A History of the United States.New York: W. W. Norton & Company.

hissetmemelerine ve demokratik sosyal hakların biçimlendirilmesinde kendilerinin de rol oynayabiliceklerine dair bir güç vermiştir. Kendiliğinden gelişen bu olay sonrası o zamanlar 26 yaşında hitabeti kuvvetli genç bir papaz olan Martin Luther King Jr. önderliğinde Montgomery'de otobüs şirketine karşı bahsettiğimiz boykot tertip edilmiştir.[39]

Bu boykot zencilerin kararlı bir şekilde seferber olduklarında tam anlamıyla yurttaşlık haklarını kazanmayı başarabilecekleri konusunda çeşitli pratikler geliştirmelerine vesile olmuştur. Zenciler bir sene boyunca katiyen otobüslere binmemişler ve birbirleriyle yardımlaşıp yeni örgütler kurarak, toplantılar düzenleyerek ve hiçbir şiddet eylemine başvurmadan karşılaştıkları şiddeti protesto ederek anayasal bir değişiklik sağlamayı başarmışlardır. Rosa Parks da yurttaşlık hareketlerinin ikonu haline gelmiştir.[40]

1961'de kısa adı CORE olan *"Congress of Racial Equality" Irk Eşitliği Meclisi* liderleri "Özgürlük Seferleri" adı altında eylemlerine başlamıştır. Gönüllüler otobüs seferleriyle dayak ve Anniston Alabama'da olduğu gibi bombalamalarla karşılaştıkları Deep South denen bölgeye gitmişlerdir. Bu olaylara rağmen özgürlük seferleri başarıyla sonuçlanmış ve kısa adı ICC olan *"Interstate Commerce Commission" Eyaletler-arası Ulaşım Komisyonu* eyaletler-arası otobüslerde ırk ayrımına son vermiştir.

[39] a.g.e.
[40] a.g.e.

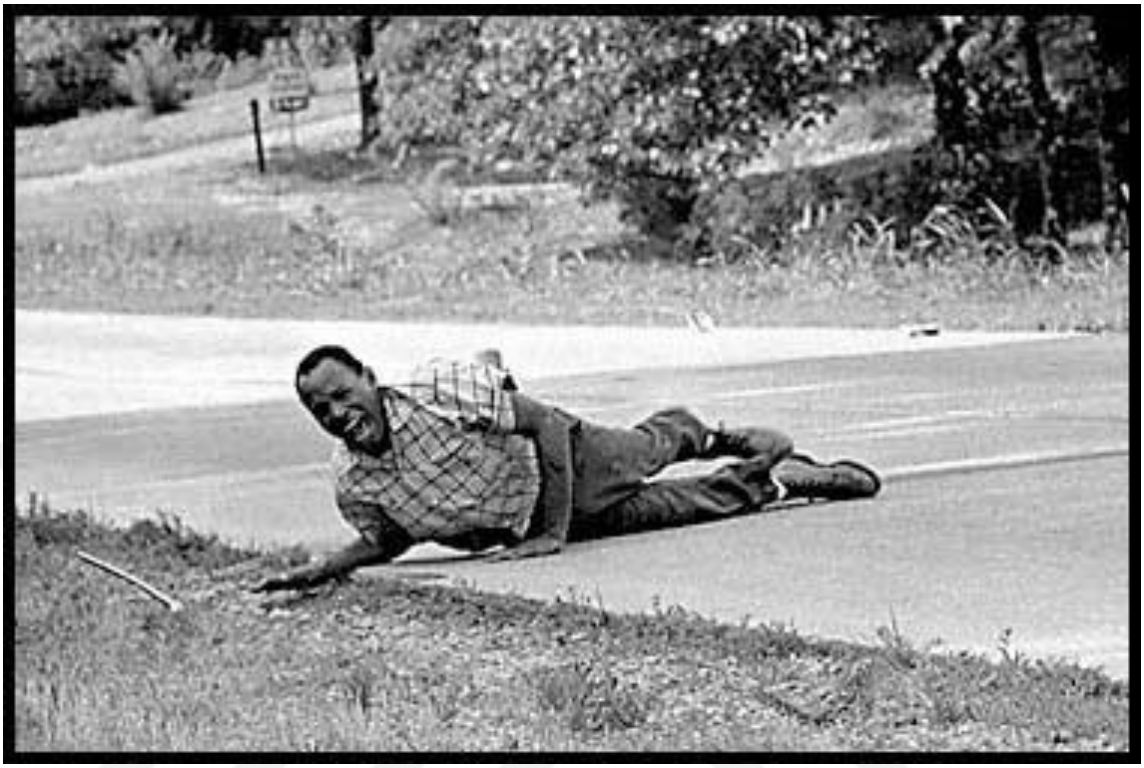

Resim 2: Ohio'daki bir kampüste talimlerini tamamlayan aktivistler Mississippi'ye doğru yola çıkmadan önce şarkı söylüyorlar. Haziran 1964, Ted Polumbaum Koleksiyonu / Newseum

1960'lar sona erdiğinde 70,000'i aşkın zenci ve beyaz Amerikalı el ele bu tür eylemlerde ve yürüyüşlerde bizzat yer almıştır ancak söz konusu eylemlerin hepsi başarıyla sonuçlanamamıştır. Irkçılar için zenci hâlâ zencidir. Nefret söylemlerine halkın hâlihazırda öcü gibi korktuğu komünizmi de katarak halktan daha geniş bir katılım ve yönetimlerden de destek beklerler ve çoğu zaman da bu desteği bulurlar; çünkü beyazların tadını çıkardığı özgürlük, yanına hak, eşitlik, emek gibi kavramlar katıldığında kulağa komünist bir söylem gibi geliyordur. Bu hareketler bir yandan da muhafazakârlığı arttırmıştır.[41]

Albany Georgia'da Martin Luther King Jr. önderliğindeki bir yıl süren protestolar buradaki ayrımcılığı bitirememiş ve John F. Kennedy Mississippi Üniversitesi'nde derslerine girebilmesi için James Meredith'in yanına federal kolluk kuvvetlerini vermek zorunda kalmıştır.

[41] Foner, a.g.e.

Resim 3: James Meredith'in tek kişilik yürüyüşünde karşılaştığı silahlı saldırı

James Meredith zenci bir genç olarak Mississippi Üniversitesi'ne girmeye hak kazanmış ancak iki kere ısrarla başvuru yapmasına rağmen okul sadece beyazlara eğitim verdiğini gerekçe göstererek kaydını almamıştır. Daha önce Medgar Evers da hak kazanmasına rağmen zenci olduğu için Mississippi Üniversitesi'ne girememiş ancak mücadelesini bırakmamış ve kısa adı NAACP olan *"National Association for the Advancement of Colored People" Ulusal Zenci Halkı Kalkındırma Birliği*'nde aktif olarak çalışmalarına devam etmiştir. Kendi deneyimleriyle Meredith'e tavsiyelerde bulunmuş, Meredith okula dava açmış ve uzun bir mahkeme süreci sonucunda okulun uygulamasının anayasaya aykırı olduğu kesinleşmiştir. Her şekilde okula girmeye hak kazanan James Meredith'in karşısına bu kez de okulun öğrencileri çıkmıştır. Zencilerle beraber okumak istemediklerini söyleyen öğrenciler, aileleri ve çevreden olayı duyup gelen ırkçılar Meredith'i protesto etmişlerdir. Çıkan kargaşada insanlar yaralanmış ve 2 kişi de hayatını kaybetmiştir. Başkan Kennedy okula 30.000 asker yığıp mahkeme kararına karşı gerçekleştirilen bu ayaklanmayı bastırma konusunda kararlı olduğunu göstermiştir. Ayaklanma bastırıldıktan sonra Meredith okulda yine çeşitli aşağılamalara

ve engellemelere maruz kalmışsa da her şeye rağmen eğitimine devam ederek sonunda mezun olmuş ve siyaset bilimi diplomasını almıştır. Sonraki hayatında da aktif olarak yurttaşlık hakları mücadelelerinde yer almıştır. Ne var ki dostu Medgar Evers 1963 yılında bir gece sabaha karşı eve geldiğinde sürekli FBI ve polis tarafından koruma altında olmasına rağmen kapısının hemen önünde bir tüfekle sırtından vurularak öldürülmüştür.[42]

Yurttaşlık hakları mücadelelerinin ulusal ölçekte en çok öne çıktığı olay Martin Luther King Jr.'ın 1963 yılında, II. Dünya Savaşı'ndan beri 50'den fazla zenci-beyaz ayrımı gerekçeli bombalamanın yaşandığı, bu yüzden de adı "Bombingham"a çıkan Birmingham Alabama'ya gelişidir. O dönemde akşam haberleri çok fazla hanede izleniyordur. Televizyon sayesinde Boğa Connor lakaplı emniyet müdürünün polis köpeklerini ve tazyikli su araçlarını barışçıl bir eylem gerçekleştiren ve çoğu daha çocuk olan protestoculara saldırttığını gören izleyicilerin zihinlerinde Güney ve oradaki zencilere ilişkin imgelem tamamen değişmiş ve korku ve kaygı içinde John F. Kennedy yönetiminin eylemcilerin taleplerine kulak vermesi için bir kamuoyu oluşmuştur. Medyanın etkisinin stratejik olarak planlandığını anlatan The New Yorker yazarı Malcolm Gladwell olayı şöyle aktarıyor:

[42] Ogbar, Jeffrey O. G. (2005), Black Power: Radical Politics and African American Identity (Reconfiguring American Political History). Baltimore: Johns Hopkins University Press.

Resim 4: Birmingham olaylarının ertesi günü New York Times'ın manşetten verdiği fotoğraf - Bill Hudson 1963

> Başkan Kennedy fotoğrafı gördü ve dehşete düştü. Dışişleri Bakanı Dean Rusk, fotoğrafın "yurtdışındaki dostlarımızı utandıracağından ve düşmanlarımızı mutlu edeceğinden" endişe etmişti. Fotoğraf Kongre'de, sayısız oturma odasında ve sınıfta tartışıldı. Bir süre boyunca Amerikalılar başka bir şeyden bahsetmedi. Bir gazetecinin ifadesiyle bu "sonsuza kadar ışıyacak" bir imgeydi. "Elleri iki yanda, 'İşte burdayım, buyur gel' dercesine köpeğe doğru eğiliyor gibi duran ve sakince ileriye bakan zayıf, iyi giyimli bir delikanlı." Yıllardır Martin Luther King ve yurttaşlık hakları aktivistlerinden oluşan ordusu Amerika'nın güneyini boydan boya kaplayan ve siyahilerin işe girmesini, oy kullanmasını, iyi öğrenim görmesini ve hatta beyaz bir insanla aynı çeşmeyi kullanmasını zorlaştıran veya imkânsızlaştıran ırkçı yasa ve politikalara karşı savaşıyorlardı. Birdenbire olayların gidişatı tamamen değişmişti.[43]

[43] Gladwell, Malcolm (2013). Davut ve Golyat: Olağan Mağluplar İçin Devlerle Savaşma Sanatı. İstanbul: MediaCat Kitapları s:120-121

Amansız bir ırkçı olan Connor eylemlerin neticesinde Martin Luther King Jr.'ı hapse mahkum etmiştir. Zenci lider burada Amerikan tarihinin en önemli belgelerinden biri olan "Letter from Birmingham Jail" adlı mektubunu yazmıştır.

1963 yılı ayrıca başkent Washington'da Amerikan tarihinde o döneme kadar şahit olunmamış büyüklükte bir mitinge sahne olmuştur. King burada "Bir Hayalim Var!" diye bilinen meşhur konuşmasını okumuştur. King ve diğer örgütler "Yurttaşlık Hakları Bildirgesi"ni sunmuşlar ve daha iyi çalışma ve eşit istihdam koşulları talep etmişlerdir. Böylelikle bu olayların neticesinde yine Amerikan tarihinde en parlak başarılardan biri kazanılmış ve "Yurttaşlık Hakları Yasası" yürürlüğe girmiştir.

Resim 5: *"March on Washington for Jobs and Freedom" İş ve Özgürlük İçin Washington'a Yürüyüş* adlı mitingde halkı selamlayan Martin Luther King Jr.

Amerikan tarihinin bu nümayişlere odaklanmasının en önemli sebebi bunların gerçekten yasal değişimleri sağlamayı başarmalarıdır. John F. Kennedy başkan seçildikten sonra Demokrat Parti'den gelmesine rağmen bu yurttaşlık hak arayış mücadelelerine başlarda biraz kayıtsız kalmış görünebilir. Bu, Birleşik Devletler'in o

zamanlar içinde bulunduğu uluslararası sorunlara bağlanır. Bu dönemde Küba Füze Krizi ve Domuzlar Körfezi gibi olaylarla Soğuk Savaş'ın büyük ölçekli bir nükleer savaşa dönüşmesinin ucundan dönülmüştür.[44]

1963 mitingleri Başkan Kennedy'yi yurttaşlık hakları hareketleriyle daha yakından ilgilenmeye itmiştir. "Kennedy, Birleşik Devletler'in, içişlerinde ırk eşitsizliğinin hükmettiği bir sistem devam ettiği müddetçe kendisini tüm dünyaya özgürlüğün ülkesi olarak ilan edemeyeceğini fark etmiştir. Böylece Haziran ayında televizyona çıkıp Kongre'ye ayrımcılığı sona erdirecek bir kanun çıkarması için çağrıda bulunduğunu açıklamıştır."[45] Daha sonra da öldürülmüştür.

Sonraki seçimlerde yine Demokrat Parti'den Lyndon Johnson açık ara farkla başkan seçilir ve 1964 yılında ayrımcılık karşıtı bu söz konusu yasayı geçirmesi için Kongre'yi sıkıştırır. İstihdamda, eğitimde, sağlık hizmetlerinde ve lokanta, otel, sinema gibi özel mülkiyet olan alanlar dahil bütün kamusal mekânlarda ayrımcılığı yasaklayan bu kanunu çıkarmak Johnson dönemine nasip olur. Yasa aynı zamanda cinsel ayrımcılığın da önüne geçen maddeler barındırmaktadır.

Yurttaşlık Hakları Kanunu'nun çıkması Amerikan yasama tarihi için en önemli anlardan biridir ancak yine de Birleşik Devletler'i "özgürlüğün ülkesi" yapmaya yetmeyecektir. Zenciler henüz oy kullanamıyorlardır. Anayasal olarak oy hakları olsa da farklı yerlerde farklı ve keyfi uygulamalarla zenciler yine hor görülüyor ve oy kullanmaları bir şekilde imkansızlaştırılıyordur. Bunun için Yurttaşlık Hakları liderleri eylemlerine devam etmişlerdir. Martin Luther King oy hakkı için 1965'in Ocak ayında Selma Alabama'ya bir yürüyüş örgütlemiştir. Kuzeydeki üniversitelerden beyaz öğrenciler de gönüllü olarak Mississippi'ye gidip, oradaki zenci seçmenlerin sandıklara kayıtlarını yaptırmalarında onlara yardımcı olmuşlardır. Bu barışçıl ve yapıcı eylemler de, polisin orantısız güç kullanmasıyla kana bulanmış, şubat ayında Selmalı zenci bir

[44] Foner: a.g.e.
[45] Foner: a.g.e. s:991

genç ağır yaralanarak ölmüş, bunun için yapılan yürüyüşte de çok sayıda kişi yaralanmış ve o gün de tarihe "Kanlı Pazar" olarak geçmiştir.[46]

Resim 6: Selma Alabama'daki "Kanlı Pazar" olayları

Bu olayların ülke çapında geniş bir yankı uyandırmasını sağlayan, Martin Luther King'e 1964 yılında verilen Nobel Barış Ödülü kadar, aynı zamanda da bunların bütün çıplaklığıyla tüm ülkeye yine televizyon aracılığıyla yayınlanması olmuştur. Zencilerin direnişlerine katılan beyazların sayısı artmakta ve bu hak arayış mücadelelerinin destekçileri de hızla çoğalmaktadır. 1965 yılında Kongre, Oy Hakkı Kanunu'nu yürürlüğe sokmuş ve ayrımcılığın görüldüğü mahallerde federal hükümete seçimleri denetleme hakkını vermiştir.

Lyndon Johnson'ın 1965 ile 1967 arasında yürüttüğü bu içişleri girişimleri Great Society olarak bilinir. Bütün insanların eşit olmasının Amerika'nın kuruluş amacı olarak bir zorunluluk olduğu vurgusunu yaparak, haklarını arayan bu insanları Güneyli-Kuzeyli veya zenci-beyaz diye ayırarak değil hepsini Amerikalı olarak birleştirerek nitelemiştir.

[46] a.g.e.

Johnson Büyük Buhran döneminde New Deal diye bilinen Amerikan halkının refahını yeniden sağlamak adına dönemin başkanı Franklin D. Roosevelt tarafından yürütülen plan ve projelerin vaatlerini genişletmiş, Medicare adı verilen yaşlılara tanınan sağlık güvencesini ve Medicaid adıyla bilinen maddi durumu yetersiz vatandaşlara tıbbi müdahale sağlayan programları yürürlüğe koymuştur. Ayrıca yoksulluğa karşı savaş açmıştır. Ancak yoksulluğa ekonomik bir sorun olmaktan çok sanki sosyal bir meseleymiş gibi yaklaşarak istihdamdan ziyade eleman yetiştirmeye yönelik eğitime ağırlık verip ekonominin daha yüksek maaşlı sendikalı fabrika işlerinden daha da düşük ücretli hizmet sektörü işlerine kaydığını hesaba katamamıştır.[47]

1.2.3 Black Power

Kongre, Johnson'ın Great Society programlarını gerçekleştirmekle meşgulken zenci hareketleri de değişiklikler göstermeye başlamıştır. 1964 yılı özellikle Kuzey'deki şehirlerin varoş semtlerindeki zenci ayaklanmalarının başladığı yıldır. En kanlı isyanlarsa Kaliforniya'nın güneyindeki Watts Mahallesi'nde 1965'te gerçekleşmiştir. Bu isyan 35 kişinin ölümüne, 900 kişinin yaralanmasına ve 30 milyon dolarlık maddi zarara yol açmıştır. Bitmeyen yoksulluk ve işyeri, konut, eğitim ve adalet sisteminde devam eden ayrımcılık, eylemlerin, halkların entegrasyonu hedefinden uzaklaşarak, beyazların baskılarını eleştirirken Afrikalı Amerikan kültürü yücelten *"Black Power" Siyah Gücü* söylemine geçişini açıklayabilir.

Black Power söylemiyle o dönemde bir araya gelen pek çok örgüt vardır. Soul Students Advisory Council ve Revolutionary Action Movement gibi örgütler, beyazların Amerika'da zencilere karşı işledikleri suçları en sert şekilde yüzlerine vuran karizmatik fikir önderleri Malcolm X'in zenci milliyetçiliği geleneğinde birleşmişlerdir. Black Power söylemiyle kurulmuş en büyük örgüt *"Black Panthers" Kara Panterler'*dir. Partiyi kuran Huey Newton varoşlardaki ayaklanmaların öfkeli isyankâr gücünü görmüş ve bunun sayesinde polise karşı durulabilirse zencileri temsil edecek siyasi bir güç elde edebileceğine inanmıştır. Kara Panterler'in halk tarafından ilk kez görünür olmaları

[47] Piereson, James (2016). "A Not- So- Great Society".The Weekly Standard, https://www.weeklystandard.com/james-piereson/a-not-so-great-society 28.11. 2018.

1967'de Sacramento'daki Kaliforniya Eyalet Meclisi baskınıyla olmuştur. Tek tip kıyafetleri, siyah deri ceketleri, siyah bereleri ve ellerinde pompalı tüfeklerle bu adamlar dışarıdan bir ordu gibi görünüyordur ancak tam adı "*Black Panther Party for Self-Defence" Kara Panter Nefs-i Müdafa Partisi* olan bu grup, ellerindeki silahları kendilerini savunmak için taşıdığını kolay kolay kimseye anlatamaz. Grup, zencilerin uyuşturucu sattıkları ve insanları gasp ettikleri gibi önyargılar da değerlendirilerek ana akım medya tarafından her fırsatta karalanmıştır. FBI'ın efsane başkanı J. Edgar Hoover bu örgütü Amerika'nın iç güvenliğine yönelik en büyük tehdit olarak değerlendirmiştir.[48]

Kara Panterler'in ana faaliyetleri halkı bilinçlendirme ve yerel yardımlaşma hareketleridir. Çocuklara ücretsiz sabah kahvaltısı gibi beslenme adaletsizliğine dair etkinlikler, anemi, verem ve daha sonraları HIV/AIDS'e yönelik tedavi ve eğitim gibi halk sağlığına dair etkinlikler düzenlemişler ve bir de gazete çıkarmışlardır. Dört sayfalık bu bültende sözünü ettiğimiz faaliyetler duyuruluyor ve hem yurt dışındaki isyanlar hem de zencilerin karşılaştıkları güncel ırkçı saldırılar sayfalara taşınıyor ve partinin ülküsü anlatılıyordur. Gazetenin kısa sürede hem ülke çapında hem de başka ülkelerde okuyucuları artmıştır. Bu gazete ilerleyen yıllarda 100 bini aşkın tiraj yakalamış ve partiye en çok kazanç sağlayan gelir kaynağı olmuştur.[49] Oakland Kaliforniya'da kurulan örgüt San Francisco, New York, Chicago, Los Angeles, Seattle ve Philadelphia gibi büyük şehirlerde şubeler açmıştır. Hapse atılan zenci erkekler de hapishanelerde faal şubeler oluşturmuşlardır.

Kara Panterler'in büyük bir tehdit olarak görülmesinin sebebi polisle kanlı olaylara karışmış olmalarıdır. İddialara göre kurucu üyelerden Huey Newton 1967 yılında bir memuru öldürmüş, Eldridge Cleaver polisleri pusuya düşürüp ikisini yaralamış, aynı olayda bir Panter de ölmüştür. Panterler o zamana kadar süregelen yurttaşlık hakları hareketinin Gandivari şiddetsizlik üzerine kurulu sivil itaatsizlik eylemlerinin yasal olarak zencilere tam birer vatandaş olmaları yolunda haklar tanınmasında faydası olsa da

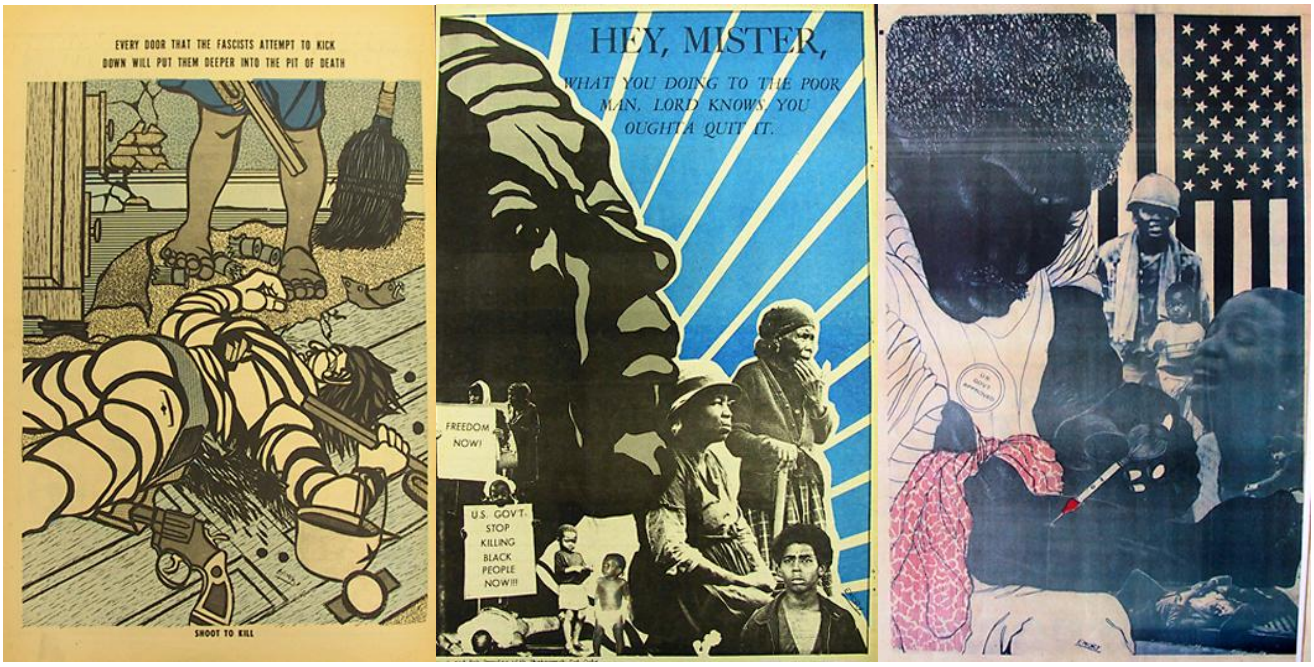
[48] Bloom, Joshua, Martin JR, Waldo (2013), Black against Empire: The History and Politics of the Black Panther Party (The George Gund Foundation Imprint in African American Studies). Oakland California: University of California Press.
[49] E-Skop Sanat Tarihi ve Eleştiri. (2018) https://www.e-skop.com/skopdergi/butun-iktidar-halka-kara-panter-estetiginde-siyah-gucu/2899 25.02.2019

gündelik hayatta karşılaştıkları eşitsizliğin üstesinden gelemeyeceğini düşünmüş ve daha radikal eylemlere başvurmak gerektiğini savunmuşlardır. Oakland'daki emniyet teşkilatının yüzde biri bile zenci değildir. Zenciler polis memuru olduklarında zaten beyazları tutuklayamıyorlardır. Ancak zenciler olur olmaz sebeplerle sorgusuz sualsiz hapse atılıyorlardır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Amerika'nın güneyinden, kuzey ve batısındaki büyük şehirlere iş bulma umuduyla, aralarında beyazların da olduğu dalga dalga göçler gerçekleşmiş ve bu göçler sonucu zenciler şehirlerin içinde gettolaşmış, doğru düzgün bir sağlık hizmeti ya da eğitim alamadıkları varoşlarda anne babalarının bile aşina olmadığı bambaşka bir ayrımcılık dehşetiyle karşı karşıya kalmışlardır. Kara Panterlere göre "kanun ve nizamın silahlı güçleri dehşet saçan güçlere karşı koruma sağlamayı reddettiğinde kendilerini savunmak için silahlanmak saldırıya uğrayanların hakkıdır."[50] Brooklyn Üniversitesi'nde bir hoca olan Theoharis'e göre, "güneydeki kırsal alanlarda yaşayan Afrikalı Amerikanlar uzun ve ıstıraplı mücadelelerin simgesi olarak görülürken, kentlerde yaşayanlar medyada ve akademik çevrelerde marazi bir topluluk olarak resmediliyordu."[51] Amerikan tarihinin en kanlı terör örgütü olup beyaz ırkın üstünlüğüne inanan ırkçı Ku Klux Klan, zencilerin yaşadıkları yerlerde toplanıp, buralarda bağırıp çağırıp, silah atarken kayıtsız kalan, protesto gösterilerinde zencileri ölümüne döven polis güçleri mahallelerde devriye gezerken, Panterler de olası bir olayda polise karşı mahalleliyi korumak için önlem olarak polislerin peşine takılıp hareketlerini takip etmişlerdir. Watts'ta da bu devriyeler atılmıştır ancak Panterlerin farkı bu takipleri ellerinde silahlarla yapıyor olmalarıdır. Panterleri oluşturan, zenci topluluklarla polis arasındaki bu geleneksel düşmanlık ve saldırganlıktır. Polisin gaddarlığı ve zencilere karşı pervasız uygulamaları partinin faaliyetlerinin ardındaki itici güçtür. Yöneticilerden Bobby Seale Black Panther Party'nin zencilerin polis tarafından katline karşı bir direniş olarak kurulduğunu belirtir. "...tıpkı Vietnamlıların Birleşik Devletler'in emperyalist saldırganlığına direndiği şekilde, gerekirse güç kullanarak!" Zenci militanlar polis

[50] Ogbar, Jeffrey O. G. (2005), Black Power: Radical Politics and African American Identity (Reconfiguring American Political History). Baltimore: Johns Hopkins University Press.
[51] E-Skop Sanat Tarihi ve Eleştiri. (2018) http://www.e-skop.com/skopdergi/gettoyu-savunmak-kara-panter-partisinde-mek%C3%A2n-ve-kentsel-politika/2909 25.02.2019

gücünü ırkçı saldırıların en doğrudan ifadesi olarak görürler. Zencilerin, polisin aşırı güç kullanımıyla karşılaştıklarında başvurabilecekleri pek az merci vardır. O merciler de zenci toplulukların bu gaddarlığa karşı şikayetlerine duyarsız olan beyaz avukatların, beyaz jürilerin ve beyaz yargıçların olduğu mahkemelerdir.

Resim 7: Emory Douglas'ın Black Panther Gazetesindeki çalışmalarından örnekler

Kara Panterlerin kültür bakanı ve Black Panther Gazetesi'nin baş çizeri Emory Douglas, devrimci sanatçılara, "faşist yargıçları, avukatları, generalleri, domuz polisleri, itfaiyecileri, senatörleri, Kongre üyelerini, valileri, başkanları vs., Amerikan halkına ve tüm dünyada mücadele eden insanlara karşı işledikleri suçlar nedeniyle cezalandırılırken resmetmeyi" salık veriyor ve devrimci sanatın bir özgürleşme aracı olduğunu söylüyordur.[52]

1967 yılında Newark ve Detroit'te de çok yıkıcı isyanlar gerçekleşmiştir. Aynı yıl Başkan Johnson bu isyanları araştırmak ve bunlara dair bir çözüm bulmak için bir komisyon oluşturmuş ve bu komisyonun yedi ay süren çalışmaların ardından 1968'de sunduğu 426 sayfalık raporda isyanların sebebinin ayrımcılık, yoksulluk ve beyazların

[52] E-Skop Sanat Tarihi ve Eleştiri. (2018) https://www.e-skop.com/skopdergi/butun-iktidar-halka-kara-panter-estetiginde-siyah-gucu/2899 25.02.2019

ırkçılığı olduğu belirtilmiştir. Kerner Report denen bu rapor hem federal hükümetin hem de eyaletlerin konut, eğitim ve sosyal hizmetlerdeki politikalarında kusur bulurken en sert eleştirilerini de basın kuruluşlarına yöneltmiş ve medyanın olaylara hep beyazların açısından baktığını belirtmiştir.

1.2.4 Black Arts Movement

Black Power söylemi rahatsız edici olabilir ancak zencilerin kalkınmasına dair iletisi pek çok hareket için, özellikle kültürel anlamda önemli bir yankı uyandırmıştır. Douglas'ın geliştirdiği özgün estetik ve dil, gazetenin sayfalarından yayılarak mahallelerde duvar yazılarına ve resimlerine ilham vermiştir. "Şahsına münhasır kalın hatlı çizimleri, eli silahlı genç devrimcileri, mutfağından fareleri döve döve kovan kızgın anneleri ve kent savaşçılarını sergiler."[53] Fotoğraf ve basılı yayınlar vasıtasıyla Black Power söyleminin gündemi halka tanıtılıyordur. Panterlerin ve en çok da Angela Davis'in ve Malcolm X'in portreleri yapılıyordur. Malcolm X hâlihazırda zenci hareketi için canlandırıcı bir ilham kaynağıdır. Douglas belki de *"Black Arts Movement" Siyah Sanat Hareketi* görsel sanatçılarının hepsinden daha başarılı bir şekilde beyazların üstünlüğüne inananların bağlarından zenci kimliğini koparmış ve Malcolm X'in de büyük ihtimalle onaylayacağı bir kültür devrimi gerçekleştirmiştir."[54] Bu atıf 1964 yılının başında Malcolm X'in, dinleyicilerine Harlem'deki bir konuşmasında bulunduğu kültürel devrim çağrısınadır. "Eğer kendimizi beyaz egemenliğinin bağlarından koparmak istiyorsak köklerimizi ve kimliğimizi yeniden yakalamalıyız."[55] Malcolm X, bu konuşmanın üzerinden bir ay geçmeden öldürülür.

Daha sonra adını Amiri Baraka olarak değiştirecek olan şair ve oyun yazarı LeRoi Jones Malcolm X'in bu sözlerini kendine şiar edinir ve Harlem'de Black Arts Repertory Theatre/School'u açar ve Black Arts Movement'ın da kurucusu sayılır. Yakın çalışma arkadaşı ve Afrikalı-Amerikalı Tiyatrosu hocası Larry Neal, Black Arts

[53] Morgan, Jo Ann, (2019), The Black Arts Movement and the Black Panther Party in American Visual Culture (Routledge Research in Art and Race). New York: Routledge.
[54] a.g.e.
[55] a.g.e.

Movement "Black Power'ın estetik ve spiritüel kız kardeşidir" demiştir. "Haddizatında Zenci Amerika'nın gerek ve arzularına doğrudan hitap eden bir sanat tasavvur eder."[56]

Zenci sanatçılar artık kendilerini temsil etmek için beyazlara ihtiyaç duymayacaklardır. Salonlarında yer almak için beyaz galeri sahiplerine gitmeyeceklerdir. Beyazların gözünden kendilerini anlatan senaryolara ihtiyaçları zaten yoktur. Zenciler hâlihazırda Amerikan kültürüne benzersiz katkılarda bulunuyorlardır. Sistemik ırkçılık bunların görünmesine engel olmuşsa da özellikle edebiyat alanında Zora Neale Hurston gibi yazarlar tecrübelerini aktardıkları eserler üretmeye devam etmişlerdir. Zenci eğitimci Alain LeRoy Locke bu öykü ve şiirlerden bazılarını "The New Negro" adını verdiği bir antolojide toplamıştır. Özellikle *"Great Migration" Büyük Göç* denen, I. Dünya Savaşı esnasında başlayıp, güney eyaletlerinin kırsal kesimlerinden batıdaki ve kuzeydeki büyük şehirlere gerçekleşen büyük göçle beraber çok sayıda zencinin yerleştiği New York'un zenci mahallesi Harlem'de 1920'lerde entelektüel, toplumsal ve sanatsal bir patlama yaşanmıştır. "The New Negro" bu döneme adını vermiş ve Alain LeRoy Locke da bu akımın felsefi mimarı olarak görülmüştür. Martin Luther King, Alain Locke'u, W.E.B. Dubois ile birlikte, "Zencilerin de artık Aristo ve Sokrates gibi filozofları var!" diyerek anmıştır.

Aslen orta ve üst-orta sınıf beyazlar için inşa edilen Harlem 1900 yıllarında beyazlar tarafından terk edilmiş ve Güney'den göçen zenciler bu mahalleye yerleşmiştir. Görkemli evleri, geniş caddeleri ve Harlem Opera Binası gibi olanaklarıyla eğitimli zenciler zamanla burada bir orta sınıf oluşturmuşlar ve bu muhit, sözünü ettiğimiz kültürel dalga için elverişli bir ortam sunmuştur. Daha çok Harlem Rönesansı olarak bilinen bu dönemde Hıristiyanlığın zencilerin hayatlarındaki etkisi üzerine tartışmalar eserlerde önemli rol oynar. Zencilerin Afrikalı kökenleriyle yeni Hıristiyan kültürleri arasında bocalamaları ve Hıristiyanlığın bir yandan erdem ve hakkaniyetten söz ederken diğer yandan dünyada nasıl bir zulüm ve baskı düzeni kurduğuna dair çelişkileri eserlere taşınır. Müzik ve eğlence hayatı da fakir göçmen zencilerle buradaki seçkin zencilerin

[56] Neal, Larry, Larry Neal (1968). " The Black Arts Movement" . The Drama Rewiew: TDR, Cilt 12, Sayı: 4, Black Theatre (Summer, 1968), 28-39. http://faculty.gordonstate.edu/lsanders-senu/Neal%20Black%20Arts%20Movement.pdf

kaynaşmasıyla oldukça renklenmiştir. Burada bu dönemde gerçekleşen yenilikçilik, canlılık ve rekabetle, Louis Armstrong ve Duke Ellington gibi jazz icracı ve bestecileri sonraki kuşak müzisyenlere ilham kaynağı olmuştur. Beyazlarla da etkileşim halinde jazz müziği ününü tüm ülkeye buradan duyurmuştur. Çılgın gece hayatının dansları da kendine uygun bir giyim tarzını moda haline getirmiştir. Kadın ve erkekler Afrikalı kökenlerini vurgulamak için kıyafetlerinde leopar desenli ayrıntılar kullanmaya başlamışlardır. Josephine Baker gibi zenci dansçılar zenciler kadar beyazlar için de modayı belirler olmuşlardır.

Harlem Rönesansı 1930'larda baş gösteren Amerika'daki Büyük Buhran'la beraber enerjisini yitirmiştir. Black Arts Movement bu yeniden doğuşun 1960'lar ve '70'lerdeki karşılığı gibidir, bu yüzden İkinci Harlem Rönesansı olarak da adlandırılır. Hareketin kendisi on yıldan fazla sürmemiştir ancak James Baldwin, Nikki Giovanni ve Maya Angelou gibi aktivist sanatçılar, ırkından dolayı zulüm görenlerin ırkıyla gurur duyması bağlamında günümüzde hâlâ çok önemli esin kaynaklarıdırlar. Zencilerin kendi sanat faaliyetlerini kendi sanat kurumları içinde gerçekleştirmelerine dair tutum, referanslarını o günlerden almaktadır.[57]

Black Panther Party kurulurken söylemlerinde cinsiyet eşitliğine hele hele eşcinsel haklarına dair herhangi bir gündem yoktur. Başlarda ne kadar yürekliysen o kadar erkek olduğunu vurgulayan söylemlerini en başından beri yanlarında bulunan kadın yoldaşlarının hakkını yememek için yumuşatayım derken bu sefer de eşcinsellere karşı patavatsızlıklar yapmışlardır. Ancak parti geliştikçe bu fikirler de evrilmiştir. Bunda çağdaşı feminist hareketlerin ve bir röportaj için Birleşik Devletler'e gelen Fransız şair Jean Genet'nin etkisi olmuştur.

> "Foucault da, 1970'te ilk kez ABD'ye gidip yoksul siyah gettolarını gördüğünde, "ikinci bir aydınlanma yaşadığını" söylüyordu: Avrupa'dayken "neredeyse bittiğine kani olduğu" sınıf savaşının "hâlâ, hem de çok yoğun biçimde sürdüğünü" burada anlamıştı. George Jackson ile Angela Davis'in hapishane mektupları başta olmak üzere, Panterler'in ABD'deki disiplin teknikleri üzerine geliştirdikleri

[57] Carlile, Rodney P. Ed. (2009) Handbook to Life in America: The Roaring Twenties, 1920 to 1929. New York: Infobase Publishing

düşünceler ve hapishaneler etrafındaki örgütlenme pratikleri, Foucault üzerinde etkili oldu. 1971'de başka aydınlarla birlikte kurduğu Hapishane Bilgi Grubu (Groupe d'Information sur les Prisons - GIP), George Jackson'ın hapishanede katledilmesi üzerine çıkardığı bültende Jackson'la yapılmış röportajların yanı sıra Kara Panterler'in hapishanelerdeki örgütlenme pratikleri üzerine metinlere yer vermişti."[58]

Resim 8: "The New Negro" Aaron Douglas'ın ilüstrasyonlarını da içerir.

Entelektüeller kadar ünlüler de Panterler'e destek oluyordur. 1969 yılında bir grup Panter hapse atıldığında meşhur zenci komedyen Richard Pryor kefaletlerini

[58] E-Skop Sanat Tarihi ve Eleştiri. (2018) https://www.e-skop.com/skopdergi/butun-iktidar-halka-kara-panter-estetiginde-siyah-gucu/2899 25.02.2019

ödeyerek bu Panterlerin haklı olduklarına inandığını göstermiştir. Bu Panterler daha sonra mahkemede gerçekten de suçsuz bulunmuşlardır. Donald Sutherland ve Jane Fonda gibi beyaz oyuncular gruba destek vermişlerdir. Marlon Brando dava uğruna ölen Bobby Hutton'ın cenazesine katılmıştır.[59]

Yine de Black Power pek çok beyazı Afrikalı Amerikalılar için mücadeleden uzaklaştırmıştır. 1960'ların sonuna doğru yaklaşırken çoğu Amerikalı'nın dikkati daha çok savaş karşıtı eylemlere kaymıştır. Yani öğrenci olaylarını asıl ateşleyen ve tek bir güç olarak toplayan Vietnam Savaşı olmuştur.[60]

1.2.5 Diğer Hareketler

Savaş karşıtı eylemler ve yurttaşlık hakları mücadeleleri diğer topluluklara da uğradıkları baskı ve zorlamalardan kurtulma yollarını arama konusunda bir ilham olmuştur. Kendi köklerinin mirasını koruma ve ayrımcılıktan kurtulma amacıyla örgütlenen Latin kökenli vatandaşlar da bu ilhama kapılmışlardır. Latin aktivizmi Black Power gibidir ancak çok daha net bir biçimde çalışma koşullarına yönelik eşit haklar peşinde olmuştur. "*United Farm Workers" Çiftçi Sendikaları Konfederasyonu* ve Cesar Chavez liderliğindeki grev eylemleriyle toplum tarafından görünür hale gelmiştir. 1968'de *"The American Indian Movement" Amerikan Yerlileri Hareketi*, Amerikan yerlilerinin elinden alınan toprakların sembolü olarak terk edilmiş bir hapishane olan Alcatraz'ı işgal etmiştir. Amerikan yerlileri eğitim ve iktisadi kalkınma alanlarında yetkiler elde etmiş ve haklarının iadeleri konusunda davalar açmışlardır.

1969 yılının haziran ayında emniyetin Stonewall Inn adlı bir gey barına yaptığı baskın üzerine eşcinsel topluluklar New York'ta eşcinsel bağımsızlık hareketinin fitilini ateşleyen bir dizi eylem gerçekleştirmişlerdir.

[59] Obgar, a.g.e. s:121
[60] Foner, a.g.e

Çevre hareketleri de bu dönemde her iki partiden de büyük destek almıştır. Cumhuriyetçi Başkan Nixon döneminde Temiz Hava ve Su Yasası ve Nesli Tükenmekte Olan Türler Yasası gibi pek çok önemli mevzuat yürürlüğe girmiştir.[61]

1.2.6 Mahkemelerin Oynadığı Roller

İlginç bir şekilde 1960'larda kişisel özgürlüklere dair bu denli desteği sağlayan kurum, devletin en muhafazakâr birimi gibi görülen Yüce Divan olmuştur. Earl Warren'ın 1953'ten emekli olduğu 1968'e kadar başkanlığını yürüttüğü Warren Divanı yurttaşlık haklarını genişleten öyle çok karara imza atmıştır ki bu döneme "Hukuk Devrimi" denmiştir. Warren Divanı ifade özgürlüğü ve gösteri ve yürüyüş hakları ve New York Times Co. v. Sullivan davasında aldığı karar gibi basın özgürlüğünü koruma konularında anayasayı genişletmiştir. Loving v. Virginia davasında ırklar arası evliliği yasaklayan bir yasayı hükümsüz kılmıştır. Yüce Divan kararları suçlu bulunan vatandaşların haklarını koruma yönünde de pek çok karar almıştır.[62]

1.2.7 Feminist Hareketler

Büyük olasılıkla katılanlarının sayısı ve uzun süreli etkileri bağlamında en belirgin özgürleşme hareketi, Amerikan Feminist hareketidir. Bu hareketin öncüsü olarak genellikle Betty Friedan'ın The Feminine Mystique adıyla yayımlanan, "Sorunun adı yok" diyerek kadın düşmanlığı sorununu tarif ettiği kitabı gösterilir. Friedan kitabında orta-sınıf kadınları sıkıştıran sosyal ve ekonomik bir sistemi tarif etmiştir ancak görüşleri eğitimli kadınlar arasında daha çok yankı uyandırmış ve 1966'da *National Organization of Women "Ulusal Kadın Örgütü"*nün kurulmasına önayak olmuştur. Öğrenci ve yurttaşlık hakları hareketleriyle kaynaştıkça çoğu kadın kendini sistematik olarak ayrımcılığa maruz kalan bir grubun mensupları olarak görmüştür zira o dönemki verilerden bazıları şöyledir: 1963 yılında doktorların sadece %5.8'i, avukatların %3.7'si kadındır. Oysa ki kadınlar nüfusun yarısından fazlasını teşkil eder. Kongre bu çağrılara cevap olarak daha önceki Adil Çalışma Normları yasasını geliştirecek, cinsiyete dayalı

[61] Foner, a.g.e.
[62] a.g.e.

maaş farkını ortadan kaldırmaya yönelik Eşit Ücret Yasasını çıkarırken, genç kadınlar yasalardan daha fazla güç ve özerklik talebindeydiler. 60'lar dönemindeki feministlerin en önemli etkileri Amerika'yı "kişisel olan politiktir" görüşüne açmış olmalarıdır. Özellikle de konu eşit ücret, çocuk bakımı ve kürtaj olunca.[63]

Kadınlar İç Savaş öncesi dönemde okulları geliştirme, alkole sınırlamalar getirme ve köleliğin kaldırılması açısından Amerika'da bir değişim yaratmayı başarmıştır. Sömürge döneminde Avrupa kökenli çoğu kadın, yasal ve sosyal olarak erkeklerin hizmetinde, erkek egemen bir yapıya hapsedilmiş olarak Avrupa'daki hemcinsleriyle hemen hemen aynı koşullar altında yaşıyorlardır. Üretimden uzak ve evlerine kapalıdırlar. Oy kullanamıyorlardır. Yine de "yeni cumhuriyetin anneleri" gözüyle bakılan kadınların, geleceğin seçmen ve yasa koyucu erkeklerini yetiştirecekleri için eğitimli olmaları önem kazanmıştır. Kadınlar evlerinde oturacak, yemek yapacak ve çocuk bakacaktır. İçki yasağında ön saflarda olmalarının sebebi kocalarının maaşlarını hesapsızca içkiye harcamaları ve ev içi şiddete yönelmeleridir. Kadınlar da oy kullanabilirlerse bu yasa daha rahat çıkacaktır. Bu yüzden Cumhuriyetçiler, söylemleri toplumu kalkındırmaktan çok fertlerin günahlarının kökünü kazıma üzerine olan "Hıristiyan Kadınlar İtidal Birliği" gibi çevirebileceğimiz "Women's Christian Temperament Union" gibi alkol karşıtı örgütlerin desteğiyle 1920 yılında kadınlara oy kullanma hakkı tanımıştır. 1890'la 1920 arasındaki bu döneme *"Women's Era" Kadınların Çağı* denir. Kadın-erkek eşitliği düşüncesi o dönem insanlarına o kadar uzaktır ki kadınlar arasında da bunu isteyen pek yoktur. Bundan daha önce Amerikan Devrimi'nde de yer almalarına rağmen kadınların, bahsettiğimiz, erkeklerin himayesi altında olma durumuna dair bir sorgulamaları yoktur. Yine de feminizmin en temel hedeflerinden olan toplum nazarında erkeklerin bakış açısının öncüllenmesine ve kadınlara adaletsiz bir biçimde davranılmasına karşı yasamada çok önemli bir başarı kazanmışlardır. WCTU mensubu kadınların sayısı 1890 yılı itibariyle 150 bini aşmıştır.[64]

[63] Zinn, Howard, (2014), A People's History of the United States, Kindle Edition, New York: Atria Books.
[64] Lepore, Jill, (2018) These Truths: A History of the United States.New York: W. W. Norton & Company.

Birinci dalga feminizmin, oy kullanmada, yönetimde, eğitimde ve mülkiyette eşitliğe yönelik talepleri ve mücadeleleri, dünyada kadınların yasal olarak daha iyi bir konuma kavuşmalarını beraberinde getirmiştir. Bu öncül gelişmeler, kadınların, kadınlığın, cinsiyete dayalı eşitsizliklerin gündeme gelerek tartışılması bağlamında hayatî bir gerekliliktir. Ancak yasal düzlemdeki bu gelişmelerin yaşanması, eşitsizliklerin gündelik hayatta bertaraf edilmesi için yeterli olmamıştır.

İkinci dalga feminizm 1960'lı yıllarda ortaya çıkarak etkisini 1990'lara dek sürdürmüştür. İkinci dalganın önemli sloganlarından biri olan "kişisel olan (özel olan) politiktir!" sözü, dönemin mücadelesini olabilecek en kapsamlı biçimde özetler. İkinci dalga feminizm, özel alana, kadınların ev içindeki cinsiyet rolleri nedeniyle ve aynı zamanda aile temelli olarak mâruz kaldıkları eşitsizliklere, doğum kontrol özgürlüğüne ve cinsel özgürlüğe odaklanmıştır. Taleplerin tamamı, kadınların bedenlerini ve gündelik hayattaki etkinliklerini ataerkil toplumun denetiminden kurtararak kendi kontrollerine almak istemeleri ile ilişkilidir. Eşitsizliklerin temel nedenleri ataerkil düzen ve kapitalizm olarak görülüyordur. Kişisel/özel olanın politik olduğuna ilişkin slogan ise çok yönlü bir mesaj iletiyordur. Sloganın işaret ettiği esas mesele kadının duyguyla, doğayla ve özel alan ile; erkeğin ise akılla, kültürle, kamusal alan ile ilişkilendirildiği bir düzenin varlığıdır. Bu düzende kıymet atfedilen değerler ise akıl, kültür ve kamusal yani politik olandır. Bunun karşısında, dişil değerler ile özdeş veya aynı statüde kabul edilen doğa, hükmedilmesi gerekeni temsil ediyordur. Bu bileşkede özel alan ise politik olmayana tekabül ediyordur. "Kişisel/özel olan politiktir", kadınların özel alanla sınırlandırılmalarının, özel alanda gerçekleştirdikleri etkinliklerin ve burada karşılaştıkları eşitsizliklerin de politik olduğunu söyleyerek ezber bozmuştur. Kadınların toplumsal olarak kendilerine yüklenen roller nedeniyle karşılaştıkları gündelik eşitsizlikler toplumun yani kamusalın dayattığı eril ilke ve kurallardan ileri geliyordur. Özel alan/özel olan tam da bu nedenle politiktir; eşitsizlikler aleyhine tartışmayı, düzenlenmeyi gerektiriyordur. Bu yüzden kadınlar cinsellik, ilişkiler, kürtaj ve doğum kontrol haklarına erişim gibi kişisel ve ikinci planda görünen ancak sistemik ve politik ve

kadınların erkeklerle eşitliği bağlamında çok temel meselelerin üzerine gitmeye devam etmişlerdir.[65]

Üçüncü dalga femiznizm olarak da bilinen ve doksanlardan sonra feminizme yeni bir boyut kazandıran yaklaşımlar ise kadınların taleplerini 90'ların temel karakteristiği olan kimlik olgusu üzerine inşaa etmiştir. 1960'lar boyunca süregiden feminist arayışların beyaz kadınların hak talepleri üzerine odaklanarak diğer kadınları dışarıda bıraktığı düşüncesi üzerine odaklanan bu yaklaşımlar, toplumsal kurutuluşun ilkesi olarak bireysel deneyimleri ve bu deneyimlerin farklılıklarını koyarken ırk, cinsiyet, etnik köken, milliyetçilik, gibi kimliğe dair problemleri öncelemişlerdir.

Üçüncü dalga feministler daha çok kadına şiddet, cinsellik, kadının güçlendirilmesi gibi mikro politikalarla ilgilenmişlerdir. Ayrıca içerik açısından diğer iki dalgaya göre çok daha çeşitli konular üzerinde durmuşlardır. Üçüncü dalga feminizm özellikle kadınları sınırlayan ve baskı altında tutmaya çalışan konularla ilgilenmiş ve toplumsal değişime gidecek yolu açacak unsurlar olarak da bilinçlenmeyi arttıran eylemciliği ve geniş tabana yayılmış eğitimi görüp desteklemişlerdir."[66]

Kendilerinden önceki feminist hareketlerde gösterilen toplumsal cinsyet rollerinin ortadan kaldırılmasına dair çabaların yerine farklılıkların öne çıkarılması yoluyla bir bilinç yaratılmasını öneren üçüncü dalga feminist hareketler savaş, çevre sorunları, güvenlik, ekonomik kalkınma adalette eşitlik gibi kavramlara kadın üzerinden bakmaya çalışmışlardır.

1.3. AMERİKAN RÜYASININ SONU

Başkan Lyndon Johnson döneminde muhaliflere aslında hemen hemen her konuda destek veriliyor olmasına rağmen yine de Vietnam Savaşı'nın halen sürüyor olması şimşekleri başkanın üzerinde tutmuştur. Halkın huzuruna çıkıp da "Başkan Johnson!

[65] Grady, Constance (2018). "The Ways Of Feminism, and Why People Keep Fighting Over Them, Explained ". Wox, https://www.vox.com/2018/3/20/16955588/feminism-waves-explained-first-second-third-fourth 08.02.2019.
[66] Taş, Gül (2016) ." Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri ve Dönüşümleri" The Academic Elegance, 163-175. https://dergipark.org.tr/download/article-file/269956 / 01.04.2018.

Başkan Johnson! Daha kaç çocuğun canını alacaksın!" diyerek protesto edilmediği bir gün olmuyordur. Halkın kahraman olarak gördüğü Kennedy'nin halefi olarak Cumhuriyetçi rakibini ezici bir üstünlükle geride bırakıp başkan seçilmiş olmasına rağmen artık halkın desteği tüm zamanların en alt seviyelerine düşmüştür. Bunun üzerine Johnson bir sonraki dönem başkanlığa aday olmayacağını duyurmuştur. Lyndon Johnson'ın icraatlerinde izlediği devletçi politikalar da ülke ekonomisini bir dar boğaza sokacak gibidir.[67] Aydınlanma ve özgürleşme adına kazanımlar olsa da hergün gerçekleşen türlü çeşitli olaylar yüzünden artık kargaşadan yılmış bir kesimin şikayetleri de yükseliyordur. Nixon, savaş karşıtı protestolarda yer almayan ve özgür aşkı veya hippilerin komünal yaşam tarzını desteklemeyen bu "sessiz çoğunluğun" sesi olarak ülkede kaybolan geleneksel değerleri ve huzur ortamını geri getirme vaadiyle başkan seçilmiştir. Muhafazakârlar Yüce Divanın hukuk devrimi sırasında suçlulara karşı çok ılımlı davranmasından şikayetçidir. Nixon suça karşı daha katı bir tutum takınacağını söyleyerek yurttaşlık hakları hareketlerine karşı muhafazakârlara da göz kırpmaktadır.

Başkanlığı sırasında Nixon, popülaritesine gölge düşürmemek için ve kongrede çoğunluk hâlâ demokratlarda olduğundan dolayı Great Society gündemini çok değiştirmemiş, yukarıda sözünü ettiğimiz çevre yasalarını kongreden geçirmiş ve ulaşım ve iş güvenliği alanlarında da yeni düzenlemelere imza atmıştır. Nixon döneminde yurttaşlık hakları hareketlerinin kadın liderlerinden hukukçu Barbara Jordan Birleşik Devletler Temsilciler Meclisi'ndeki ilk Güneyli zenci kadın olmuştur. Ayrıca kadınlara gebeliklerinin ilk üç aylık döneminde kürtaj hakkı tanınması için emsal teşkil eden Roe v. Wade davası Amerikan siyasetinin en önemli kilometretaşlarından biri ve cinsellik devriminin de sembolü olmuştur. Kadınlara tanınan özgürlüklerle doğum oranları yarı yarıya düşmüş ve boşanmalar neredeyse iki misli artmıştır. Bu istatistikler muhafazakârların nazarında yine geleneksel değerlerin çöktüğünün ispatıdır.

20 Temmuz 1969 akşamı bütün ülke televizyonlarının başında nefesini tutup Apollo 11 ekibinin Ay'a ilk ayak basışını izlemiştir. Böylelikle Başkan Kennedy'nin ölmeden önce en çok önem verdiği konulardan biri olan Rusya'yla Amerika arasındaki

[67] Piereson, James (2016). "A Not- So- Great Society".The Weekly Standard, https://www.weeklystandard.com/james-piereson/a-not-so-great-society 28.11. 2018.

uzay yarışını Amerika'nın kazandığı en içine kapalı ülkeler de dahil tüm dünyaya duyurulmuştur.

Başkan Nixon Vietnam'daki savaşı bitirmese de insanların asıl şikayetleri olan orada daha fazla Amerikan askerinin ölmesinin önüne geçmek için güçleri ülkeye geri çekmiştir. Vietnam savaşı etrafında birleşen toplumsal hak arayış mücadeleleri bununla birlikte azalarak bitmiştir. Nixon'ın Amerikan tarihinde ilk ve tek istifa eden başkan olmasına yol açan Watergate skandalını başka skandallar izlemiş ve Nixon'ın yetkisini kötüye kullanan ilk başkan olmadığı ortaya dökülmüştür. Devletin sorunları çözen ve özgürlüğü getiren iyi bir kurum olduğuna dair halkın temel algısı da bu skandallarla beraber çökmüştür. Yüksek enflasyon ve işsizlik Amerika'yı şekillendiren en önemli etkenler olmuştur. 70'lerin sonuna doğru Amerika'nın karşılaştığı iki büyük petrol sarsıntısıyla gelen bu etkenlere karşılık ne Carter ne Ford yönetimi bir çare üretebilmiştir.[68]

1980 yılında başa geçen Reagan pek çok açıdan açık sözlülüğüyle etkileyici bir başkandır. Eski bir aktör olarak halkla ilişkileri çok kuvvetli görünür. Kültürel anlamda Amerika'nın dünyayı şekillendirdiği bir dönem olarak tarihe geçen 1980'lerde başkanlık yapmıştır. Her ne kadar muhafazakâr akımları birleştiren ve aile değerlerine öncelik veren bir başkan olsa da zenciler, eşcinseller, yer altının çılgın müzikleri ve bu müzikle özgürce dans eden kadınlar artık Amerika'nın kendini dünya pazarında sergilerken kullandığı ana akım imajın değişmezi haline gelmiştir. Carter'ın kemerleri sıkma politikalarından sonra Reagan'ın pervasız iyimserliği günümüz Amerikasına geçişte bir devrim niteliği taşır. Reagan özgürlükten en çok söz eden başkandır. En nihayetinde özgürlüğün kimin hayalinde nasıl canlandığı ve ona nasıl olanak sağlandığı sorusu tüm aydınlanmanın ve Amerikan tarihinin merkezinde yer alır. Reagan'ın özgürlük anlayışı da tabii ki ekonomik bir özgürlüktür ve sosyal devlete dair önceki uygulamalar sürerken vergilerin de dönemden döneme giderek azalması Reagan devriminin önemli bir parçası olarak onun popülaritesini sürdürmesini sağlamıştır. Rakamlara bakılacak olursa Amerikan ekonomisi gerçekten yükseliyor gibi görünür ancak zenginlerle fakirler

[68] Foner, a.g.e.

arasındaki uçurum da ona paralel olarak açılıyordur. Bahsettiğimiz ana akım imajın yanında sonraki yıllarda çöpten bulduklarıyla beslenen evsizler de görmezden gelinemez hale gelmiştir.[69]

Soğuk Savaş, resmen 1988 yılında başa geçen George HW Bush döneminde sona ermiş olsa da Reagan, Ruslara önceleri -Amerikan tarihinde görülmedik aşırı bir silahlanmayla ve teknolojik olarak imkansız savunma mekanizmaları planlarıyla- göz dağı vererek dünyada neredeyse nükleer bir savaş başlatma aşamasına gelmesine rağmen daha sonra Gorbaçov'la sıcak yakınlaşmalar gerçekleştirmiş, bunun sonucunda kendisinin nükleer çağda nükleer silahların kaldırılmasına yönelik en önemli kararlara imza atan ve savaşı bitiren lider olarak anılmasını sağlayan bir algı oluşmuştur.[70]

Yüce Divanın ilk kadın mensubu Reagan tarafından atanır. 1992 yılında Kaliforniya'nın Simi Valley şehrinde tamamı beyazlardan oluşan jüri dört beyaz polis memurundan üçünü Rodney King adlı bir motorcuyu öldürene kadar dövme suçundan beraat ettirmiştir. Halbuki olay tüm açıklığıyla videoya kaydedilmiştir. Bu olayla Emmet Til lincinden bu yana yurttaşlık hakları hareketinde pek bir değişiklik olmadığı ortaya çıkar ve 1863'ten o güne kadarki en büyük ayaklanma patlak verir.

2000'li yıllara yaklaşırken bilgisayarlar gündelik hayatı ve iş hayatını büyük ölçüde değiştirmeye başlamış, internetin yayılmasıyla da artık ekonomik küreselleşme çağımızı şekillendirmiştir. Bilişim teknolojilerinin kullanımının yaygınlaşması üretimde küreselleşmeye olanak tanımış ve üretim maliyetlerinin azalması için çalışan gelirlerini aşağı çekmiş, şirketleri fabrikalarını çevresel düzenlemelerin daha az olduğu ve ayrıca daha ucuz iş gücü olan ülkelerde konumlandırmaya itmiştir. Finansın tekrar düzenlenmesi de küresel büyümeye katkıda bulunmuştur. Para daha kolay dolaşmaya ancak ekonomiler de krizlere karşı daha hassas olmaya başlamıştır. Bu ekonomik tablo dışında 1990'ları "Kültür Savaşları" dediğimiz bir olgu karakterize eder. Bunun büyük bir bölümünü göçmernler oluşturur. Göçmen reformundan sonra Amerika'ya özellikle Meksika'dan öyle çok Latin göçmen gelmiştir ki zenciler en büyük ikinci etnik grup

[69] Foner, a.g.e.
[70] a.g.e

haline gelmiştir.[71] 1965'ten 2000 yılına kadar 24 milyon kişi Amerika'ya göç etmiştir. Göçmenler genelde iş gücü olarak gelirken bu göçmenlerin neredeyse yarısı iyi eğitimlidir.

LGBT hareketleri neticesinde eşcinseller halk tarafından daha görünür ve kabul edilir hale gelmiştir. Refah ve çeşitlilik artarken siyasetteki tansiyon da artmıştır.

Yirmi birinci yüzyılın başlangıcına damga vuran ve Amerikan siyasetini şekillendiren 11 Eylül saldırıları olmuştur. Dünyada "Ya bizimlesiniz ya da teröristlerle!" diyerek terörizme karşı savaş açan George W. Bush'un aşırı sadeleştirilmiş doktrini Orta-Doğu'da aşırı İslamcı terörist grupların artmasına ve kendi halkının arasında da totaliter bir rejim hissi yaratmaya varan denetimsiz dinlemeler, aylar süren tutukluluk süreleri, sorgulamalar ve Guantanamo'daki işkencelerle hatırlanır olmuştur. Irak Savaşı ön görülenden katbekat daha maliyetli olmuştur. Katrina Kasırgası sonrasında federal ve yerel yetkililerin yardım çalışmalarındaki yetersizliği ve New Orleans'taki çoğu zenci binlerce kişinin aç ve susuz kalması şehirde ırka dayalı yoksulluğu bir kez daha ortaya koymuştur. 150 yıldır Amerika'nın karşılaştığı en büyük ekonomik krize karşı Bush son ana kadar bir çözüm aradıysa da bulamamıştır.

Seçmenler evvela senato ve hükümette demokratlara çoğunluğu kazandırmış, Nancy Pelosi ilk kadın hükümet sözcüsü seçilmiş ve sonraki seçimlerde de bundan 50 yıl önce olsa Alabama'da otobüsün ön koltuğuna oturamayacak olan zenci Barrack Obama başkanlık koltuğuna oturmuştur. Barrack Obama'nın genç ve ulusal sahnede görece yeni bir sima olarak temsil ettiği şey değişimdir. Gençlere ve azınlıklara yakın durur. Medyayla samimi ilişkiler kurar ve sosyal medyayı da çok iyi kullanır. Sadece ilk zenci başkan olmasından dolayı değil, Günay'deki kemik Cumhuriyetçi oyları geride bırakarak Virginia, Kuzey Carolina ve Florida'da üstünlük sağlamasından dolayı bir dönüm noktası olarak görülür. Obama'nın destekçileri zenci ve latin koalisyonunu, beyaz liberalleri ve özellikle de gençleri temsil etmektedir. Obama muhalifler alay etse de küresel ısınmayı tersine çevirmek istemiş ve ekonomik krizlere yol açan aç gözlülük ve sorumsuzluklarla

[71] a.g.e.

da mücadele etmeye çalışmıştır. Irak ve Afganistan'daki savaşları bitirmeye, sağlık hizmetlerine erişimi kolaylaştırmaya, kadınların çalışma koşulları ve aile planlaması konusunda kısıtlanan haklarını geri kazanmasına yönelik faaliyetlerde bulunmuştur. Yüce Divana biri aynı zamanda ilk hispanik üye olan iki kadını atamıştır. Obama'nın döneminde başkentin kültürünün tamamen değiştiğini görüyoruz.

Resim 9: İlk zenci başkan Barack Obama, Rosa Parks olayının gerçekleştiği, şimdi Henry Ford Müzesi'nde bulunan otobüsün camından dışarı bakarken. Michigan 2012 - Pete Souza

Tüm bu gelişmeler sosyal hakların giderek genişleyeceği ve ayrımların ortadan kalkacağına dair iyimserliğe yol açsa da Obama'nın hemen ardından milyarder iş adamı Donald J. Trump'ın aşırı ırkçı söylemlerle başa geçmesi Amerikan halkı arasında ırk ayrımının ne kadar kökleşmiş olduğunu gözler önüne sermektedir. Aşırı sağcılara yönelik popülist söylemleri ve fevri tavırlarıyla Trump basına gülünç durumlara düştüğü malzemeler vermeye her geçen gün devam etmektedir. Meksika'dan kaçak girenler için bulduğu kesin çözüm olan Meksika Duvarı bu söylemlerin başında gelir. Tüm eleştirilere rağmen inatla inşa ettirdiği Meksika Duvarı'nın malzemelerini yoksul Meksikalılar geceleri çalıp hammadde olarak satmaya başlamışlardır. Bütün Güney sınırı duvarla

kapatılan Amerika'ya kaçak yollarla girmek isteyen Meksikalıların da uçakla Kanada'ya geçip Amerika'ya Kuzey sınırından girmeye devam ettikleri haberleri gelmektedir.

Halen süregelen polis vahşetlerinin bu tip söylemlerle başa geçen bir başkanın döneminde ortadan kalkmayacağına ve hatta artacağına dair endişeler boşa çıkmamış ve polisin kaba davranışları ve cinayetler yine zencileri hedef almaya devam etmiştir. 2012 Şubatında Trayvon Martin adlı zenci bir genci öldüren polis memurunun beraat etmesiyle *Black Lives Matter "Zencilerin Hayatları Önemlidir"* etiketiyle sosyal medyada bir farkındalık kampanyası başlamış ve bu kampanya aynı isimle aktivist bir organizasyona dönüşerek her geçen gün biraz daha büyümüştür.[72] BLM 2014 yılında Michael Brown adlı zenci bir gencin polis tarafından katlinin ardından patlak veren Ferguson olaylarından sonraki yürüyüşlerle ülke çapında görünür hale gelmiştir. Zenci sporcu Colin Kaepernick maç öncesi milli marş okunurken kural gereği sağ elini göğsüne götürüp hazırolda durmamış onun yerine polisin zencilere karşı vahşetini diz çökerek protesto etmiştir. Trump, Ulusal Futbol Ligi yöneticilerine zenci oyuncuları kovmalarını buyurmuş ancak bir karşılık alamamıştır. Diğer zenci oyuncular da o günden bu yana sadece Birleşik Devletler ceza hukuku sistemindeki ırka dayalı adaletsizliği değil başkan Trump'ın politikalarını da aynı şekilde protesto etmektedir.[73] Ligdeki takımların en büyük sponsoru Nike da bir ticari marka olarak 30. yılında Amerika'daki "Just do it!" kampanyası ilanlarında Kaepernick'i marka yüzü olarak kullanmıştır. Beyaz ırkın üstünlüğüne inananlar Kaepernick'i milli marşa saygısızlıkla suçlamış ve BLM protestolarına "Tüm insanların hayatı önemlidir!" diyerek karşı çıkmışlardır. Ancak seslerinin bastırılmasına artık tahammülü olmayan NAACP zencilerin hayatları önemli olmadıkça tüm insanların hayatı önemlidir denemeyeceğini tekrar vurgulamak zorunda kalmıştır.[74] BLM ilhamını Black Power ve 1980'lerdeki zenci feminist hareketlerden, Pan-Afrikanizm'den, LGBTİ sosyal hareketlerinden, Occupy Wall-Street eylemlerinden

[72] www.blacklivesmatter.com

[73] Mindock, Clark.Taking a knee: Why are NFL players protesting and when did they start to kneel? Independent; Monday 19 July 2019 https://www.independent.co.uk/news/world/americas/us-politics/taking-a-knee-national-anthem-nfl-trump-why-meaning-origins-racism-us-colin-kaepernick-a8521741.html

[74] Mustian J. NAACP president at Baton Rouge rally: 'Unless black lives matter, all lives can't matter', The Advocate; JUL 8, 2016. https://www.theadvocate.com/baton_rouge/news/alton_sterling/article_4886bb4a-d552-5474-96c7-20697ad2fc7d.html

ve yurttaşlık hakları hareketlerinden aldığını belirtir. Yine de BLM hareketi, belirli bir programı ve merkezi hiyerarşisi olmamasından ötürü yurttaşlık hakları savunucularının da eleştirisine maruz kalmıştır.

Kendisine yönelik en küçük olumsuz değerlendirmeye bile tamamen kapalı olan Trump kendisi hakkında çıkan neredeyse tüm haberleri yalan haber diyerek savuşturabileceğini düşünürken işi ileriye taşımış ve bu haberleri yapan gazeteleri ve tv kanallarını yok saymaya başlamıştır. Trump, ayrımcı politikalarına karşı, mecliste yükselen eleştirilere karşı da Kuzey Carolina'daki seçim mitinginde en çok sivrilen dört kadın vekili taraftarlarına tek tek isimlerini vererek uzun uzun şikayet edip, yuhalatıp Amerikan vatandaşı olan bu kadın vekillerin geldikleri yere "geri dönmelerini" salık vermiştir. Bunlardan Bronx doğumlu ve daha çok Meksika sınırındaki insanlık dışı uygulamaları eleştirerek gündeme gelen Alexandria Ocasio-Cortez yüzyıllardır geliştirdikleri bilinç ve öz güvenle gür bir sesle Trump'a cevap olarak şu anda sahip oldukları gibi eşsiz bir mozaiğe sahip bu meclise kavuşmanın 240 yıl sürdüğünü ve bundan geriye dönmeyeceklerini bildirmiştir: "Adaletsizliğin olduğu günlere geri dönmeyeceğiz. Geri dönmeyeceğiz. Biz ileri gideceğiz."[75]

Yurttaşlık hakları kazanımları kadınlar cephesinden de darbeler almaya devam eder. Missouri ve Alabama'da tamamı erkeklerden oluşan kanun koyucular kadınların elinden kürtaj hakkını 2019 yılında tamamen almıştır.[76] Şimdi bu karar anayasaya uygun olup olmadığının görüşülmesi için Yüce Divana sevk edilecektir. Yüce Divan'ın son mensubu, bir kadına karşı cinsel istismar suçundan davası görüldükten sonra üye seçilen Başkan Trump tarafından atanan Brett Kavanaugh'dır.

Trump, başkan seçildiği 2016 yılından bu yana karşılaştığımız, okullarda veya büyük şehirlerin meydanlarında sprey boyayla çizilmiş gamalı haçlarla, iş ortamında

[75] Schwartzman P. Alexandria Acasio-Cortez tells packed rally:'We will not go back, we will go forward'. Independent; 19 Temmuz 2019 https://www.independent.co.uk/news/world/americas/us-politics/alexandria- ocasio-cortez-trump-racist-democratic-rally-a9011776.html

[76] Tavernise S, Hassan A. Missouri Lawmakers Pass Bill Criminalizing Abortion at About 8 Weeks of Pregnancy. The New York Times; 17 Mayıs 2019 https://www.nytimes.com/2019/05/17/us/missouri-abortion-law.html

zencilerin çalışma masasında buldukları ilmekli halatlarla ve beyaz ırkın üstünlüğüne inananların ellerinde meşalelerle nefret söylemi dolu sloganlar atarak gerçekleştirdikleri yürüyüşlerle "düz bir çizgiyle değilse de tireli bir çizgiyle" birbirine bağlanabilir. Trump belki başkan olarak gücünü Amerika'yı ırkçı nefret olayları için özgür bir yer haline getirmeye yönelik kullanmamıştır ancak beyazların üstünlüğüne inananları, onların da protesto hakkı olduğunu savunarak mazur görmüştür. Bu ve benzeri olaylarla yurttaşlık haklarının en geniş tanımı tekrardan hiçe sayılmaya başlanmıştır.[77]

[77] Bogholtz Lauren 'America Has Been Divided Since the Beginning.' One Author on Why Educating Kids About Race in the U.S. Is More Important Than Ever https://time.com/5540593/khalil-gibran-muhammad-education-race/ 28 Şubat 2019

II. BÖLÜM

2. KİMLİK POLİTİKALARI BAĞLAMINDA GLENN LIGON VE LORNA SIMPSON'IN ÇALIŞMALARININ İNCELENMESİ

2.1. Toplumsaldan Kişisele Değişen Anlatı: Sanat ve Kimlik Politikaları

Modernizmin tarihi aynı zamanda bir toplumsal değişim tarihidir. Bu değişimlerin temelinde insanın her şeyi bilmeye kadir olduğu ve eleştirinin ilerlemenin bir koşulu olduğu fikri yer alır. Aydınlanmanın bir sonucu olan bu düşünce yapısında, dinsel öğretiler ve inanışlar yerini insan aklına ve buna bağlı olarak da bilime bırakmıştır. Fransız İhtilali ile başlayan dönem ise başta Fransa olmak üzere tüm batı dünyası için uzun yıllar sürecek hak arayışlarının, zorlu mücadelelerin yaşanacağı bir dönemin başlangıcıdır.

Modernizm düşüncesinin temelinde doğanın nesnel kanunlar uyarınca işleyen bir mekanizma olduğu fikri vardır. Bu düşünce sistemi, toplumsal olanı da nesnel bilimsel yöntemlerle açıklamaktaydı. Modernizm akıl üzerine kurulu öğretisinde soyut özdeşliğe dayalı bütüncül bir yaklaşım söz konusuydu. Evrensel insan hakları, eşitlik, özgürlük gibi idealler tüm insanlığı kapsaması beklenen ideallerdi.

Modernizmin akla dayalı öğretisi, ilk kez Alman Romantikleri tarafından sanatın ne olması gerektiği üzerinden eleştirilmeye başlanmıştı. Kant'a göre "güzelin amacı, amaçsız olmasıydı".[78] Alman düşünürlerin Aydınlanmanın kazanımlarına karşı aldıkları tutum, sanatı Baudelaire ile fikri tabanı şekillenen sanatın özerkleşmesi fikrine doğru götürecekti. Estetik modernizmin babası kabul edilen Baudelaire, endüstrinin hızına, ilerleme tutkusuna karşı yavaşlığı, akılcılığına karşı duyguyu, bilgi tutkusuna karşı sanatsal sezgiyi, doğayı taklit çabasına karşı, şehirden ilham almayı koyarak modernizm ideolojisinin ana hatlarından sanatı koparak sanata özerkliğini kazandırmayı hedeflemiştir.[79] Yani modernizmin karşısına estetik modernizmi koymuştur.

Baudelaire'le başlayan özerkleşme eğilimleri stillerin stilleri, akımların akımları kovaladığı bir modern sanat döneminin de başlangıcıdır. "Nesneler yerine sanatçının

[78] Artun, Ali (2014). Sanat Emeği. İstanbul. İletişim Yayınları.
[79] Artun Ali (2007). Modern Hayatın Ressamı. İstanbul: İletişim Yayınları.

öznelliğine, maddi varoluş yerine ruhsal deneyimlere işaret eden, formla içeriğin örtüştüğü başka bir anlamlandırma mecrası doğmuştur"[80]

Sanatın kendi başına bir kuruma dönüşerek özerkleşmesi eğilimi, sanatı uzunca bir süre kendi problemleri ve temsil sorunlarıyla baş başa bırakmıştır. Ama daha önce de değindiğimiz gibi bu dönem sürekli bir dönüşüm ve arayış dönemidir. Sanatın, içinden sanat olamayan her şeyi çıkararak özerkleşme eğilimi, sanatı toplumsal hayatta yaşanan gelişmelere uzak kılar ve sanat toplumsal etki gücünü kaybetmeye başlar.

Bürger'in tanımı ile tarihsel avangard yani Dada ve Sürrealizm, sanatın sanat olmayan her şeyden koptuğu, giderek saflaştığı bir dönemde ortaya çıkar. Aydınlanmanın yarattığı düşünsel ortam, kuşkusuz ki bir ütopyalar çağının da sebebidir. Sanayi devrimin yarattığı ekonomik ivme, iki kutuplu bir dünya görüşünün de önünü açar. Bir yanda büyüyen sanayinin sonucunda ortaya çıkan geniş sermaye odakları, bir yanda ise doğası gereği bu sermayenin sağlayıcısı olan işçi sınıfını etrafında kümeleyen sosyalist ütopyalar; kapitalizm ve sosyalizm iki büyük anlatı olarak modernizmin en temel karakteristiğini işaretler, ki bu çift kutuplu bir sınıf sistemin belirginleştirerek, modernizmin sınıf mücadeleleriyle dolu tipolojisini anlamamıza yardımcı olur.

Dada ve Sürrealizm, sosyalist ütopyalarda kendini bulur. Bu dönem sanatın hayatla bir olma arzusunun yükseldiği, toplumsal değişimlerin merkezine sanatın yerleştiği bir dönemdir. Bunun gerçekleşmesinde kuşkusuz ki Romantizmin aydınlanma eleştirisi ve Nietzche'nin Batı'nın bilgi ve hakikat rejimin çöktüğünü ilan eden fikirleri etkili olmuştur.

> ..Nietzsche için de, "hayat ancak 'bir estetik fenomen' olarak bir meşruiyet, anlam ve önem kazanabilir". En hakiki metafizik, sanattır. Ona göre, Platon'dan beri metafiziği yönlendiren "hakikat istenci" olmuştur. Ama şimdi onun yerini "yaşam istenci" almalıdır. Bu da, "form verme"dir, sanattır, estetiktir. Sanat hakikatten daha değerlidir. Sonuçta sanat ve felsefe birdir. Zaten Nietzsche de bir "sanatçı-filozof"tur…".[81]

[80] Artun. a.g.e. s:132

[81] Artun, Ali (2018). "Dadanın Hakikati" E- Skop http://www.e-skop.com/skopbulten/dadanin-hakikati/3702 19.03.2018

Birinci Dünya Savaşı ve sonrasındaki dönem, sanatın da sanatçıların bu iki kutuplu dünyada kendine bir yer seçtiği dönemdir. Picasso'nun 1938'de Komünist Parti üyesi olması belki de durumu izah etmek için önemli bir göstergedir. İki savaşla büyük kesintilerine ya da darbelere maruz kalan Tarihsel Avangard'ın etkileri ise 60'ların hareketli politik atmosferinde ve 60 sonrası sanat hareketlerinde tekrar canlanacaktır.

Savaşın ardından 60'lar boyunca Batı'da süren toplumsal hareketler ve bunların sonucunda 68 yılı Mayısı ile başlayan dönem, modernizm kırılmaya uğradığı bir dönemdir. Aydınlanmanın fikir ortamında filizlenen ve insan aklını ve dolayısıyla bilimi önceleyen tüm yaklaşımlar iki Dünya Savaşı ile tüm paradigmaların değiştiği bir ortamın ardından, büyük bir hayal kırıklığını da beraberinde getirir. Modernizmin, insanlığın sorunlarının çözümüne dair ortaya koyduğu ve Romantizmin temel ideallerinden biri olan "evrensel insan hakları" başta olmak üzere pek çok anlatı, "68 Mayısında Paris barikatlarında son kez parlar ve söner".[82] Modernizmin ideolojisinin bir sonucu olarak yükselen ulus devletlerin ve ulus kavramının bizatihi kendisinin 2. Dünya Savaşı'yla yarattığı yıkım ve ardından gelen hak mücadelelerin her seferinde büyük bir şiddetle bastırılması, bugün sınırlarını ve teorisini tanımlamakta hala zorlanmakta olduğumuz postmodern dönemin başlangıcı olarak tarihlendi.

Modernizmin insan aklına dayalı öğretilerinin yarattığı hüsran, postmodernizmin, gerçekliğin ve dolayısıyla insanın çoğul kimliklerine odaklanan, öğretisinin temelini oluşturdu. 68 olayları Soğuk Savaş sonrası değişen anlatının en önemli değişim noktalarından olmuşsa da esas değişimin 1989'dan sonra yaşandığı görülmektedir. Demir Perde"nin yıkılıp, Soğuk Savaş'ın son bulmasını izleyen küreselleşme döneminde dünya bir 'kültür dönemecine' girer. "Modern zaman ve mekan, tarih ve coğrafya, ruh ve bilinç; bütün bunları kuran mitler ve metafizik geride kalıyor, modernlik sonrası çağa geçiliyordu:

[82] Artun, Ali (2011). Çağdaş Sanatın Örgütlenmesi Estetik Modernizmin Tasfiyesi, İstanbul: İletişim Yayınları.s:113

endüstri ve Fordizm sonrası; tarih ve ideoloji, komünizm ve kolonyalizm sonrası; hatta modern öznenin parçalanmasıyla birlikte, insan sonrası (*post-human*)".[83]

1960'lar 70'ler ve 80'lerin hepsinin toplumsal hareketlerde belli farklılıklar içerdiğini belirten Kahraman da 1989'u bir milat olarak değerlendirir ve bu tarihte modernizmin bir ideolojiyle birlikte çöktüğü ya da en azından derin bir krize sürüklendiğini belirtir ve bu krizin yeni oluşumlara sebep olduğunun altını çizer. Duvarın yıkılması ve Sovyetlerin dağılması ile başlayan yeni tartışma konusu "İdeolojilerin Sonu" tartışmasıdır.

> ...Gerek Foucaultcu bir mikro iktidar kavramının ortaya çıkarak merkezi iktidarın reddini getirmesi gerekse ideolojilerin sonu diye bir tanımın ortaya koyularak küreselleşme yönelimlerinin başlatılması sonucunda politikanın artık kişisel alanda üretileceği düşüncesi giderek ağırlık kazanmıştır…[84]

Bu yaklaşımlar yeni değildir. 70'lerden başlayarak Feminist hareketin içinde yer alan "politik olan kişisel olandır" söyleminde de izleri bulunacaktır ancak bu tarihten sonra yaşanan yenilik bu kavramlara eklenen kimlik ve milliyetçilik, çokkültürlülük ve çoğulculukla ilgilidir.[85]

Batı Modernizminin bir eleştirisi olarak daha 60'lı yıllarda kadın hareketleri ile başlayan yapısöküm, Amerika'da ise gerek zenci egerek latin ırkıyla beyaz ırk arasındaki ayrım üzerinden irdelenmektedir. Bu yaklaşımların hepsi batı modernizminin örtük ya da açık ayrımcı politikalarının üzerini kazıyarak eleştirilerini ortaya koyar. 60'lardan başlayarak dışlanan ötekinin kabulü, farklı cinsel ve etnik kimliklerin kendilerini ifade edebilme özgürlükleri gibi konular Batı'nın sıcak gündemleri arasındadır.

Ancak 89'da yaşanan gelişmeler ve buna bağlı olarak Soğuk Savaşın Doğu Bloku aleyhine sonuçlanması, sosyalizmin idealinin çökmesinin dışında, zaferin serbest piyasa ekonomisinin ve özel mülkiyetin bir sonucu olan kapitalizmin olduğuna dair inancı da

---

[83] Artun, Ali (2015). " Kültür Tutulması." Çağdaş Sanat ve Kültüralizm Kimlik ve Estetik'te: Der. Ali Artun. İstanbul: İletişim Yayınları. s:9

[84] Kahraman, Hasan Bülent (2005). Sanatsal Gerçeklikler, Olgular ve Öteleri...İstanbul: Agora Kitaplığı. s:200

[85] a.g.e.

körükler. Soğuk Savaş sonrası iki kutuplu bir dünyadan tek kutuplu bir dünyaya geçilir ve bu tek kutup ise kapitalizmi işaret eder. Kapital küreselleşirken Richard Sennett "...toplumsallığın, toplumsal kapitalizmin aşınması sonucu eridiğini savunur: Sonuçta, "toplumsal kaybolmuş ama kapitalizm kalakalmıştır." Toplumsala ve ona bağlı olarak bir sınıf bilincine dayanan kurtuluş ya da mücadele idealinin olmadığı bir ortamda ise toplumsalın yerine kimlik ikame olur.[86]

> Modern sonrası dönemde, bir topluma, ya da toplumsal bir kesime, sınıfa ait olma kavrayışı giderek aşınmaya başlar. Modern toplumbilimcilerin icadı olan "toplumsal" kavramı entelektüel jargondan aforoz edilir. Yerini etnisiteye, mezheplere, tarikatlara ve diğer kültürel köklere dayalı cemaatlere bırakır. Modernliğin insanları ve eylemlerini tasnif etmek, "bilimselleştirmek" için yararlandığı "toplumsal kimlik", soyut, özdeşliğe/birliğe dayalı ve evrensel bir kategoridir. Oysa "kültürel", örneğin "etnik kimlik", somut, farklılığa dayalı ve tikel bir sınıflandırmadır.[87]

1960'larda kadın hareketleri ile başlayan ve moderniteyi yapısöküme uğratarak eleştiren sanatsal hareketler, 90 sonrası form değiştirerek devam etmeye başlamış ve sanat da kültür politikaları da kimlik tabanlı bir yapıya doğru hızla evrilmiştir. Bu süreçte batı dışı kültürler sanat alanında yer bulmaya başlamış, bu ise Postmodernizmle birlikte gelen çokkültürlülük eğiliminin sonucunda gerçekleşmiştir. Modernizmin ideolojisi yoluyla dışlanan tüm ötekiler artık sanat yoluyla seslerini duyurmanın, mevcut politikayı görselleştirmenin peşine düşmüş ve bugün "kimlik sanatı" "kimlik politikalarına bağlı sanat" gibi kavramlarla açıklanan bir dizi etkinliğin önü açılmıştır. Bu durum bir yanıyla modernizme dair bir özeleştiri olarak yorumlansa da; Antmen'in belirttiği gibi bu açılmaların giderek küreselleşmeye başlayan dünya ekonomisi ile ilişkisini de yadsımamak gerekmektedir.[88]

Doksanlar boyunca Amerika gibi kültürel çeşitlilikleri bir arada barındıran ve çalkantılı geçmişlere sahip ülkelerde kimlik tabanlı sanat büyük bir alan işgal etmeye başlamıştır. Zencilere ve Latin Amerikalılara yapılan ayrımcılık üzerinden melezliğin

---

[86] Artun, Ali (2015). "Çağdaş Sanat ve Kültüralizm." Çağdaş Sanat ve Kültüralizm Kimlik ve Estetik'te: Der. Ali Artun. İstanbul: İletişim Yayınları, 26, 27.
[87] a.g.e.
[88] Antmen, Ahu (2013). 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar. İstanbul : Sel Yayıncılık. s:296

Amerikan toplumundaki yerini değerlendiren çalışmalar, Amerika'da sanat ortamında en popüler konular haline gelmiştir. Esasında aynı dönemde hemen hemen tüm dünyada sanat, öteki kimliklerin hikayelerine yönelmeye başlamıştır. Türkiye'de dahi örneklerine rastladığımız, küresel ölçekli etkinliklerde, başta Bienaller olmak üzere, "öteki" kimliklerin hikayeleri büyük alan kaplamaya başlamış ve sanatın ekseni bu yönde ciddi bir değişime uğramıştır.

Amerika daha önceki bölümlerde de değinildiği gibi ırkçılığın çok yakın bir tarihe kadar devam ettiği ve hatta bugün bile sürdüğü bir ülke olarak elbette kimlik temelli sanatta önemli bir konumdadır. Siyah beyaz, kızılderili, Latin Amerikalı, pek çok sanatçı da yaşanan bu ayrımcılıklara bir tepki olarak sanat yoluyla bu ötekileştirme biçimlerini deşifre etmeyi sanatsal bir dil olarak kabul etmiş görünmektedir.

Kimlik politikaları ve buna bağlı olarak kimlik sanatı, pek çok yönden de eleştirilmektedir. Batı dışı sanatçıların, batılı sanat kurumlarındaki sergilerde numunelik şekilde yer alması, batılı gözün hala batı dışını egzotik bir havayla değerlendirmesi ve bunun yeni bir sömürgecilik yöntemi olduğu yönündeki eleştiriler gerçekliğini korumaktadır. Bunun dışında sürekli yeni ötekilik figürleri ortaya koyan bu tip bir yaklaşımın sınıfsal mücadeleyi yahut modernizme havale edilen toplumsal mücadeleyi, gölgede bırakarak insanları ayrıştırmaya devam ettiği ve hatta olmayan ötekilik figürlerinin icad edilmesini teşvik ettiği yönündeki eleştiriler ise küresel ölçekte bu krizlerin bir türlü aşılamayışı ve hatta her geçen gün daha da derinleşmesi ile anlam kazanmaktadır.

Tüm bu eleştirilere rağmen Amerika'da, Trump sonrası dönemde tekrar canlanan ırkçı politikaların da etkisiyle sanatta kimlik konularının özellikle siyah beyaz çatışması temelinde, devam etmesinin olası göründüğünü de eklemek gerekmektedir. Bu tez çalışması kapsamında incelenecek olan Glenn Ligon ve Lorna Simpson'ın çalışmaları, geçmişten bugüne uzanan ve hala çözümünde gerçek bir gelişmenin kaydedilmediği ve biraz da Amerika'ya has görünen bu problemi sanat yoluyla görünür kılma çabaları olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2 GLENN LIGON VE LORNA SIMPSON'IN ÇALIŞMALARININ İNCELENMESİ

Sözcükler birer insan olsaydı "Post-Black" bir ünlü olmazdı. Daha değil. Birkaç insan onu tanır, tanıyanlardan bazıları da onu anlamazdı. Bazıları müşterek aklın arasında dolaşmasını heyecanla karşılarken bazıları da ondan korkardı.

*Touré**

2.2.1 Glenn Ligon

Zenci kimliği üzerine birinci bölümde bahsettiğimiz Amerikalıların ırk anlayışını 20. yüzyıl sonu ve içinde bulunduğumuz 21. yüzyıl başlarında yaşayan zencilerin tecrübeleriyle uzlaştıran sanat eserleri artık "Post-Blackness" akımı içinde incelenmektedir.

Resim 10: Glenn Ligon

**Touré Amerikalı zenci gazeteci, yazar ve TV şahsiyeti ve ayrıca "Who is Afraid of Post-Blackness: What It Means To Be Black Now" adlı kitabın yazarıdır.*

Yurttaşlık hakları mücadeleleri verildiği dönemden sonra belli bir yaşa gelmiş zenciler için büyük bir açılım gerçekleşmiştir. Oy kullanma hakkı olup olmaması bu insanlar için mazidir. Bunlara ek olarak bu neslin önünde Cosby, Oprah, Eddie Murphy, Michael Jackson, Michael Jordan gibi, daha önceki nesillerde olmayan zenciler arasından çıkmış başarılı, varlıklı ve ayrıcalıklı figürler vardır. Bu nesille, zenci olmanın hukuki ve toplumsal olarak fiili haklar için kanlı bir savaşa dönüşmüş mücadeleleri yaşamak anlamına geldiği zenci tarihi arasında ciddi ve hassas bir kırılma vardır. Zenci olma travması bu nesilde tam olarak aynı şekilde yaşanmıyordur. Zenciler büyürlerken onları geri çekecek ırkçı yasal kısıtlamalar yoktur. Mücadeleler tabii ki bitmemiştir ancak daha incelikli şekillerde veriliyordur. Katı ayrımcılık ve içsavaşın yaşandığı günlerden bugünlere geçilmiş ve ırkçılığın şekli de değişmiştir. Cam tavanlar, ırksal profil oluşturmalar, tektipleştirme tehdidi, microaggression denen iyi niyetli gibi görünürken bilinçsizce yapılan ayrılıkçı ve saldırgan söylemler, kırmızı çizgiler, yıkıcı fiyat uygulamaları ve diğer modern ırkçılıklar çoğu kişiyi önceki kuşaktan çok farklı bir zencilik bakış açısına yönlendirmiştir.

> "Önceki kuşakların içinde yaşadığı savaş gibi koşullar sıkıştırılmış bir şekilde inşaa edilen kimlik anlayışına sebep oldu çünkü düşman belliydi ve hayat imkanları kısıtlanmıştı. Benim kuşağımın savaş-sonrası gibi koşulları ise pek çoğunu genişleyen bir kimliğe ve önceki nesillerin zenci travmasını bir tarafa bırakmaya itti."[89]

Cambridge'den mezun olduğu sene, daha 24 yaşındayken çıkardığı ilk kitabı "White Teeth"le büyük başarı yakalayan ve yeni Salman Rushdi olarak tanımlanan, Jamaika'lı bir anne ve İngiliz bir babanın kızı olan Zadie Smith, "Speaking in Tongues" adlı konuşmasında bu konuya melezlik ve esneklik üzerinden eğiliyor. Zenciliğinden utanıp beyazlığıyla gururlanamayacağı veya tam tersi beyazlığından utanıp zenciliğiyle gurur duyamayacağını çünkü söz sahibi veya faal bir rolünün olmadığı genetik bir silsile sonucu bunun böyle olduğunu söylüyor. "Kadın olmaktan da gurur duymuyorum." diyor. "İnsan olmaktan bile gurur duymuyorum. -sadece öyle olmayı çok seviyorum."[90] Böyle bir seçim yapamayacağı gibi bunlardan herhangi birisinin genelgeçer kalıplarına

[89] Touré, (2011) Who is Affraid of Post-Blackness? What It Means to Be Black Now. New York: Atria Books
[90] Smith, Zadie (2009). "Speaking In Tongues" The New York Review of Books, https://www.nybooks.com/articles/2009/02/26/speaking-in-tongues-2/ 02. 08. 2018.

da girmek zorunluluğunun üzerine yüklenmesini eleştiriyor. Zencilerin zenci gibi olması gerektiğini aksi halde zenciliklerini kaybedeceklerini düşünmelerinin insanları kısıtladığından bahsediyor. Zencilerin tek bir sesin etrafında birleşmeleri fikri çok etkilidir ve son kırk yılda zenci toplumunun bütün katmanlarına nüfuz etmiş ve "Kendin ol!" sözü imkansız bir düstur olarak orada kalakalmıştır.

> "Zencilik kavramını güçlendirmek için onu birleştirecektik. Onun yerine onu sınırlandırıp daralttık. Bana göre "Kendin ol!" talimatı beş karışlık bir çeşit tecrit hücresi. İşin aslı, çok dar bir alan. Burada rahat edemem. "Kendin ol!" tanrı vergisi genetik bir gerçek olan zenciliği uydurma bir zorunluluğa dönüştürdü."[91]

Touré de "Who is Affraid of Post-Blackness? What It Means to Be Black Now" adlı kitabının yazım aşamasında görüştüğü görsel sanatçıların hemen hemen hepsinin tüm bir ırkı temsil etmenin, yaptıkları her şeyin illa ki tüm ırk adına, tüm ırk için, tüm ırka dair bir şeyler söylediği düşüncesinin büyük yükünü omuzlarından atmanın özgürleştirici bir değer olduğundan bahsettiklerini anlatıyor. Bu taşınamayacak kadar ağır bir yüktür ve sanatçının ruhani ve sanatsal gelişimini engeller. Touré'nin görüştüğü Alphonse Fletcher Üniversitesi Profesörü ve Harward Üniversitesi'ndeki Hutchins Center for African and African American Research yöneticisi Henry Louis "Skip" Gates Jr. eğer Amerika'da 40 milyon zenci varsa zenci olmanın da 40 milyon çeşidi olduğunu söylüyor.

> "Zenci olmanın sonsuz şekilleri olduğu "Post-Black" çağda yaşıyoruz. Özgün bir zenci kimliği için imkanların sınırsız olduğu bir çağ. Zenci olmanın ne demek olduğu inanılmaz derecede engin boyutlara ulaştığı, önceden hiç kestirilemeyecek, o kadar dağılmış ki zenciliğin kendisi bile tanımlanamaz. Zenci olmak demek her zenci için farklı … Kimse kimseye açıkça zenciliği doğru uygulamadığı için ve ya konuşma tarzı, kim olduğu ile ilgili tüm bir ırka yönelik bir suç işlediğinden dolayı zenci olmadığını söyleyemez çünkü zenci olmanın her yolu meşrudur: biz Allen Iverson ve Grant Hill'iz, Michelle Obama ve Mo'Nique'iz, Serena ve Tiger, Mary J. ve Santigold, Lenny Kravitz ve Jay-Z, Cornel West ve 50 Cent, Denzel ve Andre 3000, Nas ve Kanye, Toni Morrison ve Lil' Kim, Bill T. Jones ve Q-Tip, Judith Jamison ve Mike Tyson, Beyoncé ve

[91] a.g.e.

Papaz Farrakhan, Yargıç Thomas ve General Powell, ve Dr. Rice ve Başkan Obama'yız."[92]

Houston Baker Jr. ve K. Merinda Simmons'ın editörlüğünü üstlendiği "The Trouble With Post-Blackness" ve Margo Natalie Crawford'un kaleme aldığı Black Post-Blackness adlı kitaplar da Touré'nin kitabının etrafında şekillenir. Sanatta birşeyler olduğunu gözlemleyerek "Post-Blackness" tabirini ilk ortaya atanlar ise Glenn Ligon ve Studio Museum of Harlem direktörü Thelma Golden'dır. Glenn Ligon Post-Blackness'ı zenciliğin, önceki müşterek düşüncesinin ötesine geçmiş ve daha bireyselleşmiş hali olarak değerlendiriyor. "Zencilik bir grup belirlemeyle ilgiliydi ve böylece tüm zenciler adına konuşan zenci liderler çıkıyordu. Bence biz bunun ötesine geçtik ve zenciliğin daha bireyselleşmiş algılanma biçimlerinin istisna değil kural olduğu bir alana giriyoruz. Gittiğimiz yer burası."[93]

Yale Sanat Okulu'nun o zamanki dekanı ve sonrasında MoMA'da küratör olan Robert Storr: "Glenn kavramsallığa bir sağlamlık kazandırmanın yolunu bir şekilde bulmuş bir kişi. Genç kuşağı etkilediğini görüyoruz, bu belki de politik bir sanatçı olmasından ancak protest olmamasındandır. Bir yere sıkışıp kalmaya razı olmamasındandır." diyor.[94]

Glenn Ligon da bahsettiğimiz kuşaktandır. 1960 New York Bronx doğumlu zenci eşcinsel sanatçıdır. Glenn Ligon'un Untitled (I Am a Man) adlı eserini incelediği aynı adlı kitabın yazarı ve sanatçı Gregg Bordowitz'e göre ise Ligon kuşağının en önemli sanatçılarındandır ve genellikle kavramsal sanatçı olarak nitelenmesine rağmen bir sınıflandırılmaya sokulamaz. Sanatçı sadece eserlerini üretirken kavramsal sanatın alışıldık kurallarına ve kısıtlamalarına uyuyordur.

Westleyan Üniversitesi mimarlık bölümünden 1982'de mezun olmuştur. "İnsanların içinde yaşadıkları binalardan çok, binaların içindeki insanların yaşadıkları

[92] Touré. a.g.e.
[93] a.g.e.
[94] Vogeli Carol (2011). "The Inside Story of Outsiderness". The New York Times, https://www.nytimes.com/2011/02/27/arts/design/27ligon.html 12.01.2017.

daha çok ilgimi çekiyordu herhalde" diyor.[95] Her ne kadar Ligon'un eserleri heykel, baskı, çizim, karışık medya ve hatta neon ışıkları içerse de esas uğraşı hep resim olarak kalmıştır.

İlk dönemlerine ait en ilginç çalışmaları Romen heykeltıraş Constantin Brâncuşi heykelleriyle NuNile saç ürünlerini birleştirdiği çalışmalarıdır. 1960'larda farklı birşey olmuş ve zenciler evrensel olarak toplumda kabul görmenin yolu olarak mümkün olduğunca zenginleşmeye ve beyazlara benzemeye çalışmışlar ve orta sınıf zenciler arasında hatta gettolarda böyle bir akım gerçekleşmiştir. Beyaz güzeldir ve beyazların saçları düz olduğu için düz saçın güzel olduğuna dair bir inançla zenciler saçlarını çok pahalı, özel bakımlar gerektiren ve bazen sert kimyasallar yüzünden acılı işlemlerden geçirerek düz tutmaya çalışırlar. NuNile saç bakım ürününün böyle bir eserde kullanılması bu dönemi çağrıştırır. Bir süreliğine beyazların yıllarca sinema filmleri ve tarih yoluyla dayatmaya çalıştığı beyaz üstünlüğü zenciler tarafından kabul edilmiş gibidir.

Glenn Ligon 1980'lerin başında, Jasper Johns ve Cy Twombly'nin tarzlarına yakın eserler üretiyordur. Özellikle 1980'lerin sonunda gey porno dergilerden alıntıladığı metinlerle birleştirdiği soyut tarzda resimlerini bazıları, Basquiat'ın yazıyla karışık desenlerine de benzetebilir. Bunlar Ligon'ın metinleri figüratif olarak kullanmanın arayışında olduğunu göstermektedir. En ünlü çalışmalarından bazılarını gerçek kapıların üzerine yapması sebebiyle belki yine ilk zenci ünlü ressam Jean-Michelle Basquiat'ı çağrıştırabilir ancak baktığımızda gördüğümüz saf Glenn Ligon'dır. Sanatçı harfleri şablondan çıkarır. "Bu yarı-mekanik olmanın bir yolu, el yazısı olmayan ama şahsiyeti olan harfler" diyor. "El yazısı olsa bu alıntılar sanki benimmiş gibi olur. Oysa şablonlar araya bu mesafeyi koyuyor. Aynı zamanda 'ressamvari' kalmamı sağlıyor ve bir resmin barındırması gerektiğini düşündüğüm türden bir içeriği oluyor." Yağlı boya kullanılsa dağınık duracak bu harfler pastel boyayla daha belirgin olabiliyor.

[95] a.g.e.

Bazı eserlerinde tuvali kömür tozuyla kaplayıp daha dokulu ve kıpırtılı bir hava veriyor.[96]

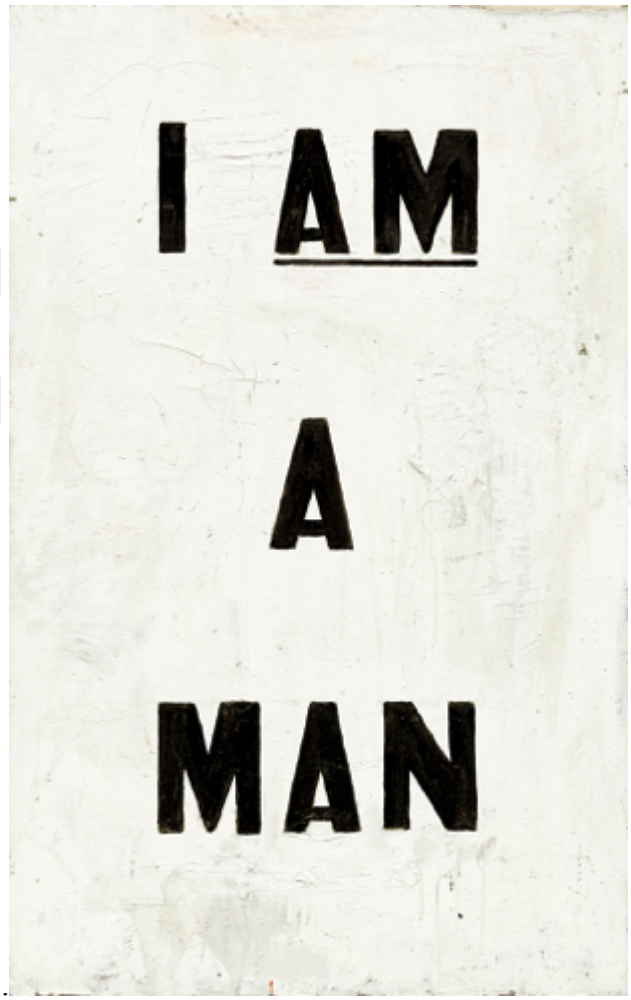
Ligon ilk kişisel sergisini 1989'da Brooklyn'de açmıştır. "How It Feels Colored Me" adlı sergi ismini "Untitled: Four Etchings [A-D]" adlı eserinde alıntıladığı Zora Neale Hurston'ın 1928 tarihli yazısından ve Ralph Ellison'ın romanı "Invisible Man"den alır. Ralph Ellison'ın "Görülmeyen Adam" adıyla Türkçe'ye çevrilen kitabı 2013 yılında İletişim Yayınları'ndan çıkmıştır. Newsweek Dergisi'nin tüm zamanların en iyi 100 kitabı listesinde altıncı sırada yer almıştır. Beyazlar tarafından görmezden geline geline en sonunda görünmez olmuş bir zenciyi anlatır. Metinlerden alıntılanan cümleler birinci tekil şahıs ağzından yazılmış ve "Ben" diye başlayan cümleleri okuyan izleyiciye bir noktada kendisini sorgulatır hale gelmektedir.[97]

Glenn Ligon '90'ların başında Lorna Simpson, Gary Simmons ve Janine Antoni gibi sanatçı kuşağıyla birlikte tanınırlık kazanmaya başlamıştır. Ancak Obama'lar "Black Like Me #2" adlı eserini Beyaz Saray'daki özel alanları için seçtiğinde tanınırlığı büyük ölçüde artmıştır. Ligon bu konuyla ilgili "Bu kolay bir parça değil, biraz da o yüzden çok heyecanlandım." diyor. James Baldwin ve Jean Genet gibi yazarların metinlerinden faydalandığı bu eserlerinden seçilen eserde Ligon, John Howard Griffin'in Black Like Me romanından bir satır kullanmıştır.

Glenn Ligon'ın 1988 yılında yaptığı "Untitled: I Am A Man" adlı eseriyse şablonlarla yapılmamıştır. Eski tarz bir tabelacı gibi yazı fırçayla beyaz zemin üğerine siyah boyanmıştır. Boyanın kalınlığı beyaz üzerinde beyaz olarak görülebilir. Hem sanatsal yağlıboya hem de tabelacıların kullandığı cilalı boyalardan kullanmıştır. Bu iki farklı boyanın üst üste kullanılması da yüzey üzerinde örümcek ağı gibi çatlamalar ve düzensizlikler oluşturmuştur. Çerçeve içine bir portre gibi yerleştirilmiştir. Bu anlamda Darby English bu resmi hem soyut bir resim hem de figüratif bir resim olarak değerlendirmiştir.

[96] a.g.e.
[97] King, Daniella Rose (Aralık2014/Ocak 2015) Art Monthly, Sayı 382, s26-27.

“Untitled: I Am A Man” 1968’de Memphis Tenessee’de zenci temizlik işçilerinin grevi sırasında boyunlarına astıkları pankartlara bir atıftır. (Resim 10) Martin Luther King de bu harekete destek olmak için Memphis’e gelmiştir. Burada bir akşam vurularak öldürülmüştür. İnsanlar ayrıca King’in ölümünün üzerine yapılan anma yürüyüşünde de bu pankartı taşımışlardır.

Resim 11: Untitled: I Am A Man - Glenn Ligon

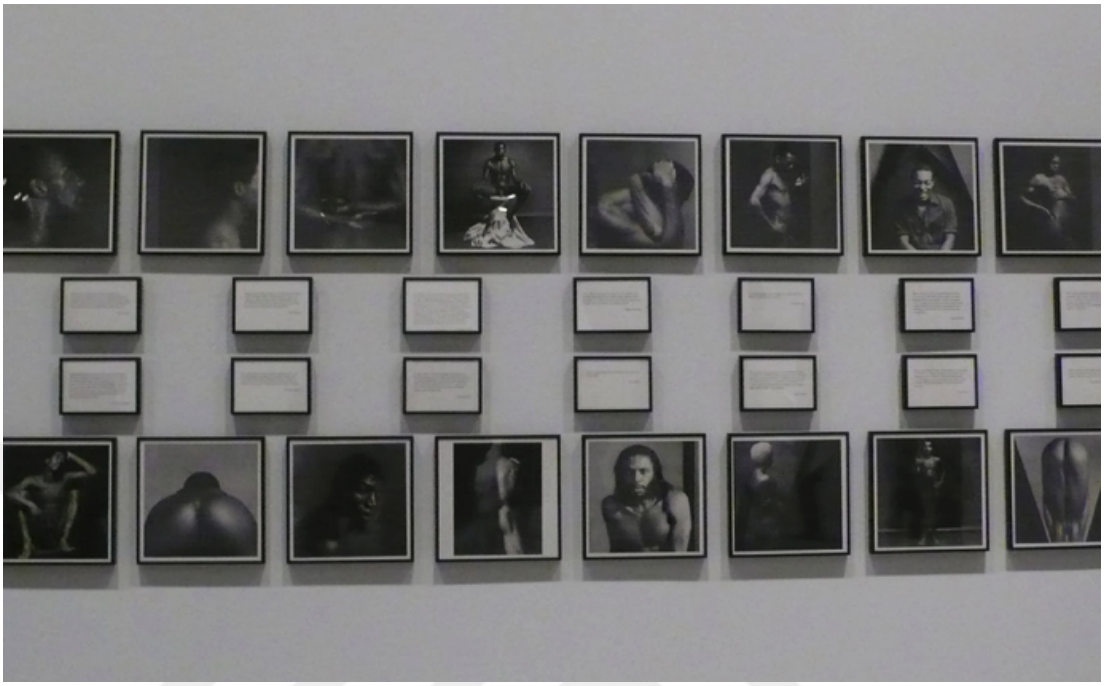
“Glenn bunu yaptığında 28 yaşındaydı,” diyor Ulusal Galeri’nin modern ve çağdaş sanatlar küratörü Molly Donovan. “Memphis’teki olaydan aşağı yukarı 20 sene sonra. Bu olay da Martin Luther King’i Memphis’e getiren tarihi bir olaydı.”

1989 yılında adına Ulusal Sanat Yetenek Bursundan bir ödenek açılıyor ve "Eğer devlet sanatçı olduğumu düşünüyorsa benim de sanatçı olmam lazım" diye düşünerek tam zamanlı olarak sanatla uğraşmaya başlıyor.

1980'lerin ortasında Whitney Amerikan Sanat Müzesi'nin bağımsız çalışma programına katılıyor ve o günden bu yana iki bienal de dahil pek çok sergiye katılıyor. 1991 bienaline yukarıda bahsettiğimiz Hurston'ın metinlerinden alınma pasajların olduğu üç çalışmayla katılıyor. 1993 bienalineyse Robert Mapplethorpe'un zenci erkeklerin homoerotik resimlerindeki sosyal çıkarımları incelediği fotoğraf ve metinlerinin özenle hazırlanmış enstelasyonlarını hazırlıyor.

Resim 12: Robert Mappletorphe'un "Black Book" sergisi

Resim 13: Ligon'un sergi yerleştirmesi

Eserleri aynı zamanda sonraki sene Whitney'de açılan "Black Male" sergisinde yer alıyor. New York Times'ın "1980'lerin en geniş yer ayrılan vukuatlarından" diye nitelediği Central Park Koşucusu davasının sanıkları olan zenci ve hispanik gençlerin gazetelerde çıkan profillerini tuval üzerine pastelle resmettiği çalışmanın sonucu Ligon'ın hayranı olduğu Jasper Johns'un ilk işlerine benzetilmiştir.

1996'da Brooklyn Müzesi'nde resimleri sergilendiğinde The New York Times'ta Holland Cotter sergideki eserleri "Bay Ligon'ın boyanmış sözcükleri içinde bir gizem taşıyor. Füzenin pusu veya galerinin eğik ışıkları arasından okunması güç ancak düşünceleri güçlü."diye yorumlamıştır.

Ligon 2011'de Whitney Müzesi'nde bir retrospektif sergisi açmıştır. Müzenin küratörü Bay Rothkopf "Glenn Ligon: America" sergisine bu adı vermenin çok iyi düşünülmüş olduğunu söylüyor. "Her ne kadar ırk ve cinsel kimliği konu alan sanatçılar arasında tutulsa da onun eserlerinin daha kapsamlı bir anlatımı var. Sadece Afrikalı-Amerikalılara veya Eşcinsel Amerikalılara değil tüm Amerikalılara.", hatta çocuklara. Ligon 2000 yılında Minneapolis'teki Walker Sanat Merkezi'nde bir sergi için çocuklara

1970 zenci tarihinden boyama kitapları veriyor. Onu en çok etkileyen çocukların bu resimlerin arkasındaki politik gündemden ne kadar habersiz oldukları. "Çocuklardan biri Malcolm X'in resmine bakıp bu sen misin diye sordu" diyor.

Aynı sergide ayrıca James Baldwin'in 1953 yılında kaleme aldığı "Stranger in the Village" adlı denemesini temel alan resimler de yer alıyor. "Tekrar tekrar okuyorum. Panoramik bir eser. Baldwin İsviçre'de, bir roman üzerinde çalışıyor ve bir yerde yabancı olmak ne demek -hem gerçek anlamda hem de metaforik olarak- onu düşünüyor. Bir şeyi tam görmek için birazcık dışında olmanız gerekiyor. Bence her sanatçı bunu yapıyor. Sanatçının görevi antenlerini açık tutmak."

Neon heykeller Pop Art'ı veya reklamcılığı çağrıştıran 21. yüzyıla ait bir işaret ama reklamla ilgili olmanın tam zıddı bambaşka bir mesaj veriyor. "Negro Sunshine"da da bu tekniği kullanıyor. Whitney için yapılmış bu işi Ralph Lauren, Prada ve Gucci mağazalarının hemen yanıbaşında, galerinin vitrininde yer alıyor. İfade Gertrude Stein'ın 1909 yılında yazdığı "Melanctha" adlı bir kısa hikayeden alınma. Stein'ın dilini çok etkileyici bulduğunu söylüyor. "Bu kışkırtıcı değil, bu Gertrude Stein." diye yorumluyor. Çarpıcı olmaktan ziyade bunu dille ilgili bir şey olarak görüyor.

Ligon'un eserleri geçmişten izler üzerine inşa edilse de zamanına uygun bir his veriyor. Bugünlerde sanatçılar sosyal ve tarihi meseleleri konu alıyorlar ama genellikle belli bir mesafede duruyorlar. Yine de Million Man March yürüyüşünden bir fotoğraf olan "Hands" gibi işlerinin altında yatan mesaj değişimin gerçekleşmesinin aciliyeti üzerine. Sanatçı Lorna Simpson "İşleri kitlesel politik anları yakalıyor ki bu Orta Doğu'da gelişen olayları göz önünde bulundurduğumuzda çok zorlu ama etkili oluyor."diyor.

Resim 14: America – Glenn Ligon

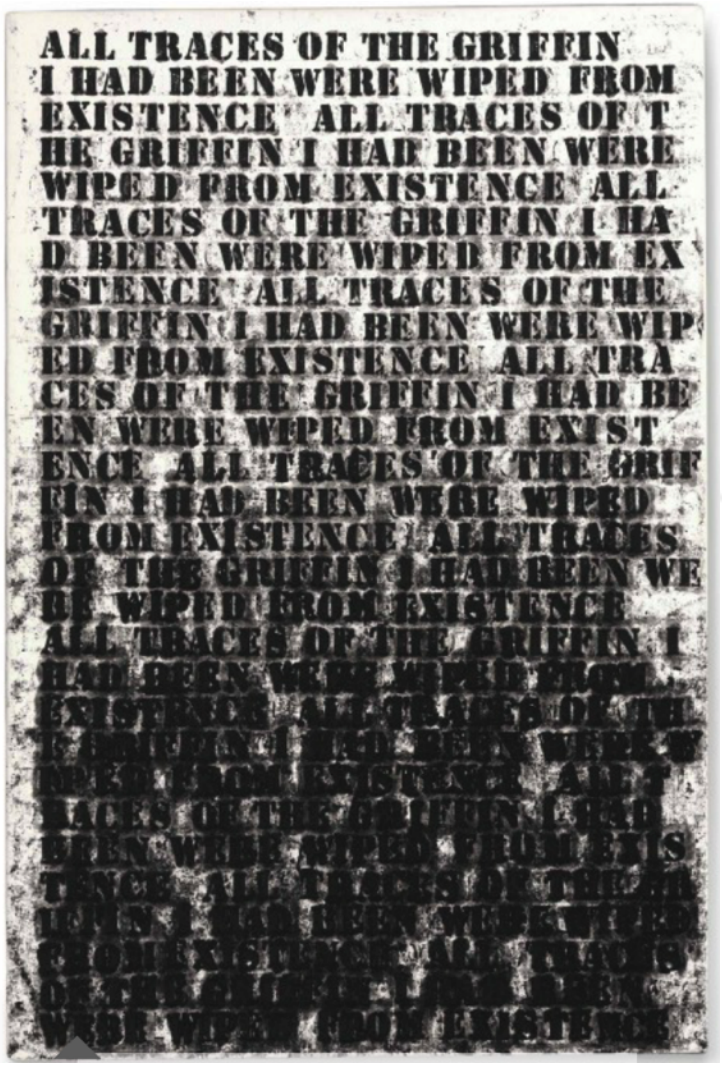

Resim 15: Richard Pryor'un "Live on Sunset Strip" gösterisini kullandığı video enstelasyonları

Camden Sanat Merkezi'nde sunulan 'Call and Response' Glenn Ligon'ın İngiltere'deki bir kamusal alanda gerçekleştirdiği ilk sunum oluyor. Başlık sanatçı/rahip ile izleyici arasında diyalog kuran müzik ve dini ayinlere atıfta bulunuyor. Bunlar Güney Amerika'nın canlı kiliselerinden Hip-Hop'a ve New Orleans'ın güncel 'Bounce' piyasasına uzanan zenci kültürle harmanlanmış. Sergi başlığı aynı zamanda bir şekilde anıtsallaşmış üç parçayı ve bunlara dayanak olmuş karakterleri tanıklık etmeleri için bir araya getiriyor: Daniel Hamm'ın tanık ifadesi hem Unknown (Bruise/Blues) hem Come Out adlı eserlere ilham veriyor; komedyen Richard Pryor'ın 1982'deki Live on the Sunset Strip adlı gösterisinden ince sosyal yorumları; ve Steve Reich'ın yurttaşlık hakları hareketleriyle yakından ilgili bir kampanyadaki rolü. Sergi 2014 yılına aittir ve üzerlerinde bir dizi blok halinde beyaz fon üzerine siyah "come out to show them" yazılı iki dev ipek baskı olan Come Out #4 ve #5 adlı eserlerle açılıyordur. Sözler 1966 yılında Steve Reich'ın gerçekleştirdiği 13 dakikalık "Come Out" adlı parçadan alınmıştır.[98]

[98] King, Daniella Rose (Aralık2014/Ocak 2015) Art Monthly, Sayı 382, s26-27.

Biçimi bozulmuş cümleleri okurken … müstehcenlik bizi karşılıyor. Ligon parlak renkler kullanarak ve yazıları bulanıklaştırarak olayları daha da karmaşıklaştırıyor. Yazılmış olarak görünce -Pryor'ın yüz ifadeleri, sesi ve tonlamaları olmayınca- mizah duygusunu kaybediyoruz. Eser hemen bir sempati, iğrenme ya da utançla karşılık vermeye zorluyor.

Resim 16: Ligon'a ününü kazandıran Black Like Me eseri

3.2. Lorna Simpson

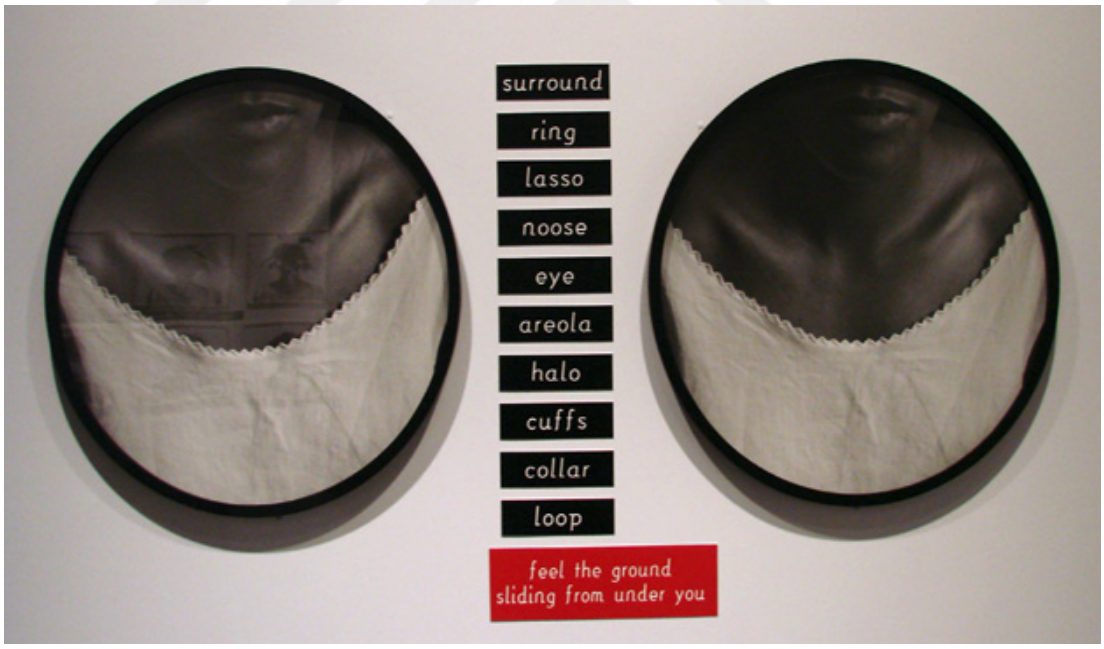
Lorna Simpson 1980'ler ve 1990'larda "Guarded Conditions" ve "Square Deal" gibi işleriyle adından söz ettirmiş, zenci kadın sanatçı ve fotoğrafçı. Eleştirmenlerden övgüler alan ve hem ulusal hem uluslararası sayısız sergide yer almış, kuşağının önde gelen sanatçılarındandır.

Resim 17: Lorna Simpson

Brooklyn, New York'ta dünyaya gelen sanatçı Sanat ve Tasarım Lisesi'ne ve New York'taki Görsel Sanatlar Okulu'na ve ardından da San Diego'daki Kaliforniya Üniversitesi'ne devam etmiştir. Irk ve topluma ilişkin gözlemlerini atölyesine yöneltmeden önce belgesel sokak fotoğrafçılığı yapıyordur. 1980'lerin çok-kültürlülük çağında etnik ayrımcılığı keşfe çıkmıştır. En akılda kalan eserleri sözcüklerle kırpılmış kadın ve ara sıra erkek fotoğraflarını birleştirir. Resimler dolambaçsız görünse de metinler Amerikan kültüründe halen var olan ırkçılığın altını çizerek izleyiciyle yüzleştirir.

Simpson'ın sanat sahnesine ilk çıkışı 1980'lerde gerçekleştirdiği fotoğrafla metinleri birleştirdiği ve geleneksel cinsiyet, kimlik, ırk, kültür, tarih ve bellek anlayışlarına karşı çıkan büyük ölçekli işleriyle olmuştur.

Resim 18: Necklines – Lorna Simpson 1989

Simpson'ın 1989 yılına ait eseri "Necklines" birbirine eş iki daire içinde zenci bir kadının ağzını, çenesini, boynunu ve köprücük kemiklerini gösterir. Aralarındaki siyah plakalarda kazınmış beyaz yazılar vardır. "Ring, surround, lasso, noose, eye, areola, halo, cuffs, collar, loop" sözcükleri ve altta daha büyük kırmızı bir plakada yazan "feel the ground sliding from under you" sözü ile ilk bakışta resimlerle beraber belki bir ev

kadınının biçki dikişle geçen gündelik hayatını ve kendi kendine kurduğu gündüz düşlerini çağrıştırıyor gibi dursa da başka bir açıdan bu sözcüklere baktığımızda tehdit, korku, kelepçelenip bağlanma ve linç edilip sürüklenmeyi ima eder.

Resim 19: Guarded Conditions – Lorna Simpson 1989

1989 yılında gerçekleştirdiği *"Guarded Conditions" Tedbirli Haller*, Simpson'ın sürekli çalıştğı kadın modelin parçalı Polaroid fotoğraflarını bir araya getirdiği seriden bir parçadır. Modelin cinsiyetinin ve derisinin renginin katışımının sonucu olarak öngördüğü olası düşmanlıklara karşı tedbirli olma halinde gibi bir his veren beden parçalara bölünmüş ve arkadan görünür. Aynı zamanda zenci saç modellerinin karmaşık tarihi ve sembolik birlikteliği oyuna katılır. Görsele bu yaklaşım ve metnin mesajı bir savunmasızlık hissini pekiştirir. Tek vücut olan görselleri parçalara bölme ve serileştirme bedenin bütünlüğünü ve bireyselliğini kafada alt üst eder ve yalanlar. Bu bölümlere ayırma da çekimlerde daha önce bahsettiğimiz o hatasız, sade ve dingin estetiğe uygun olarak açık renk ince çerçeveli düzgünce hizzalı kare fotoğraflar şeklinde uygulanmıştır. Bu noktada 1980'lerin sonlarına doğru sadeleşmeye başlayan moda çekimlerine girmiş, bir güzellik nesnesi olacak kadar yerini almış gibi görünen zenci kadın bedeninin karşılaştıklarının gerçek hayatta görünürdeki esenlikten ne kadar başka olduğunu

zamanında daha doygun şekilde hissettirmiştir. Parçalara bölünme de çok muntazam, hizzalı ve ince açık renk çerçevelerle zarif bir şekilde gerçekleştirilmiştir.

Fotoğrafa ilgisi küçük yaşlarda başlayan Lorna Simpson, babasının hediye ettiği bir Polaroid fotoğraf makinesiyle daha çocukken fotoğraflar çekmiştir. 2008 tarihli "Photo Booth" adlı eserinde de bozuk para karşılığı içine girip fotoğraf çektirilen kabinlerde çekilmiş, 1920 ile 1960 yılları arasından zenci portreleri görürüz. Bunlar bir fotoğrafçının yönlendirmesi değil, kişinin kendi kendisini aynada gördüğü şekliyle çekilmiş fotoğraflardır. Bu yönüyle kişileri kendilerini görmek istedikleri şekliyle aktaran birer otoportreye dönüşmüştür. Amerika'daki eşitlik haklarının çıktığı dönemde fotoğraflardaki zencilerin memleketlerine gönderip hayatlarının gurbette gayet iyi gittiğini göstermelerine olanak sağlarken aynı zamanda da duvarda dağınık biçimde duran bu küçük resimler bu dönemin bir tasviri olur.

Resim 20: Photo Booth – Lorna Simpson 1991

Fotoğrafların arasında bir de küçük mürekkep lekeleri çerçevelenmiştir. Bunlar da zamanla kimyasalları akmış veya albümden yırtılmış fotoğrafların arkasında yolunmuş kalmış albüm kağıdı görüntülerine benzetilebilir. Bu da sanatçının arşivlere eğilimi ile ilgili ve kullandığı belli yordamlar da diğer işlerinde yankı bulur.

Irak işgalinden sonra gerçekleştirdiği "The Interrogation Drawings" serisi sorgu için tutuklanmış kişiler, medyanın bilgileri nasıl aktardığı ve birey olarak sahip olduğumuz belli hakların nasıl askıda kaldığı hakkındadır. Bir noktada Amerikan halkının bu savaşta yaşananlara bakış açısı, medyanın olayları aktarma biçimi ve halkın bunun karşısında olanları kabullenmeleri ve beklentileri, eserin asıl özünü oluşturur. Simpson'ın konu hakkındaki araştırmaları yaşananların karakterine farklı bir bakış, ona yeni bir yön verme olarak karşımıza çıkar. Seri, Ebu-Garip hapishanesindeki işkence olaylarının fotoğraflarının dünya medyasında geniş yankı bulmasından sonra gerçekleştirilmiştir.

Resim 21: Wigs – Lorna Simpson 1994

Wigs adlı eseri de peruklardan meydana getirmiştir. Sanatçı eserle ilgili şöyle demiştir:

> "Çoğu izleyici 'Aa! Zenci kadınların saçlarını nasıl yaptıklarıyla ilgili' diye düşünüyor ancak bununla alakası yok. Aslında bu cinsiyetle ve bu kültürde cinsiyeti nasıl ele aldığımızla ve erkeklikle kadınlık sınırlarının ikili algısıyla ilgili. Tarihteki değişik anlarla ve gündelik yaşamda insanların dış

görünüşleri ve cinsiyetleri bağlamında hayatlarını nasıl yaşamayı seçtikleriyle ilgili. Aslında değişmiş cinsiyet görüşüyle ilgili. [Eser] 1990'larda yapılmıştı ancak günümüz kültüründe o zamankinden daha büyük bir yeri var. Güneyden Kuzeye, New York'a gitmek isteyen kaçak esirler William Craft adında bir adam ve eşi Ellen Craft hakkında bir metin var. Eşi daha açık tenli olduğu için yaşlı bir beyaz erkek, kocası da çok koyu tenli olduğu için onun kölesi kılığına girmiş. Yani tam da kaçmak istedikleri sosyal yapının kılığına girerek kaçabilmişler. Cinsiyetin ve cinselliğin rollerinin değiştirilme zorunluluğuna bir örnek."

Wigs'deki diğer bir metin de 1950'lerde Los Angeles'ta karşı cins gibi giyinmeye karşı yasanın çıkmasına sebep olan Gladys Bentley'nin sahne karakteriyle ilgilidir. Simpson, eserle ilgili olarak "Birinin cinsel kimliğini ölümünden sonra bile otopsiyle erkek miydi kadın mıydı diye belirleyip, netleştirip, ona göre uygun bir cenaze yapmaya varan bir toplumsal sınırlama veya denetleme saplantısıyla ilgilidir. Eserin asıl meselesi bu." diye açıklamıştır. Eserde yaşadığı mahallede perukçuların olduğu bir pasajdan aldığı çeşitli perukların fotoğraflarını görüyoruz.

Lorna Simpson'ın metin ve fotoğrafı bir arada kullanması ve bir fotoğrafı okumak için kullanılan araçların ortadan kaldırılmasıyla fotoğrafı belgeselden uzaklaştırması 1986 tarihli "Waterbearer" adlı eserinde de görünüyor. Buradaki metin *"Waterbearer" İbrikçi* inkâr edilen veya hesabı verilmemiş ya da tanınmayan bir belleği anlatıyor. Ancak bunu özlemli bir şekilde değil, daha ziyade kişinin belleğinin sonuçları bağlamında gerçekleştiriyor.

Sanatçı "You're Fine You're Hired" adlı eserinde yine göstergeleri ortadan kaldırarak ve düz bir zeminde gösterdiği figürle izleyiciyi fotoğraftan beklentilerinden daha öteye taşımak için metinlerden yardım alıyor. "O zamanlar yeni ortaya çıkmış ve insanların ölümüne yol açan AIDS hastalığı hakkındaki ilk görüş bunun ötekilerden bulaştığıydı. Eşcinsel hastalığı ya da Amerika için zenci hastalığı olarak görülüyordu." Eserde zenci bir kadını yine arkadan görüyoruz. Yine basit bir beyaz elbise ve zencilere has saç modeliyle yerde yatıyor. Sol tarafta 'Fizik muayene, kan tetkiki, kalp, refleksler,

göğüs filmi, karın, elektrokardiyografi, idrar, akciğer kapasitesi, gözler, kulaklar, boy, kilo' sağdaysa: 'Sekreterlik Pozisyonu' yazıyor. İma ettiği şey kadının ofis yeteneklerinden dolayı değil ancak sağlıklı olduğu müddetçe işi alabilmesidir. Bunlar işe almalarda basit bir pozisyon için bile birlikte çalışacakları insanlara yapılan tetkiklerdir ancak asıl bakılan kişinin AIDS olup olmadığıdır. Sanatçı peşin yargılarla sağlık hizmeti adı altında yapılan bir ayrımcılığa örnek olarak bu konuya eğilmiştir.

Sanatçı konu olarak ırkı terk etmiyor ancak ele aldığı açıyı, cinsiyet ve sınıf ayrımını kapsayacak şekilde şeklen ve kavramsal olarak genişletiyor. Whitney Museum of Art'taki 20 yıllık retrospektif sergisinin kataloğunda sanat tarihçi Okwui Enwezor fotoğrafik eserlerinin, görüntülerle metinlerin karışımının her zaman "özünde görsel-işitsel" olduğunu yazıyor. Kısa film çalışmalarına başladığında bu gerçekten öyle oluyor. Bunların ilklerinden 1997 yılında gerçekleştirdiği "Call Waiting" siyah, Asya ve Latin kökenli birkaç kadın ve erkeğin başkaları tarafından bölünen telefon görüşmelerinde hepsinin duygusal veya erotik olarak birbirlerine kızgınlıkla söylenmiş sözler, yanlış anlaşılmalar, ihanet ve hüsran ağı içinde bir ilişkisi var.

2003 yılı "Corridor" adlı eserinde de aynı oyuncu tarafından canlandırılan, biri 1860'larda bir uşak, diğeri de 1960'larda yaşayan varlıklı iki farklı zenci kadının hayatlarından sahneler yan yana gösteriliyor.

Lorna Simpson'ın eserleri Museum of Modern Art, Museum of Contemporary Art, Miami Art Museum, Walker Art Center, ve Irish Museum of Modern Art'ta sergilenmiştir. 2007 yılında Simpson 20 yıllık çalışmalarının retrospektif sergisini memleketi New-York'ta Whitney Museum of American Art'ta gerçekleştirilmiştir.

SONUÇ

Sanatta modernist eğilimlerle başlayan yeni arayışlar, sanatın özerkleşerek kendi başına bir kurum haline gelmesine vesile olurken, 1900'lerin başlarından itibaren avangard hareketler tarafından bu kurumsal yapısı eleştirilmeye başlanarak, saf sanat anlayışı terk edilmeye yüz tutmuştur. Avangard hareketlerin sanatı hayata eklemlemek üzere, kendine dönen sanat kurumuna yönelttikleri eleştiri, toplumsal ve siyasal hayatta yaşanan dramatik değişimlerle sanatın yol haritasını ve alet çantasını da değiştirmesine sebep olmuş ve sanat kendini toplumun değişiminde bir aktör olarak konumlandırmaya başlamıştır.

İkinci Dünya Savaşı'na kadar uzanan süreç boyunca bütün ütopyaların merkezinde olan sanat, hayatın sanata, sanatın hayata karışması ideallerini destekleyen bir dizi avangard yaklaşıma tanıklık etmiş, savaş sonrası dönemde yaşanan büyük kırılmalar, sanatın yüzlerce yıllık merkezinin yerinden olmasıyla sonuçlanmakla kalmamış değişen konjonktür, sanatın tekrar saflık iddiasına dönmesine yol açmış ve Amerika soğuk savaş dönemini politik olmayan ve tam da bu sebeple politik bir anlatıya dönüşen bu yaklaşımın sonucunda kazanmıştır. Bu dönem yaşanan tüm gelişmeler kültürün öneminin fark edilmesine sebep olmuş, sanat bir propaganda aracı olarak boy göstermeye başlamıştır.

68 olaylarının lokomotifi olduğu toplumsal ve sanatsal hareketler, neredeyse tüm dünyaya yayılmış, modernizm ruhu Paris'te filizlenip yine Paris'te sönerken, Amerika'da toplumsal hak mücadeleleri özellikle Vietnam Savaşı'nın Amerikan politikasına karşı bir katalizör olmasıyla büyümüştür. 68 ile modernizm en büyük darbesini almışken, hem sanatta hem sokakta hem de politikada büyük değişimler yaşanmaya başlamıştır. Amerika'da başlayan sokak hareketleri 70'ler ve 80'ler boyunca hız kazanmış, siyahi, eşcinsel hareketler tam olarak bu dönemde kitleselleşerek, okunur hale gelmeye başlamıştır.

1989'da yıkılan Berlin Duvarı, bir dönemin kapanıp başka bir dönemin başladığın en net göstergesi olmuş, Amerika üzerinden inşa olan tek merkezli dünya ideali, ulus

fikrinin yarattığı yıkımların sonucunda dünyada liberal yaklaşımların önünü açarken, ulus, milliyet, toplumsal gibi kavramlar Postmodern anlatının elestirel merkezine oturarak, yerini melezleşmeye, yerelliğe, kimliklere, kişisele doğru bırakmıştır. Toplumsalın terk edildiği, gerçeğin bir bütün değil parçalı bir yapı olarak algılanmaya başlandığı bu dönem, kimlik politikalarının da bir kavram olarak sosyal bilimlere girdiği dönem olmuştur.

Bu noktada Amerikalı iki siyahi sanatçı olan Glenn Ligon ve Lorna Simpson'ın çalışmaları da, doksanlardan sonra kurumsallaşan ve her şeyin merkezine yerleşen kültür politikalarının, kimlik politikalarına doğru evrilen yapısının anlaşılması için iki önemli örnek konumuna gelmiştir. Avangard sanatın mirası olan ve 60'lı yıllar boyunca sokak pratiklerini sanatın içine eklemleyen neo avangard hareketlerin, tüm alet çantasını kullanarak sanat pratiklerini oluşturan Ligon ve Simpson'ın çalışmalarının içeriği, zenci kimlikleri ve kişisel anlatılarının bu kimliklerle örtüştüğü yerden beslenmektedir. Amerika'da Obama'nın başkanlık dönemiyle güçlenen zenci hareket ve Amerika'nın ilk zenci başkanı olan Obama ile değişen kültürel paradigma iki sanatçının da görünürlüklerini artırmış olsa da beyaz ırkın üstünlüğüne inanan Trump'ın başkan seçilmesi, ırkçılık tartışmalarını yeniden canlandırmış, sanatlarını bu ırk ayrımın hala devam ettiğine dair anlatılara dayandıran Lorna Simpson ve Glenn Ligon'un üretimleri bu noktada anlam kazanmıştır.

KAYNAKÇA

Antmen, Ahu (2013). 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar. İstanbul : Sel Yayıncılık.

Artun Ali (2007). Modern Hayatın Ressamı. İstanbul: İletişim Yayınları.

Artun, Ali (2011). Çağdaş Sanatın Örgütlenmesi Estetik Modernizmin Tasfiyesi, İstanbul: İletişim Yayınları.

Artun, Ali (2014). Sanat Emeği. İstanbul. İletişim Yayınları.

Artun, Ali (2015). " Kültür Tutulması." Çağdaş Sanat ve Kültüralizm Kimlik ve Estetik'te: Der. Ali Artun. İstanbul: İletişim Yayınları, 9.

Artun, Ali (2015). "Çağdaş Sanat ve Kültüralizm." Çağdaş Sanat ve Kültüralizm Kimlik ve Estetik'te: Der. Ali Artun. İstanbul: İletişim Yayınları, 26, 27.

Bloom, Joshua, Martin JR, Waldo (2013), Black against Empire: The History and Politics of the Black Panther Party (The George Gund Foundation Imprint in African American Studies). Oakland California: University of California Press.

Bockris, Victor (1989), The Life and Death of Andy Warhol. New York: Bantam Books

Bürger, Peter (2007). Avangard Kuramı. İstanbul: İletişim Yayınları.

Carlile, Rodney P. Ed. (2009) Handbook to Life in America: The Roaring Twenties, 1920 to 1929. New York: Infobase Publishing

Edwards, Harry (2017). The Revolt of the Black Athlete: 50th Anniversary Edition (Sport and Society). Illinois: University of Illinois Press.

Foner, Eric (2017). Give Me Liberty!: An American History (Seagull Fifth Edition) (Vol. 2).New York: W. W. Norton & Company.

Friedan, Betty (1984). The Feminine Mystique. 20th Anniversary Edition, New York: Dell Publishing.

Gladwell, Malcolm (2013). Davut ve Golyat: Olağan Mağluplar İçin Devlerle Savaşma Sanatı. İstanbul: MediaCat Kitapları

Griffin, John Howard (1961) Black Like Me. New York: New American Library.

Guilbaut, Serge (2009). New York Modern Sanat Düşüncesini Nasıl Çaldı Soyut Dışavurumculuk, Özgürlük ve Soğuk Savaş. İstanbul: Sel Yayıncılık.

Hobsbawm, Eric (2015). Kısa 20. Yüzyıl 1914-1991 Aşırılıklar Çağı. İstanbul: Everest Yayıncılık.

Jamal, Mumia Abu, (2016), We Want Freedom, New York: Common Notions.

Kahraman, Hasan Bülent (2005). Sanatsal Gerçeklikler, Olgular ve Öteleri...İstanbul: Agora Kitaplığı.

Lepore, Jill, (2018) These Truths: A History of the United States.New York: W. W. Norton & Company.

Morgan, Jo Ann, (2019), The Black Arts Movement and the Black Panther Party in American Visual Culture (Routledge Research in Art and Race). New York: Routledge.

Ogbar, Jeffrey O. G. (2005), Black Power: Radical Politics and African American Identity (Reconfiguring American Political History). Baltimore: Johns Hopkins University Press.

Strain,Christopher, (2016), The Long Sixties: America, 1955 - 1973, New Jersey: Wiley-Blackwell Publishing.

Touré, (2011) Who is Affraid of Post-Blackness? What It Means to Be Black Now. New York: Atria Books

Ward, Ed, (2016), The History of Rock & Roll, Volume 1: 1920-1963. New York: Flatiron Books.

Warhol, Andy (2011). Andy Warhol Felsefesi (A'dan B'ye ve Gerisin Geriye). İstanbul: Sel Yayıncılık.

Zinn, Howard, (2014), A People's History of the United States, Kindle Edition, New York: Atria Books.

Cotter, Holland (2 Mart 2007). "Exploring Identity as a Problematic Condition." The New York Times.

Taş, Gül (2016) ." Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri ve Dönüşümleri" The Academic Elegance, 163-175. https://dergipark.org.tr/download/article-file/269956 / 01.04.2018.

King, Daniella Rose (Aralık2014/Ocak 2015) Art Monthly, Sayı 382, s26-27.

AMC Filmsite. 01.04.2019, www.filmsite.org/birt.html

Artun, Ali (2018). “Dadanın Hakikati” E- Skop http://www.e-skop.com/skopbulten/dadanin-hakikati/3702 19.03.2018.

Black Lives Matter www.blacklivesmatter.com

Bogholtz Lauren 'America Has Been Divided Since the Beginning.' One Author on Why Educating Kids About Race in the U.S. Is More Important Than Ever https://time.com/5540593/khalil-gibran-muhammad-education-race/ 28.02.2019.

Churney, Linda. “ Student Protest in the 1960s”. http://teachersinstitute.yale.edu/curriculum/units/1979/2/79.02.03.x.html 03.02.2019.

Colacello, Bob (Eylül, 2013). Anything Went. https://www.vanityfair.com/news/1996/03/studio-54-nightclub-new-york-city?verso=true 02.02. 2019.

Doss, Erika (2016). “Bütün İktidar Halka: Kara Panter Estetiğinde Siyah Gücü” E-Skop, Sayı 9, https://www.e-skop.com/skopdergi/butun-iktidar-halka-kara-panter-estetiginde-siyah-gucu/2899 / 03.2. 2019.

Dowd, Vincent (Nisan 2012). Studio 54: The Best Party Of Your Life. https://www.bbc.com/news/magazine-17829308 14.02.2019.

E-Skop Sanat Tarihi ve Eleştiri. (2014) http://www.e-skop.com/skopbulten/dada-ve-surrealizmin-onculerinden-jean-arpin-gec-donem-eserleri/1751 30.03.2018.

E-Skop Sanat Tarihi ve Eleştiri. (2016) https://www.e-skop.com/skopbulten/dadanin-100-yili-kabare-voltaire/2803 28.07.2018.

E-Skop Sanat Tarihi ve Eleştiri. (2018) http://www.e-skop.com/skopbulten/dadanin-100-yili-tristan-tzara-ve-dada-manifestosu/2915 08. 01.2018.

E-Skop Sanat Tarihi ve Eleştiri. (2018) https://www.e-skop.com/skopdergi/butun-iktidar-halka-kara-panter-estetiginde-siyah-gucu/2899 25.02.2019.

E-Skop Sanat Tarihi ve Eleştiri. (2018) http://www.e-skop.com/skopdergi/gettoyu-savunmak-kara-panter-partisinde-mek%C3%A2n-ve-kentsel-politika/2909 25.02.2019.

Grady, Constance (2018). “The Ways Of Feminism, and Why People Keep Fighting Over Them, Explained ”. Wox, https://www.vox.com/2018/3/20/16955588/feminism-waves-explained-first-second-third-fourth 08.02.2019.

International Civil Rights Center & Museum. 08.02.2018. https://www.sitinmovement.org/history/greensboro-chronology.asp

Martinez, Jose (Şubat 2012). "25 Black Athletes Who Changed the World". https://www.complex.com/sports/2012/02/25-black-athletes-changed-the-world/ 03.01.2019.

Mindock, Clark.Taking a knee: Why are NFL players protesting and when did they start to kneel? Independent; 19.07.2019. https://www.independent.co.uk/news/world/americas/us-politics/taking-a-knee-national-anthem-nfl-trump-why-meaning-origins-racism-us-colin-kaepernick-a8521741.html

Mustian J. NAACP president at Baton Rouge rally: 'Unless black lives matter, all lives can't matter', The Advocate; 08.07.2016. https://www.theadvocate.com/baton_rouge/news/alton_sterling/article_4886bb4a-d552-5474-96c7-20697ad2fc7d.html

Neal, Larry, Larry Neal (1968). " The Black Arts Movement" . The Drama Rewiew: TDR, Cilt 12, Sayı: 4, Black Theatre (Summer, 1968), 28-39. http://faculty.gordonstate.edu/lsanders-senu/Neal%20Black%20Arts%20Movement.pdf

Philp, Hunter Drohojowska (2009). "Glenn Ligon Gets Obama's Vote". Los Angeles Times, https://www.latimes.com/archives/la-xpm-2009-dec-11-la-et-glen-ligon11-2009dec11-story.html 24.01.2017.

Piereson, James (2016). "A Not- So- Great Society".The Weekly Standard, https://www.weeklystandard.com/james-piereson/a-not-so-great-society 28.11. 2018.

Simpson, Dave, Ian, Schrager (2018). "How We Made Studio 54" The Guardian, https://www.theguardian.com/music/2018/jan/16/how-we-made-studio-54-ian-schrager. 02.02. 2019.

Smith, Zadie (2009). "Speaking In Tongues" The New York Review of Books, https://www.nybooks.com/articles/2009/02/26/speaking-in-tongues-2/ 02. 08. 2018.

Solomon, Janera (2006). "*Glenn Ligon: Some Changes* tackles race and identity at the Warhol. ". City Paper Pittsburgh, https://www.pghcitypaper.com/pittsburgh/glenn-ligon-some-changes-tackles-race-and-identity-at-the-warhol/Content?oid=1334374 18.07.2018.

Stanley, Tim (2015). "The White Man Who Pretended To Be Black ". The Telegraph, https://www.telegraph.co.uk/books/authors/john-howard-griffin-black-like-me/ 25.02. 2019.

Vogeli Carol (2011). "The Inside Story of Outsiderness". The New York Times, https://www.nytimes.com/2011/02/27/arts/design/27ligon.html 12.01.2017.

Yardley, Jonathan (2007). "John Howard Griffin Took Race All The Way To Finish". The Washington Post, http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/03/16/AR2007031602173.html?noredirect=on 04.03.2019.

YouTube. (2016). “1968 CBS News Special Report: Black Amerika. Body and Soul (Starring..Ray Charles)”. https://www.youtube.com/watch?v=GMms6ObGhQY&list=PLD_vYL_hxlEhamwxSGPSutwT5Dehg_uRm&index=3 28.01.2018.

YouTube. (2017). “Rock n' Roll The Early Days (Documentary)”. https://www.youtube.com/watch?v=gD2Om1g3B3o&list=PLD_vYL_hxlEhamwxSGPSutwT5Dehg_uRm&index=6 28.01.2018.

YouTube. (2017). “Studio 54 | Behind The Scenes Documentary”. https://www.youtube.com/watch?v=Qgob2BUPgUw&list=PLD_vYL_hxlEhamwxSGPSutwT5Dehg_uRm&index=1 28.01.2018.

YouTube. (2019). “Glenn Ligon: ‘I am a Man’ ” . https://www.youtube.com/watch?v=XRIXj3Fs5mU&t=109s 28.01.2018.